

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA OBCHODU A FINANČÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Český trh s biopotravinami

Autor práce: Jana Blažková

Vedoucí diplomové práce: Ing. Šánová Petra, Ph.D.

© 2011 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Český trh s biopotravinami" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce Ing. Petry Šánové, Ph.D. a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 04.04.2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, kteří mi poskytli důležité informace a věnovali mi svůj čas. Jmenovitě děkuji vedoucí diplomové práce paní Ing. Petře Šánové, Ph.D. za odborné vedení, konzultace a cenné rady při zpracování této diplomové práce. Zároveň děkuji členům střediska ekologické výchovy z Toulcova dvora v Praze za jejich ochotu a trpělivost v poskytování informací a publikací pro vypracování této práce.

Český trh s biopotravinami

Czech market with organic groceries

SOUHRN

Diplomová práce představuje ucelený rámec problematiky, který zahrnuje vznik, vývoj a současný stav ekologického zemědělství ve světě, se zvláštním zřetelem na Českou republiku. Práce definuje systém kontroly, platnou právní úpravu, státní podporu a značení biopotravin v ČR. Pozornost je věnována současné situaci na českém trhu s biopotravinami, zejména spotřebě biopotravin, hlavním zemědělským komoditám, problémům na trhu a způsobům distribuce. Dále se práce věnuje oblasti školního stravování v České republice, situaci v zavádění biopotravin do škol v zahraničí a výhodami, které toto zavádění přináší pro děti, studenty, školní zařízení a ekologické zemědělce. Vlastní část práce prezentuje výsledky provedeného průzkumu zaměřeného na zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení orientovaný na studenty 4. ročníku středních škol. Průzkum byl prováděn pomocí metody kvantitativního šetření založeného na dotazníkovém sběru dat. Jeho cílem bylo zjistit, zda mají studenti středních škol zájem o zavedení biopotravin do přípravy pokrmů ve školních jídelnách a zda by jejich rodiče byli ochotni přistoupit k zvýšení ceny obědů připravovaných v biokvalitě. Na základě výsledků průzkumu byla navržena možná řešení pro zvýšení podílu biopotravin použitých ve školních jídelnách.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Ekologické zemědělství, ekologický zemědělec, trh s biopotravinami, biopotraviny, bioprodukty, zdraví, zdravá výživa, škola, školní stravovací zařízení, cena

SUMMARY

The diploma thesis represents the integrated problems framework which comprises the origin, development and present state of the world's organic agriculture, with a special regard to the Czech Republic. The system of control, valid legal regulations, state assistance and the marking of organic foodstuff are defined in the diploma thesis as well. The attention is paid to the current situation on the Czech organic food market, especially to the organic food consumption, the main agricultural commodities, the problems on the market and the ways of distribution. Furthermore, the diploma thesis deals with the matter of school meals in the Czech Republic, the situation of implementation of organic foodstuff to schools abroad and the benefits for children, students, educational facilities and organic farmers that are brought through the implementation. The results of performed survey are presented in the self part of the diploma thesis. The survey focused on implementation of organic foodstuff in school catering facilities oriented on high school students of fourth grade was made. The survey was made through the use of quantitative investigation method and it is based on questionnaire data gathering. The aim of the survey was to find out whether high school students take interest in implementation of organic foodstuff into the preparation of dishes in school canteens and whether their parents would be willing to agree to a higher price for lunches in bio quality. According to the results of the survey, some possible solutions how to raise the proportion of organic foodstuff in school canteens were proposed.

KEYWORDS:

Organic agriculture, organic farmer, organic food market, organic foodstuff, BIO products, health, healthy nutrition, school, school catering facilities, price

Obsah

1 ÚVOD	10
2 CÍL PRÁCE A METODIKA	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika práce.....	12
3 LITERÁRNÍ REŠERŠE	14
3.1 Ekologické zemědělství	14
3.1.1 Úvod do ekologického zemědělství.....	14
3.1.2 Vznik a vývoj ekologického zemědělství ve světě.....	16
3.1.3 Vznik a vývoj ekologického zemědělství v České republice	19
3.1.4 Současný stav ekologického zemědělství v České republice	22
3.2 Právní úprava ekologického zemědělství.....	25
3.2.1 Právní předpisy ekologického zemědělství	25
3.2.2 Státní podpora ekologického zemědělství	26
3.2.2 Systém kontroly v České republice	27
3.2.3 Označení biopotravin.....	29
3.3 Trh s biopotravinami v České republice	31
3.3.1 Situace na trhu biopotravin v České republice	31
3.3.2 Hlavní komodity na českém trhu.....	32
3.3.3 Problémy na trhu s biopotravinami	33
3.3.7 Distribuce biopotravin – formy prodeje	34
3.3.8 Export a import biopotravin	36
3.4 Školní stravování v České republice	37
3.4.1 Kvalita školního stravování.....	37
3.4.3 Právní předpisy související se školním stravováním.....	39
3.4.4 Cena jídel.....	40
3.4.5 Složení a kvalita jídla	42
3.5 Biopotraviny ve školách v zahraničí	44
3.6 Výhody používání místních biopotravin ve školních jídelnách	47
3.7 Projekty na podporu zavádění biopotravin do škol.....	48
4 VÝSLEDKY A DISKUSE	53
4.1 Biopotraviny do školních stravovacích zařízení – výsledky průzkumu.....	53

4.1.1 Stanovení hypotéz	53
4.1.2 Vyhodnocení průzkumu	54
4.1.3 Zhodnocení hypotéz	73
4.2 Efekt zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení	73
4.3 Návrh na zlepšení situace	75
5 ZÁVĚR	77
6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	79
7 SEZNAM GRAFŮ	86
8 SEZNAM TABULEK	87
9 SEZNAM OBRÁZKŮ	87
10 PŘÍLOHY	88
10.1 SEZNAM PŘÍLOH	88

1 ÚVOD

Zemědělství je s člověkem spojeno již od pradávna, kdy si uvědomil, že jej nezbytně potřebuje ke svému životu. Každý si musí uvědomit, že svou činností působí na krajinu a vše co dělá na ni zanechává stopy. Především bezohledné zásahy do krajiny a používání chemikálií vedly v posledních 50. letech k nenávratnému poškození životního prostředí a rázu krajiny.

Dříve naši předci pojem „bio“ neznali. V té době bylo bio vlastně všechno, až s nástupem průmyslové revoluce v 19. století, došlo k nezadržitelnému technickému pokroku. Konvenční zemědělství se zaměřuje především na kvantitu než kvalitu produkce a za tímto účelem jsou ročně používány miliony tun chemikálií. Tento trend má silné následky na krajinu, životní prostředí, chov zvířat a především na lidské zdraví.

Lidé si již začali uvědomovat dopady své činnosti na životní prostředí a hledají cesty ke zlepšení nebo alespoň k pozastavení tohoto negativního trendu. Jednou z cest může být ekologické zemědělství (dále EZ), které dává přednost šetrnému způsobu obdělávání půdy, omezuje erozi půdy vhodným osevním postupem, nepoužívá GMO (geneticky modifikované organismy), dbá na welfare zvířat a produkuje vysoce kvalitní biopotraviny.

Lidé začínají vnímat souvislost mezi zdravím, zdravým životním stylem, životním prostředím a kvalitními potravinami. Mají zájem o potraviny bez chemikálií a výrobky šetrné k životnímu prostředí. Lidé by měli mít na mysli zdravé stravovací návyky a smysl pro odpovědnost za své zdraví, a to by měli učit své děti již od dětství. Vždyť řada chorob se začíná rozvíjet právě v dětství či v dospívání, množství zdravotních problémů lze předejít nebo je alespoň zmírnit zdravým stravováním. Zavádění biopotravin do školních a předškolních zařízení je obrovskou příležitostí jak pro pozitivní důsledky na zdraví české populace, tak pro ekonomický růst venkova a nové možnosti pro ekologické zemědělce (Oliveriusová, 2010).

Tento trend se odráží i ve vývoji trhu s biopotravinami, kdy obchod s biopotravinami patří mezi nejrychleji se rozvíjející tržní odvětví v České republice. Každoročně dochází ke zvyšování výměry půdního fondu pro ekologické zemědělství, zvyšuje se počet podniků, roste spotřeba biopotravin, výše obrátu na trhu s biopotravinami a také dostupnost biopotravin je stále snazší. Biopotraviny jsou běžně dostupné nejen ve specializovaných

prodejnách či přímo na farmě, ale i v supermarketech či hypermarketech, kde je vyhledává stále více zákazníků. S růstem poptávky roste i nabízený sortiment. Za bio se nepovažují pouze potraviny, ale i kosmetika, čisticí prostředky, oblečení, aj. Velký rozvoj lze očekávat i v oblasti biorestaurovací, biocatering a zavádění biopotravin do škol a předškolních zařízení. Právě zavádění biopotravin do školního stravovacího zařízení představuje velký potenciál v rozvoji trhu s biopotravinami (Bioinstitut, 2009).

2 CÍL PRÁCE A METODIKA

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je na základě provedení vlastního průzkumu a výsledků z projektů uskutečněných v České republice zaměřených na podporu zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení identifikovat problematické oblasti, které je potřeba zvládnout, aby byly biopotraviny úspěšně zaváděny do škol a navrhnout doporučení pro zlepšení situace v oblasti zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení. Dílčím cílem je stanovení hypotéz, identifikace zájmu studentů o zavedení biopotravin do přípravy pokrmů ve školní jídelně a důvody jejich nezájmu.

2.2 Metodika práce

Teoretická část diplomové práce byla zpracována na základě vyhledávání a nastudování odborných publikací, specializovaných brožur, platných právních předpisů, statistických ročenek a webových stránek uvedených na konci práce v seznamu literatury.

Pro vypracování průzkumu byla zvolena metoda kvantitativního šetření založená na dotazníkovém sběru dat. Před vypracováním dotazníku byly stanoveny hypotézy, které průzkum potvrdí nebo vyvrátí. Hypotéza č. 1 – Biopotraviny nakupují spíše rodiny s příjmem vyšším než 20 000 Kč/měsíc než rodiny s nižším příjmem. Hypotéza č. 2 – Největší bariérou proč lidé biopotraviny nenakupují je jejich relativně vysoká cena. Hypotéza č. 3 – Většina studentů má zájem o zahrnutí biopotravin do školních jídelen. Větší zájem mají dívky. Hypotéza č. 4 – Největším důvodem proč jsou dotazovaní pro zavedení biopotravin do škol je pozitivní vliv na stravovací návyky. Hypotéza č. 5 – Respondenti se domnívají, že rodiče budou ochotni připlatit za stravu v biokvalitě poskytovanou ve školních jídelnách o 5 % až 10 %. Výhodou dotazníku je získání velkého množství výpovědí při relativně malých nákladech v krátkém časovém intervalu. Skládá se z řad otázek, jejichž cílem je získat úsudky a fakta od dotazovaných. V dotazníku bylo uvedeno celkem 25 otázek, z nichž 5 otázek bylo identifikačních, které se týkaly pohlaví, věku, bydliště, příjmu domácnosti a názvu školy, ve které dotazovaný studuje. Tyto otázky byly umístěny na konci dotazníku. V dotazníku byly použity především uzavřené otázky, kde bylo na výběr několik možných variant odpovědí, ze kterých si respondent musel

vybrat (např. otázka č. 14 - Jsou biopotraviny součástí jídelníčku ve Vašem školním zařízení?). Některé typy dotazů byly polouzavřené nebo také polootevřené typu, kde si dotazovaný mohl kromě uvedených odpovědí zvolit další možnost odpovědi (např. otázka č. 17 - Z jakého důvodu byste byli pro zavedení biopotravin do školních jídelen?). A posledním typem otázek, které byly v dotazníku použity jsou otevřené, kde se respondent mohl vyjádřit svými slovy dle vlastního uvážení (např. otázka č. 12 - S čím jste ve stravování ve školní jídelně nespokojeni?). Pro získání co nejpravdivějších odpovědí byl dotazník anonymní. Pro ověření správnosti a odstranění nedostatků bylo po jeho vyhotovení provedeno tzv. pilotní testování. Dotazníky byly rozdány a testovány osmi vybranými osobami. Po ukončení pilotního projektu byly uskutečněny malé úpravy z hlediska formulace některých otázek pro lepší srozumitelnost a změna uspořádání otázek, aby na sebe lépe navazovaly. Poté byly v období od 31.1.2011 do 4.2.2011 distribuovány studentům 4. ročníků středních škol, a to na Gymnázium v Kolíně a na Obchodní akademii ve Vlašimi. Celkem bylo osloveno 152 respondentů. Po navrácení vyplněných dotazníků byla zkontrolována logika odpovědí (např. aby respondent, který nenakupuje biopotraviny, v další otázce nevyplnil, kde a jak často biopotraviny kupuje). Zde byly pro neúplnost vyřazeny 4 dotazníky. Poté byly data zpracována v programu MS Excel, kde byly údaje graficky znázorněny a následně slovně interpretovány. Zjištěné výstupy jsou znázorněny procentuelně se zaokrouhlením na celá čísla. Pro lepší přehlednost a srozumitelnost byly u zvolených otázek vyhotoveny kontingenční tabulky, které jsou naopak vyjádřeny v konkrétních číslech. Kontingenční tabulky se používají pro kombinaci a porovnávání velkého množství dat a k rychlému vyhodnocování. Vyhotovené kontingenční tabulky je možno dále snadno upravovat a aktualizovat. Tabulky jsou rozděleny na řádková, sloupcová, stránková pole a datové položky. Do řádkových a sloupcových polí se udávají kategorie, podle kterých se data seskupí. Do datových položek se vkládají číselná pole, pro která se následně počítají souhrnné hodnoty. Dotazník je uveden v příloze č. 8. Dále byly na základě získaných primárních a sekundárních dat vypracovány příležitosti a ohrožení, které plynou z oblasti zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení.

3 LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1 Ekologické zemědělství

3.1.1 Úvod do ekologického zemědělství

Během posledních několika desítek let došlo v zemědělství k mnoha změnám. Rozvoj zemědělství s využitím umělých hnojiv a chemických prostředků přineslo sice nesmírné zvýšení výnosů průmyslových podniků, ale také znečištění životního prostředí a narušení rovnováhy v přírodě. Přirozené způsoby hospodaření byly čím dál více nahrazovány umělými. Škodlivé látky se dostávají přes půdu a rostliny do potravin a ohrožují zdraví lidí. Jde o koloběh, kdy na začátku je snaha člověka ovládnout přírodu a vytvořit si co nejvýhodnější podmínky, zatímco na jeho konci dochází na základě obsahu škodlivých látek v potravinách k ohrožení zdraví lidí. Tento fakt si lidé čím dál více uvědomují, a proto roste zájem o výrobky, které vznikly v přirozených podmínkách tradičního zemědělství. Jde tedy o ekologické zemědělství, které nepoužívá žádné chemické vstupy. Je založeno na šetrném zacházení s životním prostředím, dbá na lepší životní podmínky hospodářských zvířat, produkuje vysoce kvalitní potraviny a přináší řešení mnoha negativních dopadů konvenčního zemědělství (Neuerburg, Padel, 1994).

Ekologické zemědělství je systém hospodaření, který používá šetrné způsoby k potlačování plevelů, chorob a škůdců. Klade důraz na pohodu hospodářských zvířat, rozmanitost, celkovou harmonii agroekosystému a preferuje obnovitelné zdroje energie a recyklaci surovin (Mze, 2004).

Definice ekologického zemědělství existuje celá řada. Ekologické zemědělství je v celé Evropě i u nás uznávanou metodou, která je přesně definována zákonem. Ekologickým zemědělstvím se rozumí zvláštní druh zemědělského hospodaření, který dbá na životní prostředí a jeho jednotlivé složky stanovením omezení či zákazů používání látek a postupů, které zatěžují, znečišťují nebo zamořují životní prostředí nebo zvyšují rizika kontaminace potravního řetězce, a který zvýšeně dbá na vnější životní projevy a chování a na pohodu chovaných hospodářských zvířat (Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství v aktuálním znění, 2000).

Cíle ekologického zemědělství

Dle Urbana, Šarapatky a kol. (2003) jsou základní cíle ekologického zemědělství jsou definovány následovně:

- produkovat kvalitní potraviny a krmiva o vysoké nutriční hodnotě v dostatečném množství,
- pracovat v co nejvíce uzavřených cyklech koloběhu látek, využívat místní zdroje a minimalizovat ztráty,
- udržet a zlepšovat úrodnost půdy,
- vyvarovat se všech forem znečištění pocházejících ze zemědělského podniku,
- minimalizovat používání neobnovitelných surovin a fosilní energie (odmítnutí minerálních hnojiv a pesticidů a jejich náhrada uvědomělým využíváním biologických procesů, kultivací plodin, nižší intenzitou obdělávání půdy, podporou aktivity půdních organismů a rozvojem kořenového systému plodin),
- hospodářským zvířatům vytvořit podmínky, které odpovídají jejich fyziologickým a etologickým potřebám humánním a etickým zásadám,
- uchovat přírodní ekosystémy v krajině, chránit přírodu a její diverzitu,
- vytvářet pracovní příležitosti a tím udržet osídlení venkova a tradiční ráz zemědělské kulturní krajiny,
- umožnit zemědělcům a jejich rodinám ekonomický a sociální rozvoj a uspokojení z práce (ekologické zemědělství vyžaduje hluboký zájem a odpovědnost).

Zásady ekologické produkce

Ekologické zemědělství má stanovena přísná pravidla a zásady, které se postupem času vyvíjejí a podle kterých se musí každý ekozemědělec řídit a ztotožnit se s nimi. Jejich náplň udává jak Ministerstvo zemědělství ČR, KEZ, ale také různá nestátní sdružení ekologických zemědělců. Zásady hospodaření vycházejí především z ochrany přírody, přírodních zdrojů v souladu s přírodou, udržování a zvyšování dlouhodobé úrodnosti, biologické aktivity půdy a chovem zvířat podle zásad welfare (Šarapatka, Urban a kol., 2003).

Zásady pěstování rostlin

V ekologickém zemědělství stojí ve středu zájmů zdravá půda. Organickým hnojením, velmi pestrými osevními postupy a šetrným zpracováním půdy se dosahuje její přirozené úrodnosti. Ekologické pěstování rostlin je v první řadě zaměřeno na střídání pěstování rostlin hluboce kořenících s rostlinami mělce kořenícími. V osevním postupu musí být zastoupeny jeteloviny, respektive luskoviny. Takto sestavený osevní postup musí bránit erozi půdy. Správná volba odrůdy by měla odpovídat podmínkám stanoviště a rezistenci vůči škodlivým vlivům. Vegetační kryt půdy má být co nejdelší, pokud možno i přes zimu. Struktura plodin musí zajišťovat vyváženou a plnohodnotnou krmnou dávku pro hospodářská zvířata. Plevel se regulují agrotechnicky bez použití herbicidů. Při ochraně rostlin proti chorobám a škůdcům není povoleno používání syntetických pesticidů. Hnojení a výživa rostlin jsou založena na správném osevním postupu, používá se organické hnojení (Šarapatka, Urban a kol., 2005).

Zásady chovu zvířat

V ekologickém chovu zvířat je velký důraz kladen především na způsob ustájení, jenž musí odpovídat fyziologickým a etologickým potřebám zvířat. Musí jim být zajištěn dostatečný pohyb ve výběžích a mělo by jim být umožněno, aby si žila tak, jak jim je od přírody vrozeno. V podmínkách ekologického zemědělství není dovoleno kupírování, zkrocování zobáků a jakékoliv jiné tělesné poškozování a mrzačení. Krmné dávky musí odpovídat fyziologickým potřebám zvířat a musí pocházet z ekologického zemědělství. Podíl krmiv z konvenčního zemědělství může tvořit pouze 10 % v sušině krmné dávky, u monogastrů 20 %. Rutinní podávání syntetických léčiv a hormonálních látek není dovoleno (Louda, 2003).

3.1.2 Vznik a vývoj ekologického zemědělství ve světě

Vznik ekologického zemědělství ve světě je datováno do období po první světové válce. Tomuto vzniku předcházela značná industrializace a urbanizace, což přineslo spoustu negativních změn v životních podmínkách obyvatelstva. Upouštělo se od určitých tradic a tím mizely základní principy zemědělství. V této době dochází k velkému rozvoji průmyslu, vědy a techniky. Zároveň se objevují i první negativa související s chemickou

a technickou intenzifikací. Dochází ke snížení kvality půdy, zvýšení výskytu chorob, škůdců, snížení kvality potravin a zhoršení plodnosti hospodářských zvířat. Proto se začíná diskutovat o otázce chemických versus biologických základů úrodnosti půdy. Lidé znovuobjevují některé staré metody, např. kompostování, a hledají nová východiska v přírodě (Šarapatka, Urban a kol., 2003).

Důležitým mezníkem pro rozvoj ekologického zemědělství bylo založení mezinárodní federace IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements – Mezinárodní federace sdružení za organické zemědělství) v 70-tých letech minulého století. Tato organizace se v roce 1991 velmi podílela na přijetí nařízení o ekologickém zemědělství, které stanovilo základní principy pro označování zemědělských produktů a potravin, kontrolu, certifikaci a umožnilo ekologicky hospodařícím zemědělcům používat označení „bio“ a „eko“. V devadesátých letech došlo k nejbouřlivějšímu rozvoji ekologického zemědělství. Jeho metodami se začali zabývat výzkumné ústavy a univerzity. Jednotlivé směry ekologického zemědělství se sloučili v jeden směr nazývaný se ekologické zemědělství, založený na vědeckých poznacích (Moudrý, Prugar, 2002).

Od začátku devadesátých let 20. století velmi rychle rostlo ve všech zemích světa. Došlo k růstu ekologicky obhospodařovaných ploch, výměry ekologických farem, výrobců bioproduktů a biopotravin (Šarapatka, Urban a kol., 2006).

V současné době je ekologické zemědělství v celém světě na vysoké úrovni. Na konci roku 2007 hospodařilo na větě 1,2 milionů ekologických zemědělců na 32,2 mil. hektarů půdy. Téměř dvě třetiny ekologicky obdělávané půdy ve světě tvoří travní porosty (20 milionů hektarů) a zemědělská půda zaujímá 7,8 milionů hektarů. K zemím s největšími plochami ekologického zemědělství nadále patří Austrálie (12,1 mil. ha), následuje Čína (3,5 mil. ha) a Argentina (2,8 mil. ha). Přitom největší procento ekologicky obdělávané půdy z celkové zemědělské půdy je v Evropě, konkrétně v Lichtenštejnsku, Rakousku a Švýcarsku (Václavík, 2009).

Světový trh s biopotravinami neustále roste. Celková spotřeba v roce 2008 ve světě přesáhla 50 miliard dolarů. Největší podíl (35,4 %) na celkových obratech si již několik let udržuje bioovoce a biozelenina. Severní Amerika a Evropa zaujímají 97 % světových obrátů. Přičemž Evropa je největším světovým trhem s biopotravinami, její podíl přesáhl v roce 2008 51 %. Ostatní regiony, jako je Asie, Latinská Amerika a Oceánie jsou

podstatnými producenty a exportéry biopotravin. Očekává se, že v roce 2012 dosáhne celosvětová spotřeba biopotravin 66,8 miliardy dolarů (Václavík, 2009).

Ekologicky obhospodařované plochy v Evropě se stále zvyšují. V roce 2007 bylo v Evropě ekologicky obhospodařováno přibližně 7,8 milionů hektarů, což představuje 1,9 % zemědělsky využívaných ploch v Evropě a 24 % bioploch ve světě. Mezi země s největší ekologicky obhospodařovanou plochou v roce 2007 patří:

- Itálie: 1,15 milionů hektarů,
- Španělsko: 0,99 milionů hektarů; rok 2008: 0,988 milionů hektarů,
- Německo: 0,87 milionů hektarů; rok 2008: 0,91 milionů hektarů,
- Velká Británie: 0,66 milionů hektarů,
- Francie: 0,56 milionů hektarů (Koubová, 2009).

V Evropě je největší a nejrozvinutější trh s biopotravinami a bionápoji na světě, s obratem téměř 18 miliard eur za rok 2008. Na obratu se podílejí především země západní Evropy, a to Německo, Francie, Itálie a Velká Británie, které tvoří takřka 75 % celkového obratu. Nejvíce za biopotraviny utrácejí spotřebitelé ve Skandinávii a v alpských zemích. Švýcaři utratili v roce 2008 118 EUR/osobu, Dánové 105 EUR/osobu a Rakušané 103 EUR/osobu. Oproti tomu spotřebitelé z jižní, střední a východní Evropy nakupují biopotraviny nejméně (Václavík, 2009).

Ekologické zemědělství v Evropské unii

Rozvoj ekologického zemědělství v zemích Evropské unie byl v posledních letech velmi rychlý jak z hlediska plochy, tak z hlediska podílu bioproduktů na trhu. V roce 2008 bylo v EU zhruba 7,8 milionů hektarů ekologicky obdělávané půdy, což odpovídá 4,1% ekologicky využívaných ploch z její celkové rozlohy (Vondrášková, 2010).

Největší plochu zaujímají pastviny a louky, které převládají nad ornou půdou v 15 zemích unie. V Irsku dosahují louky a pastviny 96 %, v České republice 92 % a ve Slovinsku 89 % z celkové zemědělské plochy. Tento způsob hospodaření se nejvíce rozvíjí ve Španělsku (meziroční růst o 33,3%), Bulharsku (o 22,1 %) a na Slovensku (o 19,4%). Na orné půdě se nejvíce pěstují obiloviny, zelenina, zelená krmiva a průmyslové plodiny. Trvalé plodiny se pěstují většinou pouze na 5% půdy.

Výjimkou bylo v roce 2008 Bulharsko, Dánsko, Řecko, Polsko a Portugalsko, kde tyto plodiny zaujímali 10% až 20% ekologicky obhospodařované půdy (Koubová, 2009).

V roce 2008 bylo v EU 10,8% farem certifikováno jako ekologické. Největší podíl jich mělo Rakousko (12,1%), Dánsko (přes 6%) a Finsko (téměř 6%). Průměrná ekologická farma v unii v roce 2008 měla velikost 37 ha, zatímco průměrná zemědělská farma 13 ha. Eurostat uvádí, že nejvýraznější rozdíl ve výměře obou typů je v ČR (233 ha ekologické farmy s 89 ha konvenčně hospodařící farmy) a na Slovensku (421 ha ekologické farmy ve srovnání s 28 ha konvenčně hospodařící farmy) (Vondrášková, 2010).

Ekozemědělci se zaměřují především na chov skotu a ovcí. V Rakousku chovají 25,7 procent ovcí a 17,7 procent skotu v ekologickém zemědělství. V Estonsku jde dokonce až o 47,3% ovcí (Vondrášková, 2010).

3.1.3 Vznik a vývoj ekologického zemědělství v České republice

V tehdejší Československu se první zmínky o ekologickém zemědělství objevily v polovině 80. let v odborných zemědělských časopisech, které však často neměly žádnou odezvu, či měli odezvu negativní. Koncem osmdesátých let se však spotřebitelé začali zajímat o svůj zdravotní stav a začal vzrůstat zájem o zdravou výživu. Právě zdravá strava, byla v té době největším podnětem, aby se i v Československu začalo hovořit o ekologickém pěstování rostlin a ekologickém chovu zvířat. Praktické základy položili v roce 1989 zemědělsky vzdělaní odborníci, kteří založili „Odbornou skupinu pro alternativní zemědělství“ a převzali základní informace od organizace IFOAM ze Švýcarska a z Maďarska (Šarapatka, Urban a kol., 2006).

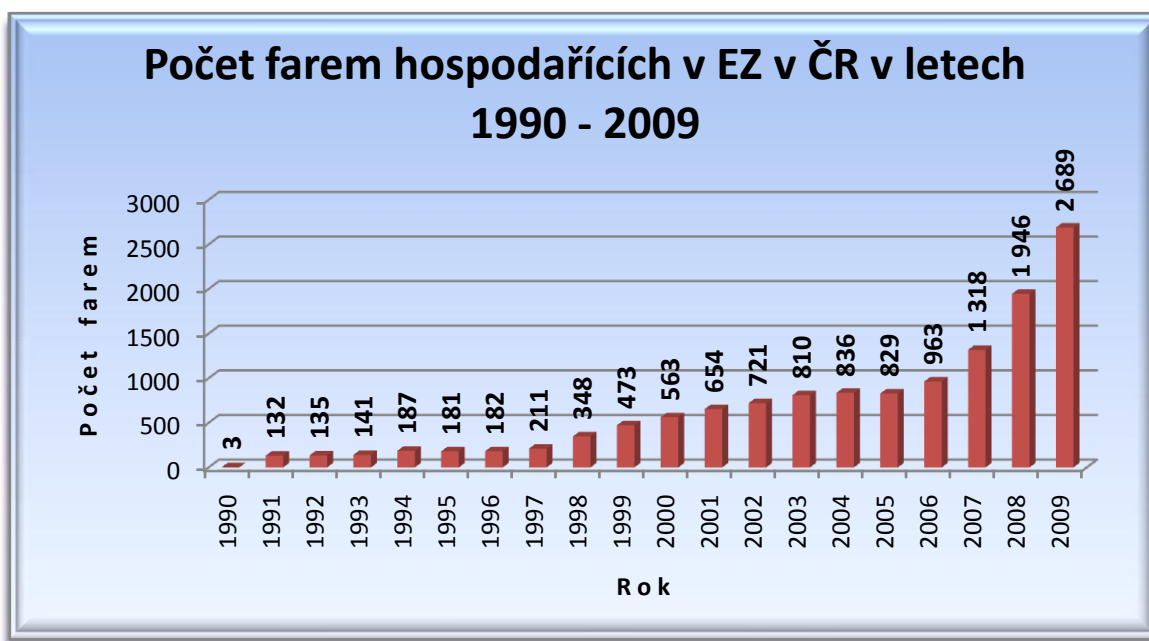
K výraznému rozvoji ekologického zemědělství dochází až po roce 1989. Během roku 1990 byly přijaty rámcové směrnice IFOAM a následně vypláceny první dotace. V této době existovaly na našem území pouze tři ekopodniky s výměrou 480 ha obhospodařované půdy. Právě vyplácení dotací pravděpodobně podpořilo zájem zemědělců o ekologický způsob hospodaření a tím jich postupně začalo přibývat a ekologicky obhospodařované plochy narůstat (Živělová, Jánský, 2002). V těchto letech vzniklo také pět svazů zabývajících se ekologickým zemědělstvím (PRO-BIO Šumperk, Libera Praha, Biowa Chrdim, Naturvita Třebíč a Altervin Velké Bílovice). Největší z nich je PRO-BIO, který působí na území celé České republiky dodnes (Šarapatka, Urban a kol., 2006).

V letech 1993 – 1997 došlo ke stagnaci rozsahu ekologického zemědělství vlivem zrušení přímých podpor. V této době ale dochází ke kvalitativním změnám. Zlepšují se kontrolní mechanismy, zapojení do mezinárodní kontroly, příprava akreditace u IFOAM a EU, atd. V roce 1994 byla zavedena jednotná ochranné známka pro biopotraviny, která má zviditelnit produkci ekologických zemědělců na veřejnosti. Na český trh se začali dostávat větší zpracovatelé a obchodníci a docházelo k růstu povědomí spotřebitelů o bioproduktech. V roce 1995 vznikl systém kontroly a certifikace akreditován IFOAM. Zájem o ekologické zemědělství znovu přichází až v roce 1998, kdy byly opět zavedeny podpory pro ekologické zemědělství. Což vedlo k podstatnému nárůstu ekologicky obhospodařovaných ploch, hlavně v horských a podhorských oblastech s vyšším podílem trvalých travních porostů. V té době existovalo 348 ekologicky hospodařících podniků na 70 621 ha půdy, což představovalo 1, 67% z celkové zemědělské plochy. V roce 1999 vznikla nezávislá kontrolní organizace KEZ, která byla v České republice do roku 2005 jedinou kontrolní organizací. V roce 2000 byl schválen zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, který určuje pravidla pro pěstování rostlin, chov zvířat, výrobu, zpracování, dovoz, vývoz biopotravin a jejich označení. V následujících letech byly vládou přijaty programy pro podporu a rozvoj ekologického zemědělství v ČR. Např. v roce 2004 Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 (Moudrý, Prugar, 2002).

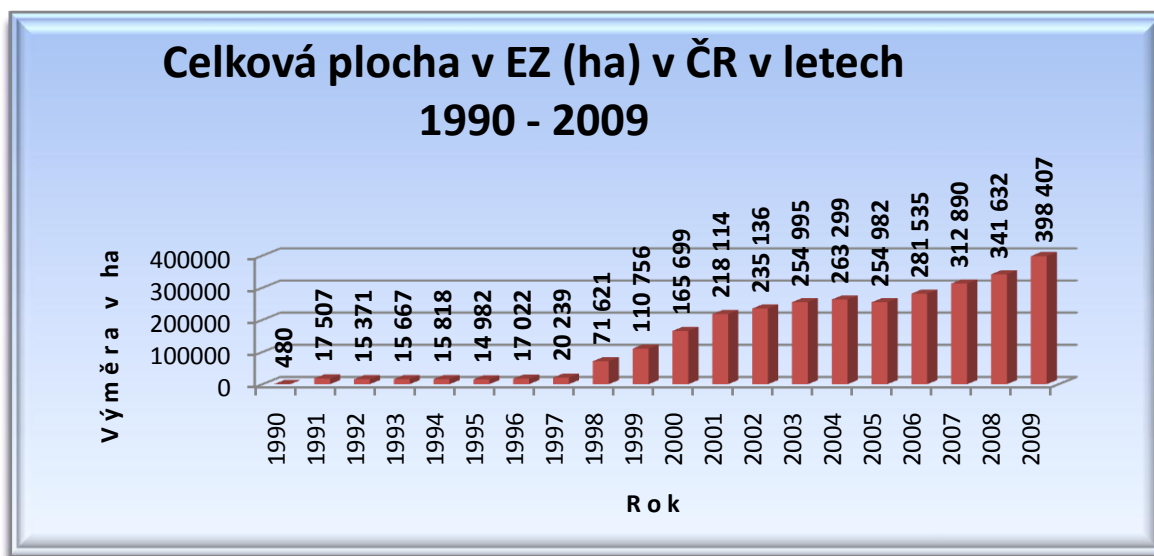
Další vývoj ekologického zemědělství v České republice dle počtu ekologicky hospodařících subjektů je znázorněn na následujícím grafu č. 1. Vývoj výměry ekologicky obhospodařované plochy v České republice za období 1990 – 2009 je znázorněna na grafu č. 2.

Z níže uvedených grafů č. 1 a č. 2 lze vidět, že z počátku docházelo k mírnému rozvoji ekologického zemědělství. Tento pozvolný růst byl zaznamenán do roku 1998. Poté od roku 1998, kdy byla obnovena státní finanční podpora ekologického zemědělství, docházelo k výraznému růstu nejen co do výměry ekologicky obhospodařovaných ploch, tak i ekologicky hospodařících subjektů. Až v roce 2005 došlo poprvé k mírnému poklesu výměry ekologické zemědělské půdy a počtu ekofarem. Od této doby docházelo opět už jen k neustálému zvýšení počtu ekofarem, růstu ekologických podniků a ekologicky obhospodařovaných ploch. Tento rostoucí, rychle se rozvíjející trend pokračuje až do současnosti.

Graf č. 1 – Počet farem hospodařících v EZ v ČR v letech 1990 – 2009 (Bioinstitut, 2009)

Graf č. 2 – Celková plocha v EZ (ha) v ČR v letech 1990 – 2009 (Bioinstitut, 2009)

Na závěr lze říci, že i přes stagnaci ekologického zemědělství v letech 1993 – 1996, došlo k rychlému rozvoji a růstu podniků a ekologicky obdělávaných ploch. Hlavními důvody, které vedly k tomuto rozvoji byly především dotace, aféry s potravinami konvenčního zemědělství a úsilí pomoci životnímu prostředí, chovaným zvířatům a zdraví lidí.

3.1.4 Současný stav ekologického zemědělství v České republice

V současné době se EZ a trh s biopotravinami v České republice velmi dynamicky rozvíjí a je jedním z nejrychleji rostoucích segmentů potravinářského trhu. Důkazem toho je nejen zvyšující se počet ekologicky obhospodařovaných ploch, počet výrobců, distributorů a prodejců biopotravin, ale také stabilní zvyšování výměry orné půdy, vinic a sadů. Na čemž má jistě značný podíl stabilní státní podpora v této oblasti (Tichá, 2008).

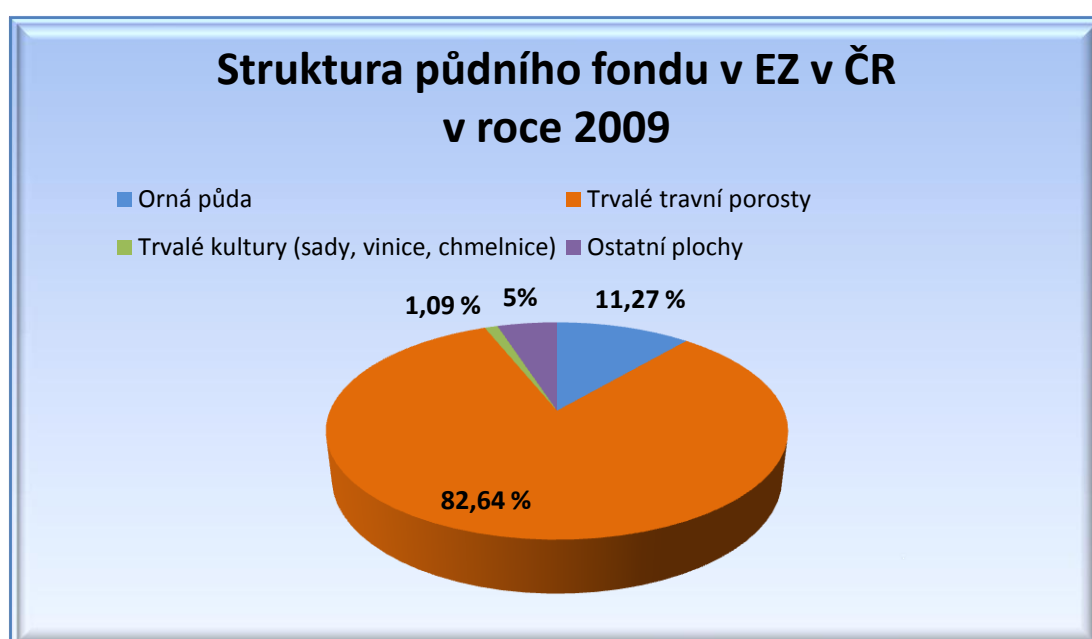
Počet registrovaných ekologických zemědělců v roce 2009 vzrostl na 2 689 subjektů, tj. o 743 více než v předchozím roce a představuje tak nevyšší absolutní nárůst od roku 1990. Nárůst počtu subjektů registrují i ostatní kategorie, přičemž největší nárůst byl u výrobců krmiv, jejichž počet se meziročně téměř zdvojnásobil. Počet výrobců biopotravin vzrostl z 345 (r. 2008) na 395 subjektů. Významnou skupinu tvoří distributoři biopotravin a bioproduktů, jejichž počet vzrostl v roce 2009 na 168 subjektů. Zde je důležité zmínit, že v ekologickém zemědělství působí navíc velký počet maloobchodních prodejců, kteří se dle zákona o ekologickém zemědělství od roku 2006 nemusí registrovat (MZe, 2009).

K 31.12.2009 vzrostla celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch na 398 407 ha, což představuje podíl 9,38 % na celkové zemědělské půdě v České republice. V předchozím roce činila výměra plochy 341 632 ha. V absolutním vyjádření, se jedná o nejvyšší meziroční nárůst plochy v celé historii vývoje ekologického zemědělství, tj. zvýšení o 56 775 ha. Z níže uvedeného grafu č.3 lze vidět, že z hlediska struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství, převládají trvalé travní porosty (TTP) s výměrou 329 232 ha k 31.12.2009. Jejich plocha se však od roku 2003, kdy byl jejich podíl nejvyšší 90,86 %, již nezvyšuje a zůstává okolo 82 % na celkové výměře v EZ. Velmi kladně lze hodnotit stabilní růst výměry orné půdy, která v roce 2009 činila 44 906 ha. Na grafu č.3 vyplývá, že orná půda na konci roku 2009 zaujímala 11,27 %. Rostou i trvalé kultury, kde vinice vzrostly téměř o 60 %, sady o 32 % a do režimu ekologického zemědělství se dostalo i prvních 8 ha chmelnic (Bioinstitut, 2009).

Na orné půdě jsou hlavními plodinami obiloviny (především oves a pšenice), které zaujímají téměř 56 % a píce (33 %). Menší části orné půdy zaujímají luskoviny na zrno (3,5 %), technické plodiny (3,5 %), zelenina (1,2 %) a okopaniny (9,58 %) (Bioinstitut, 2009).

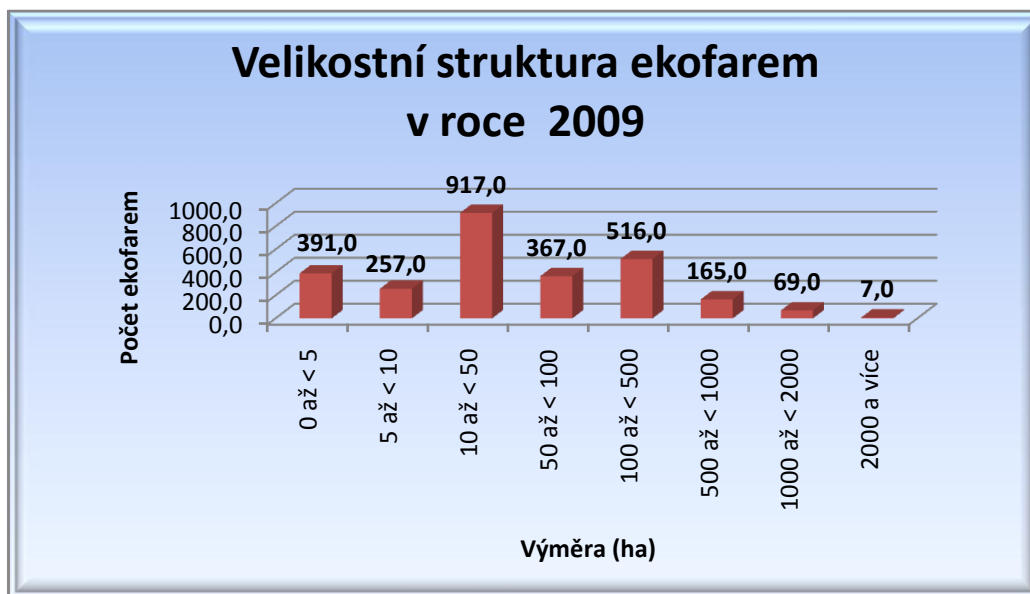
Objem ekologické produkce se v roce 2009 vyšplhal na 643,5 tis. tun, z čehož produkce píce tvořila 91 %. Produkce z orné půdy činila 78 450 tun, z toho cca 56 % tvořily obiloviny a 32 % píce na orné půdě. Objem ekologické produkce na orné půdě vzrostl v roce 2009 o 17 %. Tento růst byl způsoben především nárůstem produkce obilovin. Naopak k poklesu produkce došlo u technických plodin a pícnin. Pokles byl způsoben změnou zařazení produkce kopru, petržele a libečku z kategorie bylin do kategorie ostatní listové zeleniny (Darmovzalová a kol., 2010).

Graf č. 3 – Struktura půdního fondu v EZ v ČR v roce 2009 (Bioinstitut, 2009)

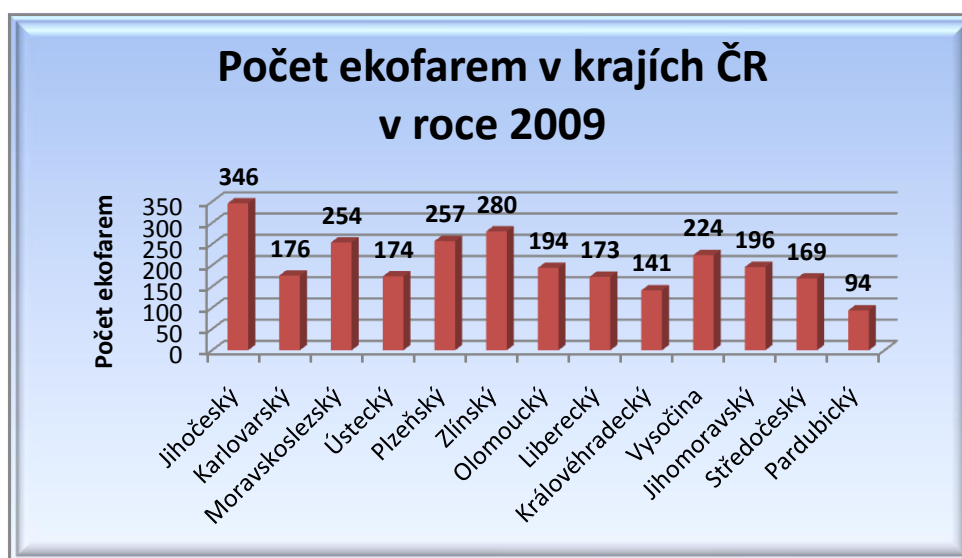
Jak vyplývá z následujícího grafu č.4 je v České republice nejčastější rozloha ekofarek v rozmezí 10 až 50 ha (34,1 %), což je trvale skupina s největším nárůstem počtu ekofarek (917 ekofarek). Počet ekofarek s výměrou nad 1 000 ha stagnuje a představuje nadále 76 ekofarek. Přesto však Česká republika patří k zemím, jejichž průměrná velikost ekofarmy značně převyšuje evropský průměr, který je okolo 40 ha. K nejrychlejšímu nárůstu z dlouhodobého hlediska dochází u ekofarek s malou výměrou od 5 do 10 ha, které mají převážně charakter rodinné farmy se smíšenou výrobou a rozmanitou škálou hospodářských zvířat. Z toho vyplývá, že do ekologického zemědělství vstupují nově farmy s nižší výměrou. Tento trend, malých farek, je způsoben především dělením stávajících farek na menší celky v rámci vstupu tzv. mladých zemědělců (MZe, 2009).

Graf č. 4 – Velikostní struktura ekofarem v roce 2009 (Bioinstitů, 2009)

Ekologické zemědělství je nejvíce rozšířené v méně příznivých horských a podhorských oblastech. Z hlediska krajů mají největší plochy ekologicky obhospodařované půdy Jihočeský, Karlovarský, Moravskoslezský a Ústecký (viz. Příloha č. 4). V těchto krajích je více než polovina ploch ekologického zemědělství (51,8 %) a nacházejí se zde i ekofarmy s největší průměrnou velikostí (173 až 328 ha). Na grafu č.5 je zobrazen vývoj ekofarem v krajích v ČR. Je vidět, že nejvíce ekofarem se nachází v kraji Jihočeském (346 ekofarem), následuje kraj Zlínský a Plzeňský (MZe, 2009).

Graf č. 5 – Počet ekofarem v krajích ČR v roce 2009 (Bioinstitů, 2009)

3. 2 Právní úprava ekologického zemědělství

3.2.1 Právní předpisy ekologického zemědělství

Pravidla ekologického zemědělství jsou upravovány jak národní, tak evropskou legislativou. Z hlediska legislativních změn došlo k výraznému zjednodušení právních předpisů v rámci ekologického zemědělství. Dnem 1.1.2009 vstoupila v platnost nová nařízení Evropské unie o výrobě, kontrole a označování ekologických produktů (MZe, 2009).

Nařízení Rady (EHS) č. 2092/91 platné do 31.12.2008 bylo 1.1.2009 nahrazeno nařízením Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů. Toto současné nařízení vymezuje právní rámec pro všechny stupně výroby, distribuce, kontroly a označování ekologických produktů, které mohou být obchodovány v Evropské unii. Nařízení přesně definuje cíle, principy a obecná pravidla pro ekologickou produkci, které může změnit pouze Evropská rada ministrů zemědělství (Evropská komise, 2010).

Vedle nového nařízení Rady byla v roce 2008 přijata dvě nařízení Komise upravující ekologickou produkci, dovoz a distribuci ekologických výrobků a jejich označování. Jedná se o nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro produkci, označování a kontrolu ekologických produktů k nařízení Rady (ES) č. 834/2007. V tomto nařízení jsou stanoveny veškeré stupně rostlinné a živočišné výroby od obdělávání půdy a chovu zvířat až po zpracování a distribuci ekologických potravin a jejich kontrolu. Druhým nařízením, je nařízení Komise (ES) č. 1235/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí. V platnost již vešly novely tohoto nařízení. Jedná se o nařízení Komise (ES) č. 537/2009 a nařízení Komise (ES) č. 471/2010, které umožnili zařazení nových zemí na tzv. seznam třetích zemí EU (Tunisko, Japonsko) (Evropská komise, 2010).

Nadále platí národní zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, který především upravuje postup pro registraci v ekologickém zemědělství, systémy osvědčování bioproduktů a biopotravin, nebo správní delikty při porušení pravidel EZ. Zákon ve své vyhlášce č. 16/2006 Sb., vymezuje podobu národního loga pro biopotraviny, které se bude používat na obalu biopotravin společně s logem Evropské unie pro ekologickou produkci (MZe, 2009).

3.2.2 Státní podpora ekologického zemědělství

V současné době jsou dotace na ekologické zemědělství dostupné ve všech zemích Evropské unie. Rozlišuje se však jejich výše, podmínky pro jejich získávání, určení pro specifické plodiny nebo stanovení horního limitu dotace na podniku. V některých zemích jsou dotace vypláceny pouze při přechodu z konvenčního na ekologické zemědělství. Naopak v jiných zemích, stejně jako v České republice, jsou dotace vypláceny trvale (Šarapatka, Urban a kol., 2005).

Od roku 1998 je státní podpora pro ekologické zemědělství poskytována na základě nařízení vlády, kterým se stanoví podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství. Od roku 2001 vešlo v platnost nařízení vlády č. 505/2000 Sb., které zavedlo fixní platbu na hektar. V letech 2004 až 2006 byly státní podpory vypláceny dle programového dokumentu „Horizontální plán rozvoje venkova“ (HRDP). Od roku 2007 jsou podpory ekologického zemědělství zajišťovány programovým dokumentem „Program rozvoje venkova 2007 – 2013“ (PRV). Od tohoto roku mohou navíc subjekty registrované v ekologickém zemědělství čerpat bodové zvýhodnění u dalších opatření v rámci Osy I a III. Ekozemědělci mohou dále získávat finanční prostředky z národních dotací (MZe, 2009).

Výše plateb vyplácená v rámci Programu rozvoje venkova 2007 – 2013 je fixně stanovena na celé období takto:

- Orná půda (155 EUR/ha),
- Travní porosty (71 EUR/ha),
- Trvalé kultury (849 EUR/ha),
- Zelenina a speciální byliny na orné půdě (564 EUR/ha).

Jelikož jsou dotace vypláceny v Kč, odlišuje se jejich každoroční výše v souvislosti se změnou směnného kurzu. Například v roce 2009 byla výše plateb o 2 % vyšší oproti roku předchozímu. V roce 2009 bylo podáno přes 3 000 žádostí o dotace v rámci ekologického zemědělství na plochu 364 747 ha, což představuje 92 % veškeré ekologicky obdělávané plochy. V roce 2009 bylo vydáno 980,8 mil. Kč, což představuje nárůst oproti předchozímu roku o téměř 290 mil. Kč – viz. příloha č.5 (MZe, 2009).

3.2.2 Systém kontroly v České republice

Ministerstvo zemědělství vykonává dozor nad dodržováním Zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství. Na základě výběrového řízení uzavírá smlouvu s vybranou právnickou osobou (kontrolní orgán), která je oprávněna vydávat osvědčení o původu bioproduktu, osvědčení o biopotravině a provádět kontroly a další odborné úkony (Moudrý, Prugar, 2001).

S ohledem na nové právní předpisy a stále se zvyšující počet ekologických farem v České republice přikročilo Ministerstvo zemědělství k rozdělení činností a pravomocí v rámci kontrolního systému ekologického zemědělství. Oprávnění k výkonu kontroly a certifikace osob podnikajících v ekologickém zemědělství měli doposud pouze tři organizace:

- ▶ KEZ o.p.s. – Kontrola ekologického zemědělství, nevládní nezisková organizace
- ▶ ABCERT AG
- ▶ BIOKONT CZ, s.r.o. (Kvasničková, 2010).

Od 1.1.2010 je kontrolou pověřen také Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ) – nezávislý státní orgán. Hlavním úkolem ÚKZÚZ je u vybraných subjektů vykonávat tzv. „úřední kontroly“ a zajišťovat kontrolu plnění podmínek pro vyplácení dotací v agroenvironmentálních opatření (AEO), kterou doposud prováděly pouze soukromé kontrolní subjekty. Tyto soukromé organizace KEZ, o.p.s., ABCERT AG a BIOKONT, s.r.o. budou nadále vykonávat kontrolní činnosti spojené s vydáním osvědčení o původu bioproduktu, biopotravinu nebo ostatního bioproduktu a dohlížet na to, že u všech ekologických subjektů probíhá plnění povinností (Kvasničková, 2010).

Nad prací výše zmíněných kontrolních organizací dohlíží tzv. supervizor. Jde o zaměstnance Ministerstva zemědělství ČR, který vykonává namátkové inspekce, při nichž ověřuje kvalitu prováděných kontrol. Probíhají přímo v terénu (hodnotí se pouze práce inspektora, nikoliv farma) nebo v ústředí kontrolních subjektů (kontroluje se personální složení, administrativní postupy, systém vzdělávání zaměstnanců, audity, aj.). Pokud se ukáže, že kontrolní subjekt neplní svěřené činnosti, může mu MZe zrušit pověření ke kontrole a vydávání osvědčení o původu bioproduktu, biopotravinu nebo ostatního bioproduktu (Bioinstitut, MZe, 2010).

Úřední kontroly prováděné ÚKZÚZ jsou uskutečňovány bez předchozího upozornění a zaměřeny na subjekty vybrané dle rizikové analýzy. Každoroční úřední kontrola proběhne přibližně u 5 % subjektů z celkového počtu ekologicky hospodařících podniků v ČR. Což znamená, že v roce 2010 proběhne vedle povinné kontroly prováděné některou ze tří existujících kontrolních organizací navíc kontrola uskutečněna ÚKZÚZ zhruba u 130 subjektů. Zároveň kontrole podléhá skupina ekologických podnikatelů, kteří jsou každoročně kontrolovány dle nařízení č. 79/2007, o podmínkách provádění agroenvironmentálních opatření. Výběr subjektů bude prováděn dle rizikové analýzy pro AEO (cca 5 %) (Bioinstitut, MZe, 2010).

Do systému kontroly a certifikace je podnik zařazen až po podání žádosti o registraci ekofarmy nebo ohlášení o zahájení výroby biopotravin na ministerstvu zemědělství. Každý podnikatel si může svobodně zvolit organizaci, kterou pověří kontrolou svého podniku a uzavře s ní smlouvu. Nařízení Rady č. 834/2007 stanovuje, že ekopodnikatelé, kteří podali žádost o registraci, podléhají nejméně jednou za rok tzv. řádné ohlášené kontrole. Kontrolu provádějí speciálně vyškolení inspektoři, kteří musí splňovat stanovené požadavky na vzdělání a praxi. Kontrola je prováděna u ekofarem, výrobců biopotravin a osob, které uvádějí biopotraviny a bioprodukty na trh a u výrobců krmiv a rozmnožovacího materiálu (Moudrý a kol., 2007). Kontrola se probíhá přímo na v terénu na kontrolované farmě. Vyškolený inspektor se musí osobně dostavit ke kontrolovanému zemědělci a za běžného provozu zkontrolovat, zda jsou dodržována všechna pravidla a nařízení ekologického zemědělství. Provádí se celková kontrola hospodaření podniku, tj. pozemky a kultury, stáje a zvířata, stroje, technologická zařízení a technologie, sklady a ostatní provozní prostory, obaly a etiketaci, provozní, skladovou a účetní evidenci. U zvířat se kontroluje, zda nejsou krmena nepovolenými krmnými směsmi, zda nejsou zanedbáván, zbytečně stresována a zda mají dostatečný prostor k životu s kvalitním výběhem. U plodin je prověřováno, zda neobsahují nepovolené látky a toxické pesticidy a zda jsou hnojena dle příslušných nařízení. Jestliže kontrolní organizace nalezne u ekopodnikatele pochybení, podá na Ministerstvo zemědělství podnět na zahájení správního řízení s návrhem sankce. Dojde-li k porušení podmínek pro hospodaření ekologickým způsobem ze strany zemědělce, dostane od ministerstva pokutu až do výše jednoho milionu korun nebo dokonce zruší ekologickému podnikateli registraci. V opačném případě, kdy nejsou zjištěny žádné hrubé prohřešky, získá zemědělec do 30 dní

ode dne provedení kontroly osvědčení, na jehož základě může prodávat výrobky s označením bio. Ekologický zemědělec získá na základě úspěšné kontroly „Osvědčení původu bioproduktu“ a výrobce biopotravin získá „Osvědčení o původu biopotravin“ vše s platností nejméně na jeden rok, maximálně však na 15 měsíců. Toto osvědčení opravňuje výrobce používat slovní označení „bio“ nebo „eko“ nebo národní logo „BIO – produkt ekologického zemědělství“ (Václavík, Green marketing, 2006).

Dále se provádějí kontroly neohlášené, které jsou dvojího typu: nařízené a namátkové. Mohou být jak ohlášené, tak neohlášené. Provádějí se především v případech, kdy je nutné zkontrolovat plnění uložených nápravných opatření u problematických podniků, nebo vzniklo-li podezření na použití nepovolených prostředků nebo postupů. Provádí se namátkové odběry vzorků na nepovolené chemické přípravky (Moudrý, Prugar, 2002).

Po ukončení kontroly je inspektorem sepsána kontrolní zpráva, která obsahuje zjištěné skutečnosti s uvedenými nedostatky. Důsledkem kontroly by mělo být zabezpečení a udržení důvěry lidí v kvalitu potravin nakupovaných jako biopotravin (Moudrý, Prugar, 2001).

3.2.3 Označení biopotravin

Jestliže ekologický zemědělec či biovýrobce projde kontrolou a je mu uděleno ocenění, má právo své produkty označovat slovem BIO. V České republice podléhá značení biopotravin evropské legislativě a zákonu č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství. Pravé a certifikované biopotravin jsou označeny grafickým znakem BIO (tzv. zelená zebra) s nápisem „Produkt ekologického zemědělství“. Tuto značku mohou udělovat pouze organizace s pověřením Ministerstva zemědělství ČR na základě splnění přísných kritérií. Tento znak zaručuje, že produkty byly kontrolovány na každém kroku od výrobce až ke konečnému spotřebiteli. Tedy je zajištěno, že na žádném stupni výroby nedojde k záměně nebo smíšení biopotravin s konvečními potravinami. Biopotravin dále musí obsahovat číslo kontrolní organizace. Díky těmto kódům si každý spotřebitel může na stránkách jednotlivých organizací snadno zjistit, zda daný výrobek skutečně prošel kontrolou. Kromě těchto povinných údajů mohou bioprodukty nést označení původu z ekologického zemědělství, mohou používat předponu „BIO“ a „EKO“, nebo přívlastky ekologický, biologický a organický (Moudrý, Prugar, 2001).

Dnem 1.7.2010 vstoupila v platnost nová pravidla EU pro označování biopotravin, která s sebou přináší i povinnost zobrazovat nové logo na všech balených bioproduktech vyrobených v členských státech Evropské unie. Toto nové logo s motivem „eurolistu“ znázorňuje hvězdy Evropské unie seskupené ve tvaru listu na zeleném pozadí. Použití tohoto loga znamená, že produkt byl vyroben plně podle evropských norem pro ekologické zemědělství. Spotřebitele ujišťuje o původu a kvalitách nakupovaných potravin a nápojů a zaručuje soulad s Nařízením EU o ekologickém zemědělství (BIO-INFO, 2010).

Na každém výrobku označeném logem „EU pro ekologickou produkci“ musí být uvedeno místo původu surovin, z nichž se produkt skládá, a to:

- „zemědělská produkce EU“, pokud byla zemědělská surovina vyprodukována v EU,
- „zemědělská produkce mimo EU“, pokud byla zemědělská surovina vyprodukována ve třetích zemích,
- „zemědělská produkce EU/mimo EU“, pokud byla část zemědělské suroviny vyprodukována v EU a část ve třetí zemi (KEZ, 2010).

Pro nebalené bioprodukty a biopotraviny dovezené ze zemích mimo EU je označení logem dobrovolné. Pokud je však logo EU uvedeno na obale, musí zde být zároveň uveden údaj o původu zemědělské suroviny. Logo EU musí být doprovázeno číselným kódem kontrolní organizace a musí zde být uvedeno místo produkce zemědělských surovin použitých na výrobu dané biopotraviny. Obecný vzor číselných kódů kontrolní organizace je „AB-CDE-999“, kde „AB“ je kód ISO země, „CDE“ je výraz pro ekologický způsob produkce (např. bio, org, eko) a „999“ je referenční číslo. V České republice bude evropské biologo doplňovat kód jedné ze tří akreditovaných kontrolních organizací:

- KEZ o.p.s., Kód: CZ-BIO-001
- ABCERT AG, Kód: CZ-BIO-002
- BIOKONT CZ, s.r.o., Kód: CZ-BIO-003

Pro splnění těchto nových pravidel mají subjekty dvouleté přechodné období. Vedle biologa EU mohou výrobci stále používat národní, soukromá či regionální loga (Evropská komise, 2010).

Obrázek č. 1 - Národní značka biopotravin v ČR (BIO-INFO, 2010)

Obrázek č. 2 – Logo EU pro ekologické zemědělství (BIO-INFO, 2010)

3.3 Trh s biopotravinami v České republice

3.3.1 Situace na trhu biopotravin v České republice

Velikost trhu s biopotravinami je závislá jak na počtu spotřebitelů a objemu jejich poptávky, tak na velikosti a intenzitě nabídky. Trh s bioprodukty je součástí trhu potravinového, který je součástí trhu všeobecného. Proto je nutné brát v potaz všechny faktory, které působí na trh jak ze strany poptávky, tak i ze strany nabídky. Biopotraviny jsou na českém trhu k dostání již od začátku 90. let, ale k výraznému nárůstu spotřeby dochází až od roku 1999, kdy byly poprvé zařazeny do sortimentní nabídky některých supermarketů. Prvními spotřebiteli byli především vegetariáni a ekologové. V současné době kupují biopotraviny zejména lidé, kteří vědomě pečují o své zdraví, preferují zdravý životní styl a mají snahu být lepší vůči životnímu prostředí. Mezi tuto skupinu patří rodiny s malými dětmi, staří a nemocní lidé (Moudrý, Prugar, 2002).

V roce 2008 dosáhla spotřeba biopotravin v České republice 1,8 miliardy korun, což představuje meziroční nárůst o 510 mil. Kč (o 40 %). Od roku 2005 se obrat zvýšil více než 3,5 krát. Důvodem tohoto nárůstu je především zvýšená poptávka spotřebitelů,

ale také rozsáhlejší nabídka biopotravin v obchodních řetězcích a snadná dostupnost pro veřejnost. Průměrná spotřeba na osobu v roce 2008 dosáhla 176 Kč. Z celkové spotřeby potravin a nápojů v ČR představují biopotraviny 0,75 %. V České republice je k sehnání více než 3 500 druhů biopotravin, od mléka a mléčných výrobků, vajíček, sýrů přes ovoce, zeleninu, koření, cereální výrobky, mouky, těstoviny, čaje, kávu a víno až po masné výrobky. Je zde ale nutné zmínit, že převážná část těchto biopotravin je na náš trh dovážena ze zahraničí, především ze západní Evropy. Tomáš Václavík z Green Marketingu odhaduje, že dovážené biopotraviny za rok 2008 tvořily až 70 % z celkového počtu biopotravin v ČR (Václavík, 2009). V roce 2009 importované biopotraviny klesly na 60 % z celkového počtu biopotravin (Mařík, 2010).

3.3.2 Hlavní komodity na českém trhu

S rostoucím počtem ekologických zemědělců roste i počet výrobců biopotravin. V roce 2008 jejich počet vzrostl na 429 výrobců biopotravin, což představuje meziroční nárůst o 69,6 %. Čeští výrobci biopotravin rozšiřují svou nabídku o nové komodity, zejména z kategorií pečivo, maso a výrobky z masa a mléko a mléčné výrobky. Mezi hlavní komodity českých ekozemědělců patří obilí, zejména špalda a pohanka, byliny a koření, dobytek, mléko a brambory. Spousta biopotravin na českém trhu vůbec není nebo je jejich produkce nedostatečná (např. vejce, ryby, mléko a mléčné výrobky, ovoce, zelenina, atd.) (MZe, 2009).

Největší podíl na české trhu s biopotravinami mají zpracované biopotraviny, které tvoří 44 % obratu. V roce 2008 Češi utratili za zpracované biopotraviny 804 mil. Kč. Největší podíl v této kategorii tvoří kojenecká a dětská výživa. Zpracované biopotraviny pocházejí z velké části z dovozu, převážně z Itálie, Nizozemí, Německa, Francie a Velké Británie. Druhou nejprodávanější kategorií je mléko, mléčné výrobky a vejce, které tvoří podíl na českém trhu 22,5 %. Za tuto kategorii v roce 2008 utratili spotřebitelé 400 mil. Kč. Na našem trhu zaujímají mléčné výrobky vyprodukované českými ekozemědělci 57 %. Největším zpracovatelem, je společnost OLMA, a.s. (Václavík, 2009).

Další významnou kategorií jsou nápoje, které tvoří 11 % podílu na trhu s biopotravinami. Bionápoje se převážně dovážejí, pouze 26 % bionápojů pochází od českých výrobců. Do této kategorie patří i káva a čaj. Káva je do ČR dovážena zejména

z Itálie a Německa. Ovoce a zelenina tvoří na trhu podíl 6 % a jejich obrat v roce 2008 dosáhl 111 mil. Kč. Podíl ovoce a zeleniny od českých ekozemědělců tvoří pouze 27 %. Velkému nárůstu spotřeby bioovoce a zeleniny, způsobila rozšířená nabídka v maloobchodních řetězcích. Kategorie obiloviny, luštěniny a ořechy, tvořili v roce 2008 podíl 6 % na trhu. Maso a masné výrobky tvořili v roce 2008 pouze 5,5 % trhu a jejich obrat byl 97 mil. Kč. Podíl biomasa od českých zpracovatelů tvoří přibližně 87 %. V této kategorii dominuje hovězí, které se prodává výhradně v maloobchodních řetězcích. Na trh byly zavedeny první trvanlivé masné výrobky, uherák a šunka v bio kvalitě. Pečivo a mlýnské výrobky zaujímali 4 % trhu. Celkový obrat této kategorie činil v roce 2008 68 mil. Kč. Největším zpracovatelem obilovin je firma PRO-BIO, s.r.o. Pečivo z 96 % pochází z domácí produkce. Nejmenší kategorií jsou byliny a koření, které tvoří podíl na trhu pouze 1 %. Největším zpracovatelem a prodejcem koření je firma Sonnetor. Většina domácí produkce je vyvážena do zahraničí (Václavík, 2009).

3.3.3 Problémy na trhu s biopotravinami

Přestože český trh s biopotravinami vykazuje neustálý nárůst, stále výrazně zaostáváme za zeměmi západní Evropy. Charakteristickým rysem trhu je jeho nevyváženost, poptávka zde převyšuje nabídku. Zejména poptávka po čerstvé zelenině a ovoci, mléku a mléčných výrobcích, vepřovém a drůbežím mase, vejcích a pečivu převyšuje nabídku. Oproti tomu nabídka hovězího masa je vyšší než poptávky ze strany spotřebitelů (Tichá, 2008).

Překážka, která omezuje rychlejší rozvoj českého trhu s biopotravinami je jejich vyšší cena v porovnání s potravinami konvenčními. Cena biopotravin je o 25 - 30 % vyšší než cena běžných potravin, u některých bioproduktů je cena vyšší až o 100 – 350 % (sýr, vejce). Ceny jsou vyšší především z důvodu vyšší časové a pracovní náročnosti, nižšími výnosy z produkce a chovu a vyššími výrobními náklady. Zde je třeba si uvědomit, že do cen biopotravin jsou zahrnuty i tzv. externí náklady, které do konvenčních potravin zahrnuty nejsou. Používání umělých hnojiv, růstových hormonů a dalších chemických přípravků v konvenčním zemědělství způsobuje řadu problémů (např. znečištění vodních zdrojů, náklady na výrobu chemických prostředků, apod.). Náklady na jejich odstraňování je placeno z našich daní, ale tyto náklady se nepromítají do cen běžných potravin. Proto

lze říci, že celková cena za konveční produkty několikrát převyšuje ceny za bioprodukty, což si většina z nás ani neuvědomuje (Šarapatka, Urban, 2005).

Další slabou stránkou ekologického zemědělství ČR, je nedostatečná produkce biopotravin. Ekologičtí zemědělci hospodaří převážně na trvalých travních porostech zaměřených zejména na chov dobytka a údržbu krajiny (Šarapatka, Urban, 2005).

Dlouhodobým problémem na českém trhu je domácí zpracovatelský průmysl a odbyt biopotravin. Ačkoli je českých bioproducentů mléka a masa poměrně mnoho, přesto je zde nedostatek zpracovatelské kapacity. Český trh s biopotravinami je poměrně malý na to, aby zde působili velcí zpracovatelé a naopak drobní zpracovatelé nemají finanční prostředky na potřebné investice a na přizpůsobování se přísným hygienickým normám. Proto nemalá část této ekologické produkce končí jako produkce konvenční a nebo je vyvážena a zpracovávána v zahraničí a poté se s vyšší cenou vrací zpět na český trh. Mezi největší zpracovatele bioproduktů v ČR patří Olma Olomouc, která se zabývá výrobou mléčných biopotravin, Jizerské pekárny, Kostelecké uzeniny, Biopark, Mlékárna Valašské Meziříčí. Ostatní drobní zpracovatelé své produkty vypěstují a sami zabalí, jedná se především o různé byliny, čaje, koření a luštěniny (Václavík, 2009).

Další překážkou je nízká informovanost spotřebitelů o výhodách ekologického zemědělství a kvalitě biopotravin. K odstranění této bariéry mohou značně pomoci obchodní řetězce, pokud budou více propagovat biopotravinu a rozšiřovat nabízený sortiment v bio kvalitě (Tichá, 2008).

Další vývoj ekologického zemědělství v ČR je v moci spotřebitelů a také politiků. Politici musí usilovat o to, aby se ekologickým zemědělcům dostalo finanční podpory ve všech směrech a spotřebitelé musí být ochotni platit vyšší ceny za biopotravinu a uvědomovat si jejich kvalitu. Pro další růst produkce je nutná dostupnost informací a poradenství (Tichá, 2008).

3.3.7 Distribuce biopotravin – formy prodeje

Dostupnost biopotravin se v poslední době značně zlepšila. Jejich nabídka se rozšiřuje i mimo velká města a jsou tak k sehnání v diskontních prodejnách a v běžných prodejnách potravin v menších městech. V ČR je více než 2 000 prodejen: přes 600 lékáren,

460 supermarketů, 340 drogérií, 200 hypermarketů, 119 diskontních prodejen, 50 prodejen potravin a 10 bioprodejen (Václavík, 2009).

Formy prodeje lze rozdělit na přímý a zprostředkovaný prodej. **Přímý prodej** bioproduktů převládá v zemích západní Evropy, v České republice zatím není příliš využíván. Přetrvává zde zvyk prvovýrobců, nezabývat se zušlechťováním výrobků. Přímý prodej bývá spojen s nabídkou stravovacích a ubytovacích služeb na farmě – ekoagroturistika (Moudrý, 1997). Hlavní výhodou je, že se zemědělec nedělí o své tržby se zpracovateli, dopravci a obchodníky. Naopak nevýhodou je velké množství práce a dalších nákladů spojených se zpracováním. V přímém prodeji se vyskytují různé formy prodeje a rozmanité cesty odbytu. Patří sem samosběr, přímé doručování, stánkový prodej, obchod ve dvoře a prodej ze dvora. Nejvíce se používá prodej přímo na farmě, tzv. „ze dvora“. Jde o tradiční způsob prodeje, kdy spotřebitel nakupuje biopotravinu přímo u výrobce. Zákazníkům jsou nabízeny čerstvé výrobky, jako je ovoce, zelenina, brambory, ale také zpracované masné a mléčné výrobky. Mezi úspěšné prodejce lze zařadit Petra Weidenthalera ze zahradnictví Biozelenina Velehrad a ovocnáře Jiřího Kargera z Kroměříže. Patří sem i biojarmarky, biodožínky, výstavy a veletrhy, které se konají jednou či víckrát do roka, nejčastěji však na podzim, kdy je největší úroda. **U zprostředkovaného prodeje** vstupuje do hry tzv. prostředník. Zemědělci tak odpadá zabezpečení prodeje a otevírá se mu přístup k velkému počtu odběratelů. V České republice je tento způsob prodeje nejpoužívanější. Mezi velké firmy zabývající se výkupem bioproduktů, jejich zpracováním a dalším prodejem jsou Country Life, PRO-BIO, Biodružstvo Praha a Sluneční brána (Moudrý, Prugar, 2002).

V České republice by se za tři hlavní prodejní kanály daly považovat prodejny zdravé výživy a specializované prodejny, řetězce supermarketů a prodej „ze dvora“. Za další možnosti odbytu by se mohly uvést prodejní výstavy, kluby, sdružení, odbytová družstva, nezávislí prodejci a prodej přes internet. V posledních letech se úspěšně rozvíjejícím místem odbytu stávají biogastronomie, školní stravovací zařízení, farmářská tržiště a tzv. bedýnky. Biobedýnky dávají ekozemědělcům určitou jistotu odbytu, neboť zákazníci si na celou sezónu předplatí dodávky čerstvých bioproduktů, které jim jsou dodány přímo do domu (Urban, Šarapatka, 2003).

V roce 2008 výrazně vzrostl podíl maloobchodních řetězců na úkor všech ostatních prodejních míst s výjimkou gastronomie, která je však v počátcích svého rozvoje. Největším prodejním místem jsou supermarkety, hypermarkety a drogistické řetězce, v nichž spotřebitelé utratili v roce 2008 za biopotraviny 1 332 mil. Kč. Maloobchodní řetězce mají podíl na trhu 74 %. Téměř všechny obchodní řetězce působící v ČR nabízejí ve větší či menší míře biopotraviny. Kromě značek výrobců biopotravin používají řetězce i své vlastní bio značky, které se vyznačují nižší cenou než značkové bioprodukty. Cena, pohodlný nákup a snadná dostupnost jsou určitě hlavní důvody, proč spotřebitelé více nakupují v těchto prodejnách. Na druhou stranu zde chybí možnost informovat zákazníka o bioproduktech a zodpovědět mu jeho dotazy. Nižší cena také zohledňuje nižší kvalitu nabízených bioproduktů. Přesto jsou maloobchodní řetězce nejoblíbenějším nákupním místem biopotravin nejen v ČR, ale v celé západní Evropě. Druhým největším prodejním místem jsou prodejny zdravé výživy, kde Češi utratili 324 mil. Kč. Podíl na trhu tvoří 18 %. Mezi největší bioprodejny patří společnosti Albio a dvě prodejny společnosti Country Life, které jsou situovány hlavně ve velkých městech. Třetím místem jsou lékárny, kde spotřebitelé utratili 72 mil. Kč a zaujímají podíl na trhu 4 %. V nezávislých prodejnách se biopotraviny prodaly za 36 mil. Kč, což představuje podíl na trhu 2 %. Přímý prodej na farmách či tržnicích se prodalo za 25 mil. Kč a podíl na celkovém trhu tak činí 1,4 %. Výraznou skupinou jsou gastronomické provozovny, jejichž meziroční obrat vzrostl o 66 %. V gastronomii spotřebitelé utratili téměř 11 mil. Kč a jejich podíl na trhu tak činí 0,6 %. Další rozvíjející se formou prodeje je prodej biopotravin přes internet. Umožňuje zákazníkům pohodlný nákup výrobků z pohodlí domova. Internetové obchody nabízejí spotřebitelům široký výběr biopotravin a dalších produktů ekologického zemědělství jako je například kosmetika (Václavík, 2009).

3.3.8 Export a import biopotravin

Vstupem ČR do EU se českým ekozemědělci otevřely nové možnosti uplatnění se na evropských trzích. Došlo k růstu vývozu českých bioproduktů především do evropských států, ale především došlo k výraznému růstu dovozu biopotravin. V rámci volného trhu EU obecně platí, že z ČR se vyváží zejména biosuroviny a dováží se již hotové výrobky. Důvodem je nedostatečně vyvinutý zpracovatelský průmysl. Bohužel se dovážejí i takové výrobky, které by se mohly produkovat v ČR (nealkoholické

nápoje, těstoviny, mléčné výrobky a zpracovaná zelenina). Dokonce se dovážejí i suroviny jako jsou obiloviny, luštěniny, pohanka a další (Tichá, 2008).

Po vstupu ČR do EU se export a import biopotravin a bioproduktů eviduje pouze ze třetích zemí, tedy ze zemí mimo EU. Proto je poměrně těžké určit objem exportovaných a importovaných bioproduktů. Při vývozu komodit do zemí, které nejsou členskými státy EU musí požádat o vydání vývozního osvědčení. A naopak u každého dovozu ze zemí mimo EU musí MZe ČR vydat tzv. dovozní zmocnění. V roce 2006 bylo vystaveno 42 dovozních zmocnění z 9 zemí a v roce 2007 jich bylo celkem 101 z 16 zemí mimo EU. Jedná se o dovozy z Číny, Japonska, Kanady, Turecka, Egypta, Chorvatska, JAR, Filipín, USA, Nového Zélandu, Peru, Chile, Brazílie, Ukrajiny a Srí Lanky. Mezi nejvíce importované komodity patří např. luštěniny, těstoviny, balené čaje, třtinová melasa, olivy, datle a sezam (Tichá, 2008).

V roce 2008 vyvezli čeští výrobci biopotravin za přibližně 145 mil. Kč, což představuje meziroční nárůst o 45 %. Z hlediska bioproduktů se nejvíce vyváží obilí a zástavový skot. Za export bioproduktů v roce 2008 české biofarmy utržili okolo 130 – 150 mil. Kč. Mezi největší vývozce biopotravin patří firma sluneční brána, PRO-BIO, Racio, LL spol., s.r.o., a Olma. Vývoz se uskutečňuje především do sousedních zemí, a to na Slovensko, Polsko a do dalších východoevropských zemí (Václavík, 2009).

V roce 2008 podíl biopotravin z dovozu klesl meziročně o 5 %, z 62 % na 57 %. Do ČR byly v roce 2008 dovezeny biopotravin za 1,026 mld. Kč. Největšími importéry zahraničních biopotravin jsou firmy HiPP Czech, Country Life, PRO-BIO, Pfanner, Vitek Trade a Bauer Bio. Do ČR se dováží především hotové biovýrobky ze západní Evropy. Dováží se biopotravin běžné denní spotřeby. Největší úspěch dovážených komodit mají mléčné a masné výrobky z Německa a Rakouska, zejména kuřecí maso, máslo a jogurty (Václavík, 2009).

3.4 Školní stravování v České republice

3.4.1 Kvalita školního stravování

Systém školního stravování v České republice má dlouholetou tradici a je považován za vysoce kvalitní. Vhodné školní stravování má pro děti velký význam. Je cestou

ke správným stravovacím návykům, prevencí před obezitou a dalšími chorobami v dospělosti. Je třeba, aby školní stravovací zařízení mělo neustále na paměti, že jsou zde hlavně pro děti. To, že se ve školních jídelnách mohou stravovat učitelé a například i důchodci, je něco navíc. V žádném případě to nesmí ovlivnit účel školního stravování, kvalita a hodnota jídla musí být přizpůsobována potřebám dětí (Oliveriusová, 2010).

Rozsah a kvalitu stravování v českých mateřských, základních a středních školách závidí celá řada zemí. Zvláště v západních zemích se o rozvoji společného stravování teprve usiluje. Některé zahraniční jídelny se v mnohém podobají spíše fast-foodu. Poskytují převážně smažené a tučné pokrmy s hranolky, kečupem a majonézou. Proto není divu, že se tyto země potýkají s velkým počtem obézních dětí (Chlumská, 2009).

Školní stravování v ČR má dobrý základ, který je třeba dále rozvíjet. Velká pozornost by se měla zaměřit na úpravy norem dle moderních výživových poznatků, větší pestrost a rozmanitost jídel, zdravou výživu a zahrnutí biopotravin do stravování (Chlumská, 2009).

Školní stravování a bio

Děti jsou mnohonásobně více než dospělí vystaveny nebezpečí, které plyne z konzumace zbytků nebezpečných látek v jídle. Statistiky ukazují, že se v České republice zvyšuje výskyt obezity, alergií, poruchy imunity a dalších civilizačních chorob. Na tomto nežádoucím vývoji se z velké části podílí právě způsob stravování obyvatel. Ideální alternativou ke konvenčním, průmyslově zpracovaným potravinám jsou biopotraviny. Právě začlenění hodnotné výživy a konzumace potravin ekologického původu může mít pozitivní vliv na zdraví dětí, ale i na trvalou udržitelnost. Pokud školní jídelny zavedou biopotraviny do přípravy pokrmů, mohou se stát velkým kupním potenciálem pro ekologické zemědělce. Mohou mít tedy pozitivní dopady na ekonomický růst venkova a ekologizaci zemědělství v České republice (Václavík a kol., 2010).

Pokud jsou děti již od dětství vedeni ke zdravým stravovacím návykům a k odpovědnosti za své zdraví, předejdou tak množství zdravotních problémů v dospělosti nebo je alespoň zmírní. Říká se, že konzumace biopotravin je cestou ke zdravějšímu stravování. Avšak je důležité si uvědomit, že biopotraviny nejsou synonymem pro zdravou potravinu. I z biopotravin se dá sestavit nezdravý jídelníček s tučnými potravinami

a potravinami s velkým obsahem soli či cukru. Proto je třeba při zavádění biopotravin dbát na výběr zdravějších potravin, jako jsou například celozrnné obiloviny a znalosti v oblasti zdravého a vyváženého stravování. Nedílnou součástí správného stravování je, aby děti pochopili, jaký vliv mají různé metody hospodaření na krajinu, zvířata a člověka. Často se děti o původu potravin a vlivu zemědělství na životní prostředí dozvídají z médií, což může vést k nepřesným informacím. Proto by bylo vhodné, aby součástí výuky ve škole byl výklad o rozdílech mezi různými způsoby produkce potravin, či dokonce návštěvou farem. Vždyť pokud děti budou vědět jak potraviny vznikají a kolik práce s sebou přináší jejich výroba, mohou se z nich stát spotřebitelé, kteří si budou uvědomovat, že jako jedinec může nejvíce působit na svět kolem sebe tím, jaké produkty a služby bude svým nákupem podporovat (Chlumská a kol., 2010).

3.4.3 Právní předpisy související se školním stravováním

Zásady školního stravování jsou dány přísnými pravidly, stanovenými zákony a ministerskými vyhláškami:

- ▶ Zákon č. 49/ 2009 Sb. ze dne 28. ledna 2009, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)
- ▶ Vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování ze dne 8. března 2005
- ▶ Vyhláška č. 107/2008 Sb., ze dne 13. března 2008, kterou se mění vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování
- ▶ Zákon č. 274/2003 Sb., o ochraně veřejného zdraví
- ▶ Vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných (MŠMT, 2010).

Výše uvedené právní předpisy stanovují řadu dalších předpisů, jako je např. bezpečnost práce, zdravotní pojištění, platy, účetnictví, aj. Přísné hygienické předpisy zaručují nezávadnost jídla. Normy pro školní stravování jsou velmi přísné. Například vejce se musí, kvůli případné salmonelle, vytloukat v samostatné místnosti, na zeleninu, maso, mléko se musí používat vždy jiné nářadí, pokrmy nelze opakovaně ohřívat ani dodatečně zchlazovat (+4°C) nebo zmrazovat (-18°C) a pokrmy by se ke spotřebiteli měli dostat

za teploty +60°C. Vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby stanovuje zásady provozní a osobní hygieny. Mezi zásady provozní hygieny patří např. udržování sanitárních zařízení (umýváren, sprch, záchodů a stěn) a pomocných zařízení v čistotě a provozu schopném stavu, nepřinášet předměty nesouvisející s výkonem pracovní činnosti do prostor manipulace s potravinami a produkty, pro úklid používat pouze mycí, čistící a dezinfekční prostředky, které jsou určeny pro potravinářství. Mezi zásady osobní hygieny patří např. pečování o tělesnou čistotu po použití záchodu, po manipulaci s odpady, při přechodu z nečisté práce na čistou (úklid, hrubá příprava), tzn. po každém znečištění si umýt ruce v teplé vodě s použitím vhodného mycího prostředku. Dalšími zásady jsou zákaz kouření, úpravy vlasů a nehtů, nošení ozdobných předmětů na ruku a lakování nehtů, zákaz opouštění provozovny v pracovním oděvu a obuvi, udržování pracovního oděvu v čistotě a používání pokrývky hlavy při výrobě potravin a pokrmů (Vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných).

Právní předpisy dále určují i spotřební koš, kde vymezují kolik luštěnin, masa, ryb, mléčných výrobků, energie má dítě za měsíc průměrně sníst. Z toho vyplývá, že v tomto směru je školní jídelna velmi přínosná a důležitá pro rozvoj dítěte a jeho stravovací návyky. Vyhláše č. 107/2005 Sb., o školním stravování je podřízen charakter stravování, ingredience a ochucení jídel, které vychází z lékařských poznatků o výživových potřebách dítěte (Oliveriusová, 2010).

3.4.4 Cena jídel

Náklady na cenu jídla se skládají z:

- ▶ Mzdy kuchařek a hospodářek – jsou hrazeny školou
- ▶ Provozní náklady jídelen (např. energie, voda, topení) – jsou hrazeny zřizovatelem, a to soukromým zřizovatelem, církví, obcí, krajem či státem
- ▶ Náklady na potraviny – jsou hrazeny rodiči (Chlumská, 2009).

V soukromých školách jsou ceny jídel stanoveny v libovolné výši, a to na základě dohody školy s rodiči. Zatímco ve školách zřízenými obcemi, kraji či státem je cena jídel

limitována tzv. finančním normativem, který je dán vyhláškou o školním stravování. Finanční limit vymezuje výši od 13,50 Kč do 29,50 Kč dle věkové skupiny dětí, za níž musí školní jídelny uvařit oběd, který zahrnuje polévku, hlavní jídlo, nápoje, salát a moučník. Horní hranice finančního limitu se v praxi většinou vůbec nedosahuje. Z toho vyplývá, že pokud by rodiče byli ochotni připlatit za zařazení biopotravin do stravování, poskytuje jim finanční normativ dostatečný prostor (Vyhláška č. 107/2008 Sb., o školním stravování).

Z průzkumu, který provedla agentura Factum Invenio na podzim roku 2009 v rámci projektu Bioškoly, bylo zjištěno, že ty, které zařadily biosuroviny do přípravy pokrmů ve školních jídelnách, se cenu obědů zvýšily maximálně o 10 %. Rodiče, ale i školy mají často obavy z navýšení ceny obědů při zavedení biopotravin do přípravy jídel. Vždyť zavedení biopotravin do školního stravování neznamena, že se musí vařit pouze a jen z bioproduktů. Na základě finančních prostředků si jednotlivé provozovny mohou například určit jaký den v týdnu, popřípadě v měsíci, se bude jídlo připravovat zcela nebo z velké části z biopotravin. Právě postupným zaváděním biopotravin dojde k vyhnutí se výraznému navýšení cen obědů. Pokud budou biopotraviny tvořit při přípravě jídel poměrně malý podíl nebo pokud budou používat biopotraviny, které se příliš neliší od cen konvenčních, nemusí dojít k výraznému navýšení ceny jídel. Další způsob jak se vyhnout velkému navýšení cen obědů je nákup sezónního ovoce a zeleniny, které jsou pro zdraví nejvhodnější. Při postupném zavádění bioproduktů do přípravy pokrmů začínají jídelny nejčastěji s nahrazováním brambor, sezónní zeleniny a ovoce, mléka a mléčných výrobků a obilovin (těstovin a mouky). Z projektu Bioškoly vyplývá, že 81 % producentů biopotravin je ochotna a schopna prodávat biopotraviny do škol za zvýhodněné ceny. Následující tabulka č. 1 znázorňuje pět produktů s nejnižším a nejvyšším cenovým rozdílem. Tento srovnávací test cen biopotravin a konvenčních potravin byl proveden v termínu 1. – 30. listopadu 2010 svazem PRO-BIO LIGA ochrany spotřebitelů a přátel ekologického zemědělství. Další srovnání cen je uvedené v příloze č. 6, kde je znázorněna tabulka s cenovými rozdíly dle komodit (Chlumská a kol., 2010).

Tabulka č. 1 – Pět produktů s nejnižším a nejvyšším cenovým rozdílem (PRO-BIO LIGA, 2010)

Potravina	Rozdíl % konvence a bio v supermarketech
Cukr třtinový přírodní	2%
Jogurtový nápoj	5%
Žervé (typ Lučina)	10%
Zmrzlina ovocná	17%
Zeleninový bujón	20%
Kuře celé (lépe selské)	195%
Piškoty dětské světlé	204%
Kuřecí stehna	209%
Rostlinný olej	325%
Sušenky slepované nemáčené (typu Disco)	361%

3.4.5 Složení a kvalita jídla

Většina školních jídelen nabízí výběr z více druhů jídel. Tuto nabídku většina lidí chápe jako výhodu, avšak dle paní RDNr. Ludmily Oliveriusové, CSc., poradkyně pro zdravý životní styl a moderní výživu, není výběr z více jídel pro děti vhodný. Dochází zde k narušení spotřebního koše. Jestliže se v jídelnách vaří jedno jídlo, ví se kolik dítě dostane v dané porci jednotlivých živin. Pokud má dítě na výběr z více jídel, může se stát, že bude jíst například stále jen jeden druh masa. Nebo naopak jiné bude jíst pouze sladká jídla. To může způsobit u dětí různé zdravotní komplikace a zároveň ztrácí možnost získat správné stravovací návyky. Pro jídelny, které nedodrží správné naplnění spotřebního koše, představuje postihy ze strany hygienické služby (Oliveriusová, 2010).

Základním stanoviskem pro určení podmínek množství a poměru jednotlivých potravin, které má student během jednoho měsíce zkonsumovat, je spotřební koš. Je součástí Vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování a je dílem Ministerstva zdravotnictví. Spotřební koš je tvořen dle doporučených výživových dávek platných v České republice a za vzorovou podobu koše zodpovídá jak Ministerstvo zdravotnictví, tak Ministerstvo školství (Chlumská, 2009).

Dle Vyhlášky č. 107/2005 Sb., o školním stravování je při naplňování spotřebního koše povolena tolerance plus/mínus 25 %. Výjimku tvoří tuky, kde uvedená hodnota volných tuků představuje horní hranici, kterou lze pouze snížit. Uvedené množství zeleniny, ovoce a luštěnin představuje naopak dolní hranici, kterou je možno překročit, viz. Příloha č. 7 - Výživové normy pro školní stravování (Vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování).

Kontrolu nad dodržováním spotřebního koše provádí Česká školní inspekce, Krajská hygienická stanice a zřizovatel (Chlumská, 2009).

Současný spotřební koš zde existuje více než 10 let. Již několik let se diskutuje o změně doporučených výživových dávek a tím by došlo i ke změně současného spotřebního koše. Za hlavní nedostatek spotřebního koše je považován příliš vysoký objem bílkovin, který neodpovídá současným moderním poznatkům o výživě. Současné pohledy na výživu vycházejí z poznatků, že potřeby výživy se během života mění. V dospívání a v dospělosti se potřeby výživy mění především v závislosti na pohlaví a fyzické zátěži ale i například působením fyziologických změn organismu (pocit hladu či nasycení). Během dne by měl jedinec přijmout stravu v pěti dávkách. Ráno by měl přijmout 20 % z celkového denního příjmu energie, ke svačině 10 %, k obědu cca 35 %, k odpolední svačině 5 - 10 % a k večeři cca 25 – 30 %. Při přípravě pokrmů by se školní stravovací zařízení mělo zaměřit na vyšší zajištění tzv. esenciálních látek, které si organismus nedokáže sám vyrobit. Mezi něž patří kvalitní bílkovina, tuky s větším obsahem nenasycených mastných kyselin, vitamíny, minerální látky a stopové prvky (Tláškal, 2010).

Spotřební koš se snaží všechny školní jídelny dodržovat, avšak nejvíce se jim nedaří plnit spotřební koš z hlediska luštěnin. Jedním důvodem proč tomu tak je, že děti nejsou na luštěniny zvyklé a odmítají je. Druhým důvodem je, že kuchařky ve školních jídelnách neumí připravit luštěniny tak, aby byly chutné a dobře stravitelné. Bohužel jsou i takové, které používají pro přípravu jídel ve značné míře různé instantní směsi a polotovary. Tímto směrem se většinou ubírají, aby snížili stavy personálu, který je potřeba pro zajištění přípravy jídel a tím si zajistili i menší výdaje. V roce 2007 byla vytvořena mezirezortní pracovní skupina, jejichž úkolem bylo zjistit jaký je stav školního stravování a navrhnout jeho zlepšení. Vytvoření této skupiny inicioval tehdejší ministr školství Ondřej Liška, který se snažil přiblížit školní stravování nejmodernějším poznatkům o výživě, zvýšit výchovnou

roli školního stravování a zabezpečit vzdělávání vedoucích a ředitelek školních jídelen. Cílem bylo tedy zlepšit celkově stravu ve školních jídelnách, aby v nich bylo více ovoce, zeleniny a vyvážených živin. Pracovní skupina měla pro školy připravit zdravější jídelníček, včetně biopotravin. Ministr Ondřej Liška tehdy uvedl: “Bio je přirozená strava, která je, jak ukazují studie, velmi kvalitní. Mladé lidi tím můžeme už na školách motivovat ke zdravému stylu“. Bohužel činnost této skupiny byla ukončena se změnou politické situace a odchodem pana Lišky z postu ministra školství (Chlumská, 2009).

3.5 Biopotraviny ve školách v zahraničí

V posledních letech velký počet evropských zemí udělalo značný pokrok v zavádění biopotravin do škol a zlepšení školního stravování dle poznatků o zdravé výživě. V současné době jsou biopotraviny běžnou součástí různých institucí. Biosuroviny tvoří až 30 % podílu stravy, kterou se mohou pyšnit např. německé a americké vysokoškolské menzy, britské nemocnice, italské školní jídelny či rakouské nemocnice a sociální ústavy. Biopotraviny tak mohou ve školách získat své významné postavení (Chlumská, 2009).

Velká Británie

Ve Velké Británii v roce 2005 trpělo obezitou dva miliony školáků. Populární britský kuchař Jamie Oliver se pokusil zlepšit stravovací návyky ve školních jídelnách svým televizním pořadem zvaným Jamie's School Dinners. Tento pořad měl velký úspěch a přední stránky britských novin začaly plnit články se zdravou výživou. V té době se o zdravou výživu začala zajímat i britská vláda a v březnu 2005 nechal premiér Tony Blair vyčlenit deset miliard korun na zvláštní program školního stravování. Byly vydány nové předpisy, které omezily v britských školních jídelnách vydávání hranolek a fast-food jídel a jídelny musely rozšířit nabídku ovoce a zeleniny. Avšak nemilé bylo zjištění, když o rok později po zavedení nových norem navštívil Jamie Oliver školní jídelny, aby zjistil co se za daný rok změnilo. Bohužel zjistil, že ve školních jídelnách k žádným dramatickým změnám nedošlo (Benešová, 2008).

O dva roky později, v listopadu 2007, odstartoval ve Velké Británii program „Food for Life“, jehož hlavním cílem bylo zlepšit stravování ve školách v celé zemi. Školám, kteří se do tohoto programu zapojili, byl zakázán prodej sladkostí, slazených nápojů,

nezdravého občerstvení a fritovaných pokrmů. Na místo těchto produktů začaly školy prodávat mléko, kysané nápoje, ovocné džusy a vody. Do programu se zapojilo 3 600 škol, které společně usilují o používání regionálních produktů a bioproduktů při přípravě jídel a dbají na to, aby se výrazně zvýšil podíl spotřeby čerstvých výrobků. Suroviny potřebné na přípravu jídel jsou z 90 % čerstvé, nezpracované a třetinu surovin tvoří bioprodukty, které pocházejí většinou od místních producentů. Důvodem proč byl tento projekt odstartován byl velký nárůst počtu obézních dětí a dětí se špatnými stravovacími návyky, které by měl program pomoci napravit. Program realizuje organizace Soil Association a hlavní osobností propagační kampaně je již výše zmiňovaný televizní šéfkuchař Jamie Oliver (Chlumská, 2009).

Do programu „Food For Life“ se zapojila rada okresu East Ayrshire (skotská oblast), která nechala ve všech svých základních školách nahradit nekvalitní jídla připravovaná z polotovarů za jídla připravovaná z čerstvých potravin od místních ekologických zemědělců. Došlo například k výměně hranolek za kuskus a párků za lososa. Na začátku programu, tedy ve školním roce 2007/2008, byl tento okres Skotska (East Ayrshire) uváděn, jako okres s nejvyšším podílem dětí s extrémní obezitou. Po dvou letech od zavedení programu „Food For Life“ ukázali testy na měření indexu tělesné hmotnosti pokles počtu dětí s nadváhou o 22 %, pokles obézních dětí o 30 % a pokles silně obézních dětí o 33 %. Ze všech okresů Skotska byl pokles ve všech třech ukazatelích nejvyšší právě v okresu East Ayrshire. V současné době je tento okres uváděn jako druhý nejlepší okres s nejnižšími hodnotami podílu dětí s extrémní obezitou. Manažer pro školní stravování Robin Gourlay, který byl u zrodu programu „Food For Life“ řekl: „Je nádherné vidět, že naše práce má takovýto pozitivní vliv. Máme dokonce zprávy o tom, že žáci se nyní ve vyučování lépe soustředí, mají lepší výsledky ve vyučování a snížil se počet zanedbaných hodin. Věříme, že školní stravování je především služba v oblasti zdraví a vzdělávání poskytuje prostor pro společné stravování a radost z dobrého jídla“ (Agronavigátor, 2011).

Německo

Některé německé vysokoškolské menzy patří mezi přední propagátory biostravování. Například menza v Osnabrückeru zahrnuje biopotraviny do přípravy pokrmů již zhruba 20 let a od roku 2005 vlastní kuchyně certifikát bio. Jedna třetina zeleniny je získávána

z ekologického zemědělství a značná část přímo z regionu. Zájem o biopotraviny z řad studentů vysokých škol neustále roste. Generální sekretář zastřešujícího orgánu německého zařízení na vysokých školách Achim Meyer potvrzuje, že pokrmy z biopotravin mají pevné místo na jídelníčku studentských organizací. Více než polovina všech německých studentských zařízení (59) se 700 přidruženými menzami poskytuje pokrmy z biopotravin, z toho má 21 kuchyní certifikaci bio. Školní zařízení na vysokých školách, s celkovým obratem 313 milionů eur a obratem v kategorii bio 8-10 %, patří k největšímu poskytovateli bioproduktů v německém společném stravování. Tento vývoj se neprojevuje pouze v Německu, ale i například v Itálii. V Římě studenti denně snědí 200 000 obědů připravených z biopotravin (Agronavigátor, 2009).

V Německu byl proveden výzkum zaměřený na využití bioproduktů na německých klinikách a v nemocnicích. Z výzkumu, který provedla firma CHD-Expert Group, bylo zjištěno, že každá třetí německá klinika zařadila alespoň v minimálním množství bioprodukty do stravování. Výzkum ukázal, že více než polovina podniků veřejného stravování nabízí bioprodukty. Projektu se zúčastnilo 300 podniků, z toho 138 závodních restaurací a 162 stravovacích podniků v nemocnicích a sociálních ústavech. Z celkového počtu dotazovaných německých závodních restaurací uvedlo 62 %, že jsou biopotraviny běžnou součástí na jídelním lístku. Tuto skutečnost uvedlo i 57 % dotazovaných jídelen zdravotnických zařízení a sociálních ústavů (Agronavigátor, 2009).

Itálie

V Itálii platí od roku 2000 zákon, který vymezuje povinnosti v jídelnách veřejných institucí, škol a nemocnic používat bioprodukty. Z počátku nebyl zákon příliš akceptován místní vládou a nedodržování jeho podmínek nebylo nikterak trestáno. Po několika letech se však přistoupilo k razantní kontrole dodržování zákona. Za posledních deset let se zvýšil počet jídelen, které používají biopotraviny desetinásobně. V roce 1996 vařilo z bioproduktů 69 jídelen a v roce 2006 jich bylo již 658. K přípravě pokrmů používají suroviny v biokvalitě pravidelně především jesle, mateřské a základní školy. V některých školních jídelnách lze narazit i na jídla vařená zcela v biokvalitě. Organizace Biobank odhaduje, že v celé Itálii vaří pokrmy připravované alespoň z části ze surovin v biokvalitě téměř jeden milion jídelen denně. Největší podíl má hlavní město Řím, kde se denně vaří až 200 000 jídel připravovaných z biosurovin (Chlumská, 2009).

Francie

Ve Francii je vaření pokrmů z biopotravin ve školních jídelnách doprovázeno sloganem „Manger local, manger bio“. V překladu to znamená „Jezte místní produkty, jezte bio produkty“. Ve Francii dochází také k neustálému pokroku co se týče přípravy jídel z bioproduktů ve francouzských školních jídelnách. V roce 2000 bylo 400 000 jídel připravováno v biokvalitě. V roce 2006 došlo k jednoznačnému nárůstu na 4,5 milionu jídel vařených z bioproduktů. Tato iniciativa je podporována celostátní organizací „Un Plus Bio“, která stála u zrodu kampaně „Manger bio en restauration collective“, což v překladu znamená „Biopotraviny ve veřejném stravování“ (Chlumská, 2009).

Rakousko

V rakouských školních jídelnách je povinné používat biopotraviny v objemu 30 – 50 % při přípravě pokrmů. V hlavním městě Vídni, je připravováno 38 000 jídle pro děti v mateřských školách v biokvalitě denně a okolo 20 000 obědů v biokvalitě pro děti ve školách. Pro rakouské ekozemědělce je veřejné stravování druhým nejvýznamnějším odbytištěm. Podíl bioproduktů při přípravě jídel v rakouských jídelnách nemocnic a sociálních ústavů činí až 30 % (Chlumská, 2009).

Švédsko

V roce 2006 si švédská vláda stanovila cíl, aby do roku 2010 vařili ve veřejných institucích jídla, která budou pocházet alespoň z 25 % v biokvalitě (Chlumská, 2009).

3.6 Výhody používání místních biopotravin ve školních jídelnách

Zavedením biopotravin do školních jídelniček přináší velké výhody pro místní ekozemědělce. Prodej potravin v biokvalitě do školních jídelen a dalších veřejných stravovacích zařízení umožňuje drobným ekozemědělčům pravidelné a spolehlivé odbytiště poměrně velkého množství produkce za předem stanovenou cenu (Country Life, 2010).

Stejně tak nemalé výhody přináší i spotřebitelům, kterým jsou nabízeny místní, čerstvé potraviny od známého zdroje. Osoby, které mají přístup k místním potravinám ve škole nebo v jiném veřejném stravovacím zařízení, si více uvědomují místní potravní systém.

Tito lidé mohou být lepší chutí a kvalitou potravin iniciováni k vlastním nákupům těchto potravin na tržnicích, jarmarcích, v místních prodejnách potravin či přímo na farmě. Tato rozhodnutí mají nemalý pozitivní vliv na místní ekonomiku (Country Life, 2010).

Samozřejmě se nesmí zapomenout na školy, kterým spolupráce s regionálními dodavateli biopotravin může napomoci ke sblížení měst s venkovem a vzdělávání žáků v oblasti udržitelné produkce potravin. Celá řada ekofarm a výrobců biopotravin umožňují návštěvu, aby se děti seznámili s tím, jak to chodí na ekofarmě či jak vzniká potravina (Václavík, 2008).

Zavedení biopotravin do školních jídelen přináší i ekonomické výhody pro region. Nákupem produktů od místních producentů biopotravin neodcházejí finanční prostředky z regionu, ale naopak se v něm multiplikují (Václavík, 2008).

3.7 Projekty na podporu zavádění biopotravin do škol

Během posledních let bylo v České republice realizováno několik projektů, jejichž cílem bylo zvýšit informovanost o biopotravinách v oblasti zavádění biopotravin do školních zařízení. Menší projekty jsou zaměřeny především na výuku a osvětu biopotravin a ekologického zemědělství. Mezi takové projekty patří například „**Bio – řešení pro člověka a přírodu**“, jehož realizátorem je svaz Pro-bio liga. V rámci projektu byly pořádány přednášky pro pražské základní školy, ale také pro studenty České zemědělské univerzity v Praze, jejíž součástí byly i ochutnávky. V této diplomové práci jsou však uvedeny pouze čtyři největší projekty.

1. „Biopotraviny do škol“

V období od srpna 2006 do února 2008 byl uskutečněn doposud největší projekt na podporu zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení. Jde o pilotní projekt „**Biopotraviny do škol**“, který byl realizován v rámci projektu „Sít' informačních center zaměřených na agro-environmentální programy v Jihomoravském kraji a kraji Vysočina“. Projekt byl financován z Evropského sociálního fondu (ESF). Realizátorem projektu byl EPOS Spolek poradců v ekologickém zemědělství ČR a vedoucí projektu byl pan Mgr. Tomáš Václavík. Cílem projektu bylo najít řešení pro zavedení biopotravin místních ekologických zemědělců do zásobování organizací veřejného stravování,

konkrétně školních jídelen. Do projektu se zapojilo celkem 7 školních zařízení (základní školy, mateřské školy, vzdělávací zařízení pro děti, mládež a dospělé) z Jihomoravského kraje a kraje Vysočina (Václavík, 2009).

V rámci projektu byl v období listopad 2006 – duben 2007 uskutečněn průzkum, kterého se zúčastnilo již zmiňovaných 7 školních zařízení, 40 pedagogů, 281 rodičů a 6 ekologických zemědělců. Z průzkumu bylo zjištěno, že:

- ▶ Školní jídelny, které již zařadily biopotraviny do přípravy pokrmů, nejčastěji nakupují mrkev, brambory, cibuli, obiloviny, nápoje, luštěniny, těstoviny čaje a pečivo v biokvalitě
- ▶ U školních zařízení, které již používají biopotraviny došlo k zvýšení průměrné ceny obědů o 0 až 10 %
- ▶ Jako největší překážkou, která brání školním stravovacím zařízením zvýšit procento biopotravin při přípravě pokrmů, je vysoká cena biopotravin, nedostatečné informace a kontakty na dodavatele biopotravin a jejich sortiment a neexistence dodavatelského řetězce v oblasti zásobování škol biopotravinami
- ▶ Téměř všichni pedagogové (95 %) by uvítali, kdyby školní kuchyně zařadily do jídelníčku biopotraviny
- ▶ Velké procento rodičů (85 %) odpovědělo, že by měli zájem, kdyby se používaly biopotraviny při přípravě obědů
- ▶ Jestliže by školní zařízení zařadily biopotraviny do přípravy pokrmů, jsou rodiče ochotni platit o 10 % vyšší cenu jídel
- ▶ Dotazovaní ekozemědělci by byli ochotni školám nabídnout především sortiment brambor, hrachu, zeleniny a obiloviny (Václavík, 2009).

2. „Bio do školek“

V průběhu roku 2007 byl realizován projekt „**Bio do školek**“. Realizátorem projektu byl svaz PRO-BIO LIGA ochrany spotřebitelů potravin a přátel ekologického zemědělství. Zadavatelem projektu byl Ústav zemědělských a potravinářských informací. Projekt byl realizován v ekologické mateřské škole Semínko, která sídlí v Praze 10 v Toulcově dvoře. Cílem projektu bylo zjistit jaké jsou překážky při zavádění biopotravin do stravování v mateřských školách v Praze, zařadit alespoň jednou týdně biopotraviny

do školního jídelníčku a vyhotovit manuál „Jak postupovat při zavádění BIO do školního stravování“ pro další potencionální zájemce (PRO-BIO LIGA, 2008).

Na základě projektu byly zjištěny tyto silné a slabé stránky:

Silné stránky:

- ▶ Zájem rodičů, pracovníků a dětí mateřské školy Semínko o biopotraviny
- ▶ Zařazení některých bioproduktů (jablka, hrušky, mléko, kozí produkty) do jídelníčku a posun jídelníčku směrem ke zdravé výživě
- ▶ Vytvoření vzájemného kontaktu mezi školou a ekologickou farmou, která je producentem a dodavatelem v rámci projektu
- ▶ Vytvoření webových stránek www.biopotravinydoskol.cz, kde jsou uvedeny informace, poznatky, rady a tipy pro zájemce o realizaci dalšího projektu (PRO-BIO LIGA, 2008).

Slabé stránky:

- ▶ Problém s logistikou mezi školou a dodavatelem (ekofarmářem)
- ▶ Malá dostupnost biopotravin mimo sezónu a malá šíře sortimentu čerstvých biopotravin ke každodenní konzumaci. Jde především o ovoce, zeleninu, pečivo, drůbeží a vepřové maso
- ▶ Neuspokojivé financování zkušebního zavedení biopotravin do školní jídelny (PRO-BIO LIGA, 2008).

Po ukončení projektu svaz PRO-BIO LIGA neustále zjišťuje množství biopotravin, které děti v mateřské škole Semínko měsíčně zkonzumují. Za první pololetí školního roku 2008-2009 zkonzumovali 98,5 % brambor, 88 % mléka, 85 % vajec a 100 % bílého jogurtu v biokvalitě a každý měsíc je součástí jídelníčku bio kuřecí maso. Další biopotraviny se nakupovali dle sezóny. V únoru roku 2009 51 surovin v biokvalitě z celkového počtu 146 položek (Chlumská, 2009).

3. „Škola pro udržitelný život“

Již několik let realizuje Nadace Partnerství program „Škola pro udržitelný život“, jehož cílem je vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a začlenění obyvatel do určitých

akcí směřujících ke zlepšení životního prostředí. V rámci tohoto programu byl ve školním roce 2009/2010 uskutečněn projekt „Biopotraviny do škol“. Projektem bylo podpořeno 6 školních projektů mezi něž koordinátor akce, Nadace partnerství a Střediska ekologické výchovy a etiky Rýchov SEVER, rozdělil granty ve výši 362 750 Kč. Cílem projektu bylo zavedení používání biopotravin ve školních jídelnách a zvýšit informovanost dětí o EZ a jeho kladném dopadu na různorodé oblasti života (Popelářová, 2010).

V rámci projektu „Biopotraviny do škol“ se děti vzdělávali v oblasti ekologického zemědělství. Účastnili se různých ochutnávek, prezentací a besed. Starší žáci učili mladší. V rámci výuky děti vařili a pekli z biopotravin. Navštívili ekofarmy a na pozemcích školy pěstovali vlastními silami zeleninu. Školy, zúčastněné tohoto projektu začínají ve značné míře vařit z biopotravin a školní jídelny navazují nové vztahy s místními ekologickými zemědělci (Bio-info, 2010).

4. „Bioškoly – zavádění biopotravin do škol a předškolních zařízení“

V období od září 2009 do listopadu 2011 je realizován projekt **„Bioškoly – zavádění biopotravin do škol a předškolních zařízení“**. Zadavatelem projektu je Ministerstvo zemědělství ČR. Realizátorem programu je společnost Country Life, s.r.o., která je předním tuzemským výrobcem a distributorem zdravé výživy a potravin v biokvalitě. Na realizaci se podílejí Biopark, s.r.o., Factum Invenio, s.r.o., Pro-bio liga ochrany spotřebitelů potravin a přátel ekologického zemědělství, Mgr. Karel Merhaut – Agentura BioCIT a společnost Prameny zdraví. Na tento projekt je vyčleněno 7 711 200 Kč. Cílem projektu je nejen zavedení biopotravin do přípravy pokrmů ve školních stravovacích zařízeních, ale především vytvořit distribučního řetězce dodávek biopotravin od ekozemědělců do školních a předškolních stravovacích zařízení, včetně logistiky. Sám realizátor společně s minimálně dvaceti dalšími českými producenty dodává biopotraviny do více než 20 školních stravovacích zařízení ve čtyřech krajích (v Praze, v Středočeském, Královéhradeckém a Jihomoravském kraji). Jejichž cílem je, aby podíl stravy v jídelnách byl tvořen alespoň z 10 % z produktů v biokvalitě. V rámci projektu jsou pořádány propagační, informační a osvětové aktivity jako jsou semináře, exkurze na ekofarmách, školní jarmarky, kurzy vaření a další akce, které jsou zaměřeny na rozvoj domácího trhu s biopotravinami. Projekt je realizován v součinnosti s cíli Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010 (Leibl, 2010).

V rámci projektu byl uskutečněn v měsících září a říjnu 2009 průzkum, který měl za úkol zjistit současnou situaci v oblasti používání biopotravin ve školních jídelnách. Průzkum realizovala agentura Factum Invenio a zúčastnilo se ho 727 ředitelů, 700 vedoucích zaměstnanců školních jídelen, 1 125 rodičů dětí, které navštěvují mateřské, základní a střední školy a v neposlední řadě 129 dodavatelů (Chlumská, 2009).

Výsledky průzkumu:

- ▶ Z celkového počtu oslovených ředitelů a vedoucích jídelen uvedlo, že pětina již zavedla používá biopotravinu při přípravě obědů. Zavedením biopotravin došlo u většiny škol k zvýšení ceny obědů o 10 % a méně. Nejčastěji nakupují v biokvalitě obiloviny, luštěniny, mléčné výrobky, zeleninu, ovoce, nápoje a brambory.
- ▶ Ze škol, které zatím biopotravinu neodebírají uvedlo 67 %, že by bylo pro zavedení biopotravin. Jako hlavní důvod, proč by školy byly pro zavedení biopotravin do školních stravovacích zařízení uvedly podporu českých farmářů a rozvoj venkova a jako druhý důvod uvedly, že jsou biopotravinu zdravější než konvenční potraviny. Naopak hlavní příčiny proti zavedení biopotravin do škol uvedly školy vysokou cenu, problém s distribucí a nízké povědomí o kvalitě biopotravin.
- ▶ Z celkového počtu dotazovaných rodičů uvedlo 61 %, že by měli zájem o zavedení biopotravin do škol. Hlavními důvody pro zavedení uvedly to, že jsou biopotravinu zdravější než konvenční potraviny a že mají pozitivní vliv na stravovací návyk dětí. Stejně procento rodičů, tedy 61 % by byly ochotny připlatit za obědy připravované z bioproduktů.
- ▶ Z celkového počtu dotazovaných producentů biopotravin odpovědělo 16 %, že bioprodukty do škol již dodává. Z biopotravin se nečastěji dodává brambory, pečivo, maso a masné výrobky, nápoje a zákusky. Naopak nejméně se dodávají ochucovadla, jako je cukr, olej a koření.
- ▶ Většina producentů (81 %), kteří biopotravinu do škol již dodávají jsou schopni a ochotni poskytnout lepší ceny, 95 % jsou schopny navýšit kapacity produktů a 82 % jsou ochotni zavést nové produkty a služby.
- ▶ Z producentů, kteří biopotravinu do škol zatím nedodávají, by mělo o tuto službu zájem 84 % dotazovaných (Agronavigátor, 2010).

4 VÝSLEDKY A DISKUSE

4.1 Biopotraviny do školních stravovacích zařízení – výsledky průzkumu

4.1.1 Stanovení hypotéz

Tato část práce je založena na kvantitativním průzkumu, s cílem zjistit, zda studenti 4. ročníku středních škol mají zájem o zařazení biopotravin do školních stravovacích zařízení a co je k rozhodnutí vede. Zda si myslí, že by rodiče byly ochotni připlatit za stavu připravovanou z biosurovin. Dále se průzkum zabývá jaké domácnosti nakupují biopotraviny a jaké jsou bariéry při jejich nákupu. Pro realizaci průzkumu zaměřeného na zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení byla zvolena metoda dotazníkového sběru dat.

Na základě doposud zjištěných a prostudovaných materiálů byly stanoveny hypotézy, které budou po vyhodnocení dotazníku vyvráceny či potvrzeny. Jelikož je cena biopotravin dražší než konvečních potravin, budou je nakupovat spíše rodiny s příjmem vyšším než 20 000 Kč/měsíčně oproti těm s nižším příjmem. Hlavním důvodem upřednostňování konvečních potravin před biopotravinami je jejich relativně vysoká cena. Zdraví člověka je z velké části ovlivňováno vlastním životním stylem. Jídlem není uspokojována pouze potřeba hladu, ale dodává tělu důležité živiny potřebné k udržení optimálního zdraví a výkonnosti. Mladá generace si tuto skutečnost začíná více či méně uvědomovat a mají zájem o zařazení biopotravin do přípravy pokrmů ve školních stravovacích zařízeních. Zdravý životní styl je doménou především žen, proto větší zájem o zařazení biopotravin do školních jídelen budou mít ženy. Největším motivem proč jsou respondenti pro zavedení biopotravin do škol je jejich pozitivní vliv na stravovací návyky. Horní hranice finančního normativu, kterým je limitována cena jídel ve školních stravovacích zařízeních není v praxi téměř nikdy dosáhnuta. Z tohoto důvodu se studenti středních škol domnívají, že jejich rodiče budou ochotni připlatit za stravu připravovanou v biokvalitě poskytovanou ve školách.

Na počátku byly stanoveny hypotézy, které by měl průzkum potvrdit či vyvrátit:

- ▶ *Hypotéza č. 1* - Biopotraviny nakupují spíše rodiny s příjmem vyšším než 20 000 Kč měsíčně než rodiny s nižším příjmem.

- ▶ *Hypotéza č. 2* - Největší bariérou proč lidé biopotraviny nenakupují je jejich relativně vysoká cena.
- ▶ *Hypotéza č. 3* - Většina studentů má zájem o zahrnutí biopotravin do školních jídelen. Větší zájem mají dívky.
- ▶ *Hypotéza č. 4* - Největším důvodem proč jsou dotazovaní pro zavedení biopotravin do škol je pozitivní vliv na stravovací návyky.
- ▶ *Hypotéza č. 5* - Respondenti se domnívají, že rodiče budou ochotni připlatit za stravu v biokvalitě poskytovanou ve školních jídelnách o 5 % až 10 %.

4.1.2 Vyhodnocení průzkumu

Průzkumu se zúčastnilo celkem 152 respondentů, z toho 34 mužů (22 %) a 118 žen (78 %) ve věku 18 a 19 let. Na Gymnázium v Kolíně se na vyplnění dotazníku podílelo celkem 73 dotazovaných, z nichž bylo 21 mužů a 52 žen. Na Obchodní akademii ve Vlašimi se zúčastnilo celkem 79 studentů, z toho 13 mužů a 66 žen.

Nejvíce respondentů pocházelo z malého města do 5 000 obyvatel a představovali 49 %, druhou největší skupinou byly respondenti z měst od 20 000 do 30 000 obyvatel (23 %). Z hlediska příjmů domácností se výzkumu zúčastnili nejvíce respondenti z domácností s příjmem od 20 001 Kč do 35 000 Kč (36 %) a následovala skupina s příjmem od 35 001 Kč do 50 000 Kč, kteří tvořili 25 % z celkového počtu dotazovaných.

Následující tabulka č. 2 zobrazuje přehled respondentů z hlediska místa školy a pohlaví.

Tabulka č. 2 – Přehled dotazovaných dle pohlaví a školy

Škola/Pohlaví	Ženy	Muži	Celkem
Kolín	52	21	73
Vlašim	66	13	79
Celkový součet	118	34	152

Zdroj: vlastní

Příjemné bylo zjištění, že na první otázku, kde měli respondenti vybrat správné tvrzení, které nejlépe vystihuje pojem biopotraviny, zaškrtnli téměř všichni správnou odpověď. Tedy 99 % dotazovaných zná význam pojmu biopotraviny. Z toho se dá usoudit, že povědomí o biopotravinách je v České republice velmi dobré.

V současné době je možné získat informace o ekologickém zemědělství a biopotravinách především z internetu, tisku, ve specializovaných prodejnách s biopotravinami, v prodejnách zdravé výživy, ve škole, z televize, rádia, odborných publikacích a další. Výsledky dotazníku z hlediska zdroje informací o biopotravinách jsou zobrazeny v grafu č. 6.

Z průzkumu vyplývá, že za nejdůležitější informační zdroj považují respondenti internet. Tuto možnost uvedlo 27 % dotazovaných. Je to dáno určitě tím, že se internet stává běžnou součástí vybavení domácnosti a mají k němu přístup všichni lidé bez ohledu na věk. Na internetu se dá sehnat velké množství informací o ekologickém zemědělství a biopotravinách. Mezi hlavní stránky patří např. oficiální stránky ministerstev, institutů, sdružení, svazů, kontrolních organizací a internetových obchodů. Výhodou internetu je jeho snadná dostupnost, obsáhlost a nalezení velkého množství hledaných informací. Naopak nevýhodou, že takto sdělované informace jsou hlavně pro uživatele, kteří je sami aktivně vyhledávají.

Důležitým zdrojem informací je také tisk, což uvedlo 22%. O biopotravinách se lze dočíst především z odborných publikacích, brožur či časopisů určených především pro ženy. V běžném denním tisku se články o biopotravinách objevují spíše výjimečně. Stejně procento dotazovaných uvedlo, že se o biopotravinách dozvědělo přímo v obchodě, kde člověk může získat důvěryhodné informace s možností na ně reagovat a ověřit si získané informace např. ochutnávkou v obchodě. Bohužel obchodů, které nějakým způsobem propagují biopotraviny, např. již zmíněnými ochutnávkami či poskytováním letáčků s informacemi o pořádaných seminářích a veletrzích, kde by se lidé mohly dozvědět více o celém systému ekologického zemědělství, není mnoho. Právě obchodní řetězce by se do propagace měly více zapojit, neboť zde mohou oslovit velké množství lidí. Komunikace s potenciálním zákazníkem se stává klíčovou situací pro růst znalostí a změnu nákupních zvyklostí ve prospěch ekologického zemědělství.

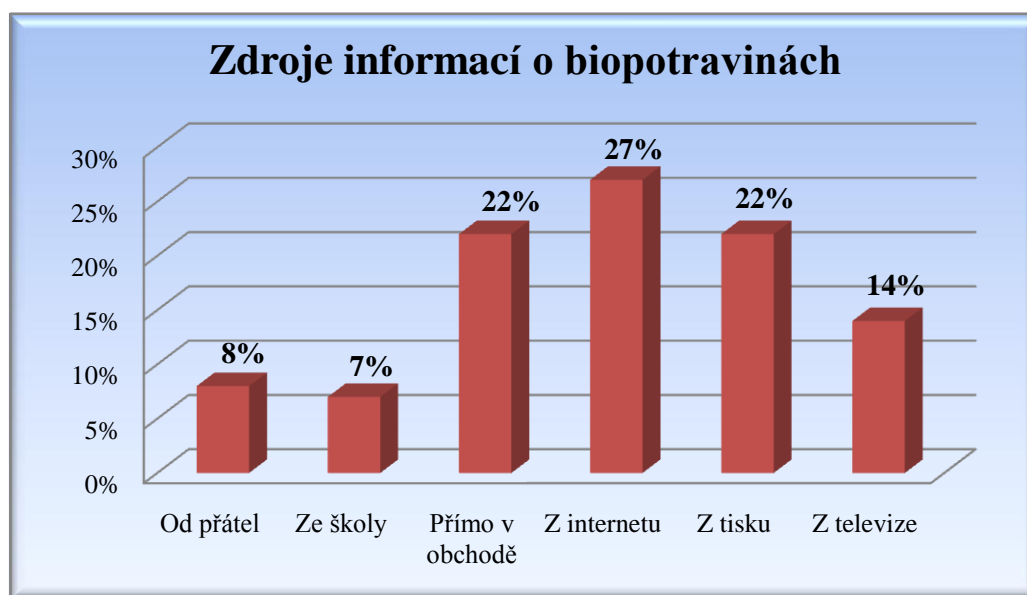
Nejdůležitějším informačním zdrojem, který se vyznačuje vysokou sledovaností je televize. Z celkového počtu dotazovaných uvedlo 14 %, že se o biopotravinách dozvědělo právě z televize. V současné době není v televizi téměř žádná reklama na biopotraviny, tudíž se respondenti o biopotravinách dozvěděli z pořadů vysílaných s touto tematikou. Jde o pořady např. Pod pokličkou, Otázky Václava Moravce,

Náš venkov vysílané na ČT1. Jelikož se jedná o specifické pořady neosloví velké množství lidí. Naopak by tomu bylo, kdyby byly biopotraviny zahrnuty do večerních zpráv, kde je daleko větší sledovanost.

Bohužel pouze 7 % studentů odpovědělo, že se o biopotravinách dozvědělo ve škole. Studenti by se o způsobu ekologického zemědělství a vlivu na ochranu životního prostředí měli seznámit již na středních či základních školách. Pro lepší představu odkud se respondenti o biostravách dozvěděli zobrazuje graf č. 6.

Na základě výše získaných informací lze říct, že pokud člověk aktivně vyhledává informace o biopotravinách a ekologickém zemědělství je jich dostatek. Naopak lidé, kteří informace aktivně nevyhledávají se o biopotravinách dozvědí především náhodou. Zviditelnění ze strany výrobců, zpracovatelů či prodejců biopotravin je zatím minimální.

Graf č. 6 – Zdroje informací o biopotravinách

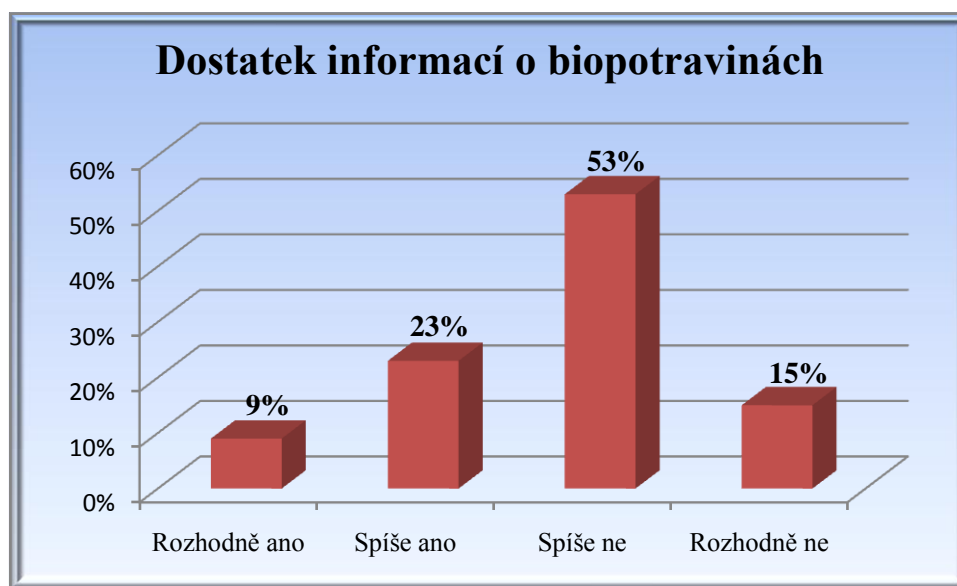

Zdroj: vlastní

Současná moderní doba si vyžaduje všeobecně informovanou populaci. Z provedeného průzkumu vyplývá, že jsou zde stále značné rezervy v povědomí respondentů o tom, co jsou to biopotraviny a jaké výhody přináší ekologický způsob hospodaření. Na otázku, zda si respondenti myslí, že mají dostatek informací o biopotravinách odpovědělo 53 % dotazovaných, že spíše nemají dostatek informací o biopotravinách a 15 % uvedlo, že rozhodně nemají dostatek informací. Lze tedy říci, že z celkového počtu

152 respondentů nemá 68 % dostatečné informace a pouze 32 % si myslí, že má dostatečně informace týkající se biopotravin. Za touto značnou neinformovaností studentů stojí minimální zařazení oblasti ekologického zemědělství, respektive biopotravin do výuky na školách. Protože jak vyplývá z průzkumu respondenti mají informace pouze nahodilé a neúplné, získané převážně z internetu. Výsledky jsou zachyceny na následujícím grafu č. 7.

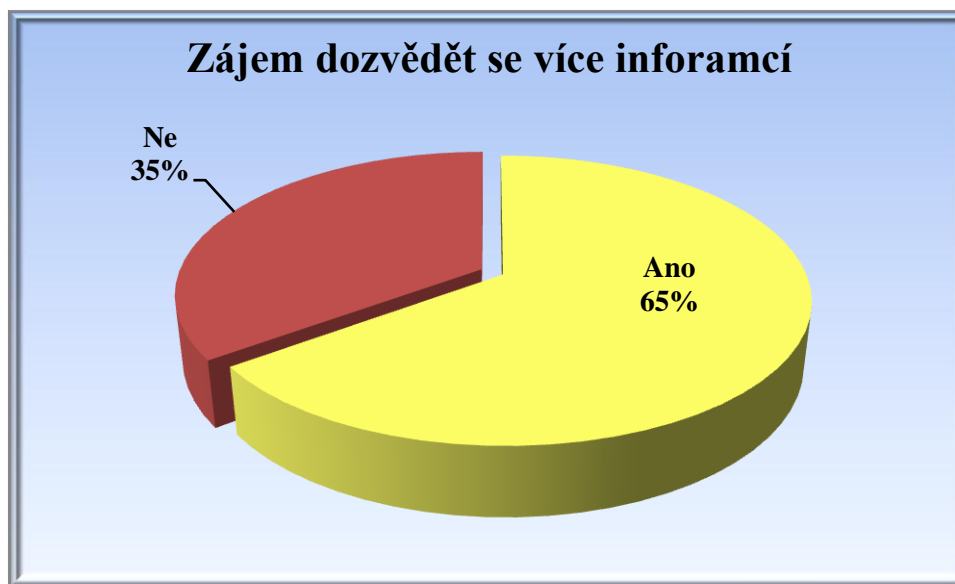
Graf č. 7 – Dostatek informací o biopotravinách

Zdroj: vlastní

Z následujícího grafu č. 8 vyplývá, že na otázku, zda by dotazovaní měli zájem dozvědět se více informací o biopotravinách uvedlo 65 % respondentů, že mají zájem dozvědět se o biopotravinách více informací. Z hlediska pohlaví, jak lze vidět z tabulky č. 3 mají větší zájem o informace ženy. Z celkového počtu 118 žen by se chtělo dozvědět více informací 73 % žen. Z hlediska mužů má zájem o informace pouze 40 % z celkového počtu 34 respondentů.

Graf č. 8 – Zájem dozvědět se více informací

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 3 – Zájem dozvědět se více informací o biopotravinách

Máte zájem o více informací o biopotravinách/Pohlaví	Ženy	Muži	Celkem
Ne	33	21	54
Ano	85	13	98
Celkový součet	118	34	152

Zdroj: vlastní

Přesto, že neproběhla žádná osvětová kampaň prostřednictvím státu (jako např. velká marketingová kampaň pro značku Klasa), má povědomí o biopotravinách většina dotazovaných. Více než polovina dotazovaných (60 %) zná národní značku „biozebru“, která se používá pro označení biopotravin v České republice. Pouze 2 % respondentů uvedlo, že se k označení biopotravin používá logo EU, tzv. „eurolist“, který se uvádí na balení biopotraviny vyrobené v členských zemích EU. Toto malé procento je jistě dáno tím, že „eurolist“ vstoupil v platnost v České republice 1.7.2010 a tudíž zde není ještě tolik známý. Respondenti zaměňují logo pro označení biopotravin se značkou Klasa, což je národní značka kvality potravin. Z celkového počtu dotazovaných uvedlo 9 %, že se k označení biopotravin používá Ekoznačka EU, tzv. květina. Tento symbol

je udělován výrobkům, které jsou šetrné vůči životnímu prostředí v průběhu celého životního cyklu výrobku – od výroby až po likvidaci.

Z hlediska nákupu biopotravin odpovědělo z celkového počtu dotazovaných odpovědělo, že 24 % nakupují biopotraviny a zbylých 76 % uvedlo, že biopotraviny nekupují.

Z níže uvedených kontingenčních tabulek lze vidět, že nejvíce nakupují biopotraviny rodiny s příjmy od 35 000 Kč do 50 000 Kč měsíčně, toto uvedlo 44 % respondentů. Druhou skupinou z hlediska příjmu je od 20 000 Kč do 35 000 Kč měsíčně a uvedlo to 28 % dotazovaných.

Druhá tabulka uvádí kolik domácností nakupuje biopotraviny z hlediska počtu obyvatel. Z průzkumu bylo zjištěno, že nejvíce nakupují biopotraviny rodiny z měst a obcí do 5 000 obyvatel, což uvedlo 50 % respondentů. Druhou skupinou (25 %), nakupující biopotraviny jsou respondenti z měst od 10 000 do 20 000 obyvatel.

Tabulka č. 4 – Nákup biopotravin dle příjmu

Škola/Příjem	do 20 000	20 000 - 35 000	35 000 - 50 000	50 000 - 80 000	nad 80 000	Nevím	Celkem
Kolín	1	6	7	0	0	2	16
Vlašim	3	4	9	2	0	2	20
Celkový součet	4	10	16	2	0	4	36

Zdroj: vlastní

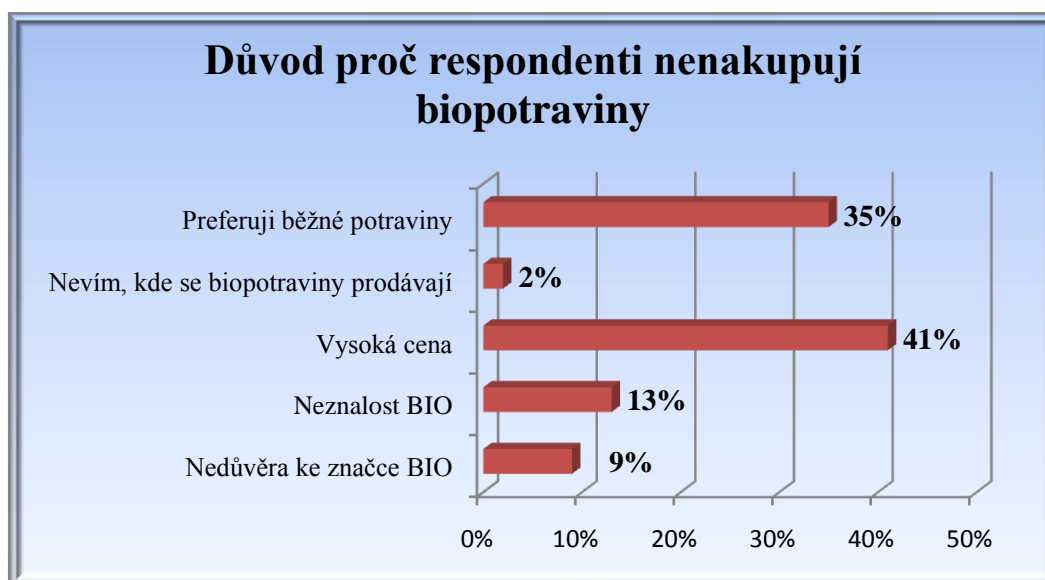
Tabulka č. 5 – Nákup biopotravin dle počtu obyvatel

Škola/Bydliště	do 5 000	do 10 000	do 20 000	do 30 000	do 60 000	nad 60 000	Celkem
Kolín	9	5	0	0	2	0	16
Vlašim	9	1	9	0	1	0	20
Celkový součet	18	6	9	0	3	0	36

Zdroj: vlastní

Jak se předpokládalo, největší překážkou proč lidé nenakupují biopotraviny je jejich relativně vysoká cena. Tuto skutečnost uvedlo 41 % dotazovaných. Z toho plyne, že hypotéza č. 1 byla potvrzena. Jelikož jsou biopotraviny o 20 % až 250 % dražší než konvenční potraviny, měli by výrobci či producenti biopotravin více apelovat na informovanost obyvatel a argumentovat výzkumy, které by zaujali spotřebitele. Také by mělo dojít k větší osvětě, aby lidé věděli, proč je cena biopotravin vyšší než cena konvenčních potravin. Jak bylo uvedeno výše, ceny biopotravin jsou vyšší především z důvodu vyšší časové a pracovní náročnosti, nižším výnosům z produkce a vyšších výrobních nákladů. Dalším důvodem proč nenakupují biopotraviny uvedli, že preferují konvenční potraviny, to uvedlo 35 % - viz. graf č. 9.

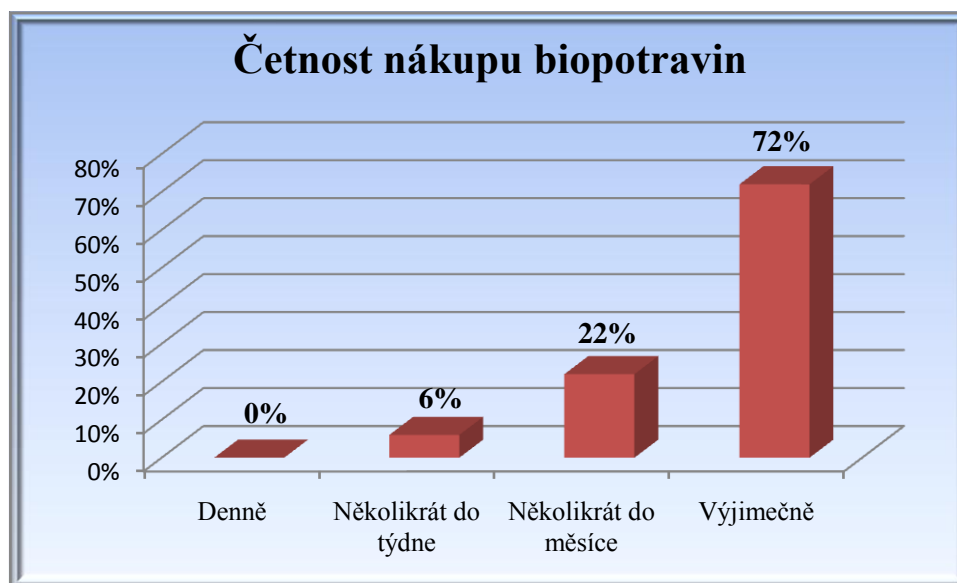
Graf č. 9 – Důvod proč respondenti nenakupují biopotraviny

Zdroj: vlastní

Na otázku jak často členové rodiny nakupují biopotraviny odpovídali pouze respondenti, kteří v předchozí otázce odpověděli, že biopotraviny nakupují. Výsledky zobrazuje graf č. 10. Z hlediska četnosti nákupu biopotravin odpovědělo z celkového počtu 36 dotazovaných, kteří nakupují biopotraviny, že biopotraviny nakupují výjimečně (72 %). Několikrát do týdne nakupuje biopotraviny pouze 6 % respondentů a nikdo z dotazovaných neuvedl, že by nakupoval biopotraviny denně.

Graf č. 10 – Četnost nákupu biopotravin

Zdroj: vlastní

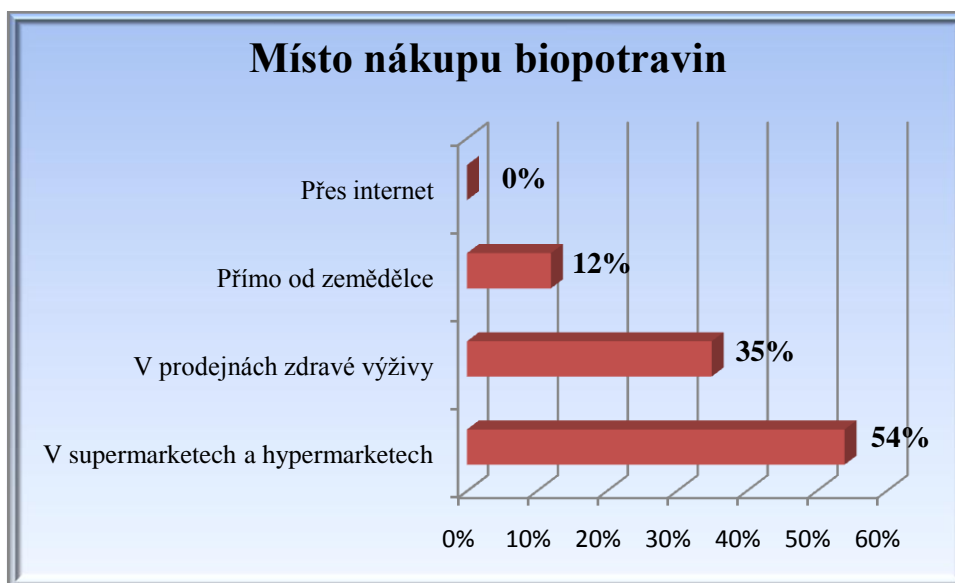
Dostupnost biopotravin se v posledních letech výrazně zlepšila. Původně byly biopotraviny dostupné pouze na ekofarmách. Postupem času byla nabídka biopotravin rozšířena i mimo velká města a jsou tak k dispozici v diskontních prodejnách a v běžných prodejnách potravin v malých městech.

Ačkoli specializované prodejny nabízejí širší sortiment především českého původu nedokáží konkurovat obchodním řetězcům. Z průzkumu vyplývá, že nejoblíbenějším místem nákupu biopotravin jsou především supermarkety a hypermarkety, což uvedlo 54 % dotazovaných. Téměř všechny obchodní řetězce prodávají biopotraviny pod svou vlastní bio značkou, tyto produkty se vyznačují nižší cenou než značkové biopotrodky. Cena, snadná dostupnost a pohodlný nákup jsou určitě hlavní důvody proč spotřebitelé více nakupují v těchto prodejnách sítí. Dalším důvodem může být skutečnost, že obchodní řetězce jsou oblíbeným místem nákupu konvenčních potravin a právě zahrnutí biopotravin do nabízeného sortimentu způsobilo, že se dostalo ke spotřebitelům, kteří ho běžně nevyhledávají. Kdyby biopotraviny nebyly zahrnuty do obchodních řetězců, tak se s nimi většina lidí ani neseťká.

V prodejnách zdravé výživy nakupuje 35 % respondentů. Bohužel přímo od zemědělce odebírá biopotraviny pouze 12 % dotazovaných. To je jistě způsobeno větší vzdáleností k prodávajícímu a mizivé reklamě prodávajících ekozemědělců.

Jak je vidět z níže uvedeného grafu č. 11, přes internet nenakupuje nikdo z oslovených respondentů. Jelikož se jedná o potraviny, které mají určitou dobu trvanlivosti a rychle se kazí, preferují spotřebitelé spíše kamenné obchody, kde si sami vyberou čerstvé potraviny. Dalším důvodem proč lidé nenakupují přes internet může být nedůvěra v dodávku biopotravin, znehodnocení během cesty nebo také neznalost internetových obchodů. Dá se říci, že e-shop s biopotravinami se nemůže stát konkurentem kamenných obchodů.

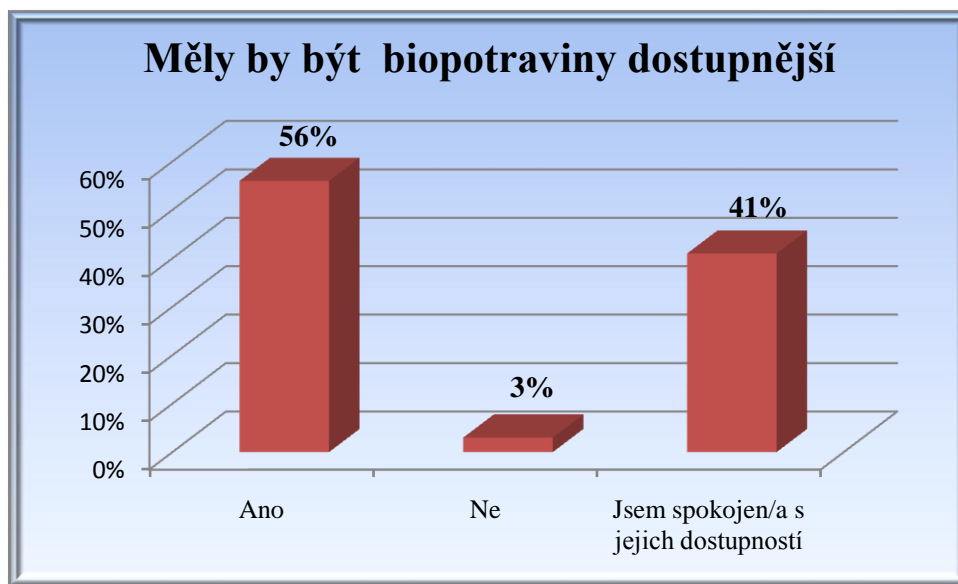
Graf č. 11 – Místo nákupu biopotravin

Zdroj: vlastní

Na otázku, zda by měli být biopotraviny více dostupnější odpovědělo 56 % dotazovaných, že rozhodně ano. Dalších 41 % uvedlo, že jsou spokojeni s jejich dostupností. Zbývá 3 % uvedla, že by biopotraviny neměli být dostupnější. Pro větší přehlednost je graf č. 12 doplněn kontingenční tabulkou č. 6, která je členěna dle pohlaví.

Graf č. 12 – Měly by být biopotraviny dostupnější

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 6 – Dostupnost biopotravin

Mají být biopotraviny dostupnější?/Pohlaví	Ženy	Muži	Celkem
Ne	1	0	1
Ano	17	3	20
S dostupností jsem spokojen/a	14	1	15
Celkový součet	32	4	36

Zdroj: vlastní

Z níže uvedeného grafu č. 13 vyplývá, že studenti jsou s poskytovanou stravou ve školních jídelnách převážně nespokojeni (67 %), z toho je 51 % nespokojeno a 16 % velmi nespokojeno. Z tabulky č. 7 lze vidět, že především jsou se stravou nespokojeni ženy, kdy z celkového počtu 118 žen je 69 % nespokojených. Muži jsou naopak s poskytovanou stravou z 44 % spokojeni a z 35 % nespokojeni. Zbýlých 8 % dotazovaných školní jídelnu vůbec nenavštěvuje. Z hlediska škol jsou studenti více nespokojeni se školní jídelnou v Kolíně (73 %). Ve Vlašimi jsou nespokojeni z 58 %.

Graf č. 13 – Spokojenost s kvalitou stravy ve školních jídelnách

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 7 – Spokojenost s kvalitou stravování ve školní jídelně

Jste spokojen/a se službami ve školní jídelně?/Pohlaví	Ženy	Muži	Celkem
Nenavštěvuji školní jídelnu	5	7	12
Nespokojen/a	68	9	77
Spokojen/a	30	14	44
Velmi nespokojen/a	13	3	16
Velmi spokojen/a	2	1	3
Celkový součet	118	34	152

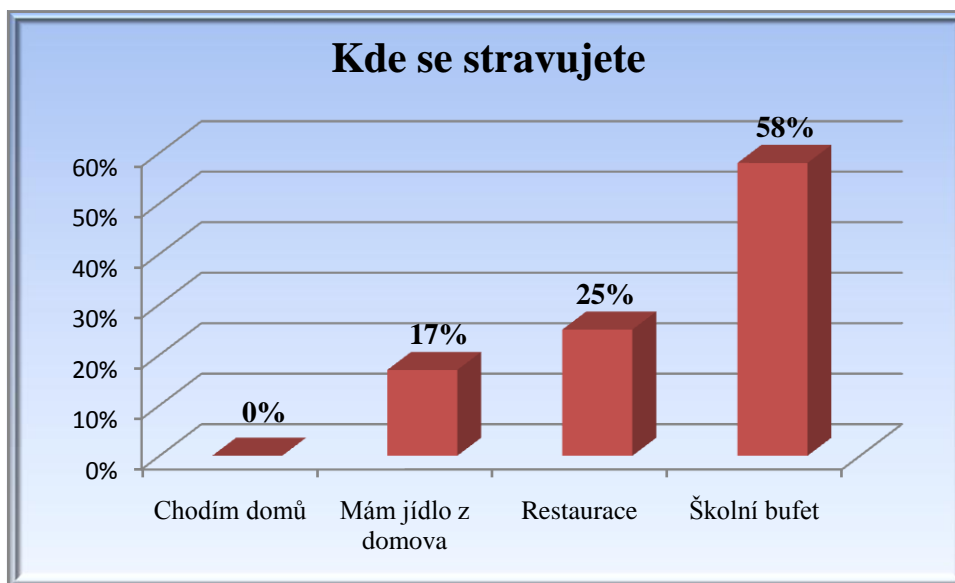
Zdroj: vlastní

Z provedeného průzkumu bylo zjištěno, že dotazovaní studenti středních škol jsou se stravou ve školních jídelnách především nespokojeni (62 %). Jako hlavní důvod nespokojenosti uváděli respondenti chuť vydávaných jídel (jídla jsou přesolená, neslaná, rozvařená či nedovařená). Druhým faktorem, který vede k nespokojenosti jsou malé porce jídel, která jsou často i studená. Dále jsou studenti nespokojeni s kvalitou potravin a s velkým množstvím poskytovaných mastných a tučných jídel. Přitom by měly zájem o větší pestrost poskytované stravy a o větší množství čerstvého ovoce a zeleniny.

V neposlední řadě jsou nespokojeni se stále se opakujícími jídly a neochotným personálem.

Z celkového počtu dotazovaných uvedlo 8 %, že školní jídelnu nenavštěvují. Tito studenti se stravují především ve školním bufetu (58 %), kde si mohou zakoupit například párek v rohlíku. Dalších 25 % respondentů uvedlo, že se stravuje v restauraci a zbylých 17 % si do školy nosí jídlo z domova – viz. graf č. 14.

Graf č. 14 – Kde se stravujete

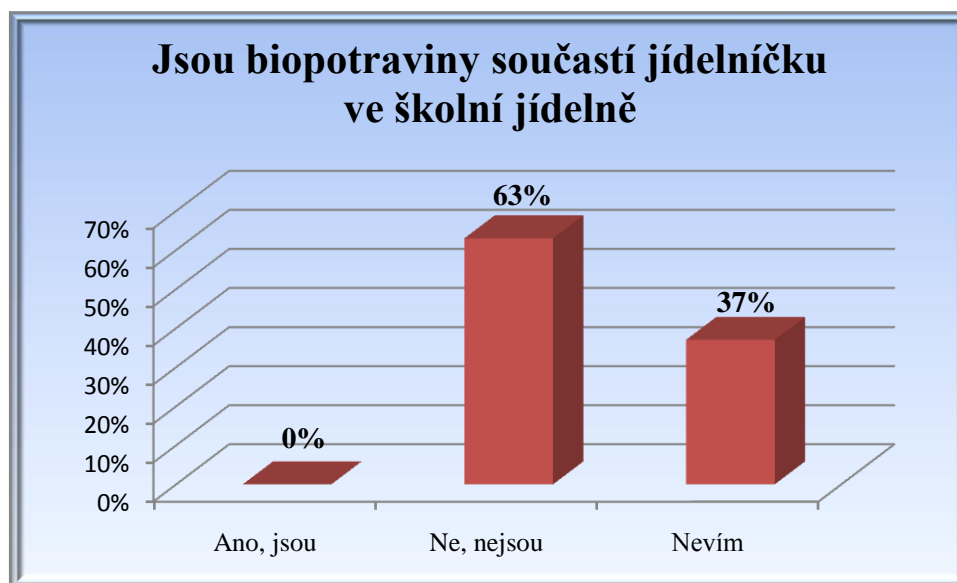

Zdroj: vlastní

Skladba jídelníčku je dána vyhláškou č. 107/2005 Sb., o školním stravování. Školní jídelny musí dodržovat tzv. spotřební koš a musí proto do skladby zahrnovat například luštěniny, které ovšem nejsou mezi studenty příliš oblíbené. Z domova jsou často zvyklí pouze na jídla, která jim chutnají avšak neposkytují potřebný přísun živin. Proto často i volí místo školní vyvážené stravy návštěvu restaurací či bufetu, kde si jídlo vyberou dle své chuti bez příslušné nutriční hodnoty.

Na otázku, zda jsou biopotraviny součástí jídelníčku ve školním stravovacím zařízení odpověděla většina (63 %), že jejich školní jídelny nezahrnují do přípravy jídel biopotraviny. Poměrně značná část dotazovaných (37 %) vůbec neví z čeho jsou jídla ve školních jídelnách připravována. Výsledky jsou znázorněny v grafu č. 15.

Graf č. 15 – Jsou biopotraviny součástí jídelníčku ve školní jídelně

Zdroj: vlastní

Jak je vidět z následující tabulky č.8 a č.9 má zájem o zařazení biopotravin do školních jídelen 47 % dotazovaných a zbylých 53 % uvedlo, že o tuto možnost zájem nemají. Z toho vyplývá, že hypotéza č. 3 nebyla potvrzena. Z hlediska pohlaví jsou zde jen nepatrné rozdíly. Ženy mají zájem o zařazení biopotravin do školních jídelen z 48 % a muži z 44 %. Větší rozdíly lze zaznamenat z členění podle škol, kde větší zájem o biopotraviny mají studenti Obchodní akademie ve Vlašimi (53 %). Zatím co studenti na Gymnázium v Kolíně jsou proti zavedení biopotravin z 60 %.

Z projektu „Bioškoly – zavádění biopotravin do škol a předškolních zařízení“, který byl realizován v měsících září a říjnu 2009 agenturou Factum Invenio bylo zjištěno, že většina rodičů (61 %) souhlasí se zavedením biopotravin do škol (23 % rozhodně ano a 38 % spíše ano). Proti zavádění biopotravin ve školních jídelnách se staví čtvrtina rodičů (25 %) – viz. graf č. 16.

Tabulka č. 8 – Zájem o používání bioproduktů při přípravě pokrmů ve školní jídelně dle pohlaví

Máte zájem o zařazení biopotravin do školních jídelen/Pohlaví	Ženy	Muži	Celkem
Ne	62	19	81
Ano	56	15	71
Celkový součet	118	34	152

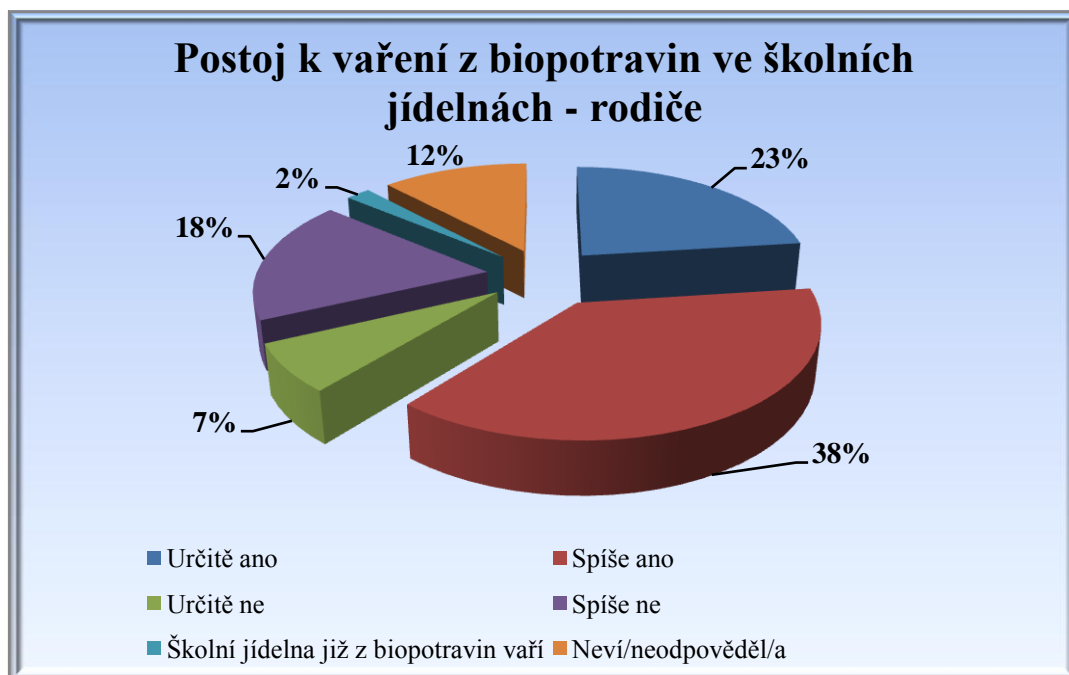
Zdroj: vlastní

Tabulka č. 9 – Zájem o používání bioproduktů při přípravě pokrmů ve školní jídelně dle škol

Máte zájem o zařazení biopotravin do školních jídelen/Škola	Vlašim	Kolín	Celkem
Ne	37	44	81
Ano	42	29	71
Celkový součet	79	73	152

Zdroj: vlastní

Graf č. 16 – Postoj k vaření z biopotravin ve školních jídelnách - rodiče

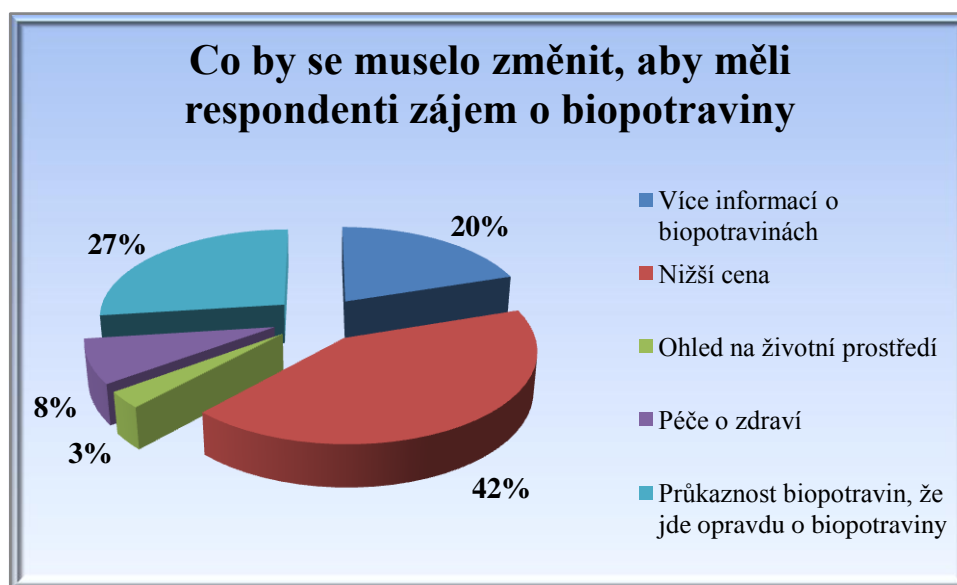

Zdroj: Country Life, s.r.o., 2009

Na otázku co by se muselo změnit, aby měly zájem o zařazení biopotravin do školních stravovacích zařízení odpovídaly pouze respondenti, kteří výše uvedli, že nemají zájem o začlenění biopotravin do přípravy pokrmů ve školní jídelně. Největší bariérou pro dotazované nemají zájem o biopotravinu je jejich vysoká cena. V průzkumu uvedli, že kdyby došlo k snížení cen biopotravin, měli by o ně větší zájem (42 %). Další překážkou, která by se musela změnit je průkaznost, že se jedná skutečně o biopotravinu (27 %) a zvýšení informovanosti (20 %) – viz. graf č. 17.

Z projektu „Bioškoly – zavádění biopotravin do škol a předškolních zařízení“ vyplývá, že největším argumentem proč jsou rodiče proti zavedení biopotravin do škol je jejich vyšší cena. To uvádí 73 % dotazovaných rodičů. Dalšími zmiňovanými argumenty jsou, že biopotraviny nejsou kvalitnější než běžné konvenční potraviny (30 %) nebo že sortiment biopotravin je příliš omezený (21 %).

Graf č. 17 – Co by se muselo změnit, aby měli respondenti zájem o biopotravinu

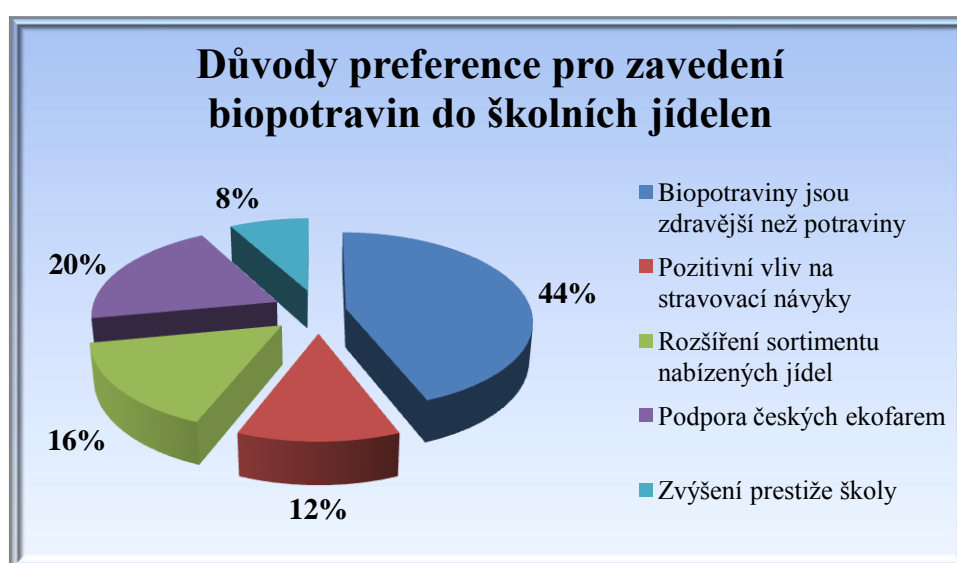
Zdroj: vlastní

Na otázku z jakého důvodu by byly studenti pro zavedení biopotravin do školních jídelen odpovídaly pouze respondenti, kteří výše uvedly, že mají zájem o přípravu pokrmů ve školních stravovacích zařízení v biokvalitě. Hlavním důvodem proč by dotazovaní studenti byli pro zavedení biopotravin do škol je, že jsou biopotraviny zdravější než konvenční potraviny (44 %). Překvapující je, že jako druhý důvod uvedli respondenti

podporu českých ekofarek (20 %). Což je velmi důležité, neboť bez podpory nemůže fungovat žádné odvětví. Dalších 16 % dotazovaných by bylo pro zavedení biopotravin, z důvodu rozšíření sortimentu nabízených jídel ve školních jídelnách. Výsledky jsou graficky znázorněny grafem č. 18.

V projektu „Bioškoly - zavádění biopotravin do škol a předškolních zařízení“ se říká, že 58 % rodičů by bylo pro zavedení biopotravin do škol z důvodu, že jsou zdravější, 57 % dotazovaných uvedlo, že biopotraviny mají pozitivní vliv na stravovací návyky dětí.

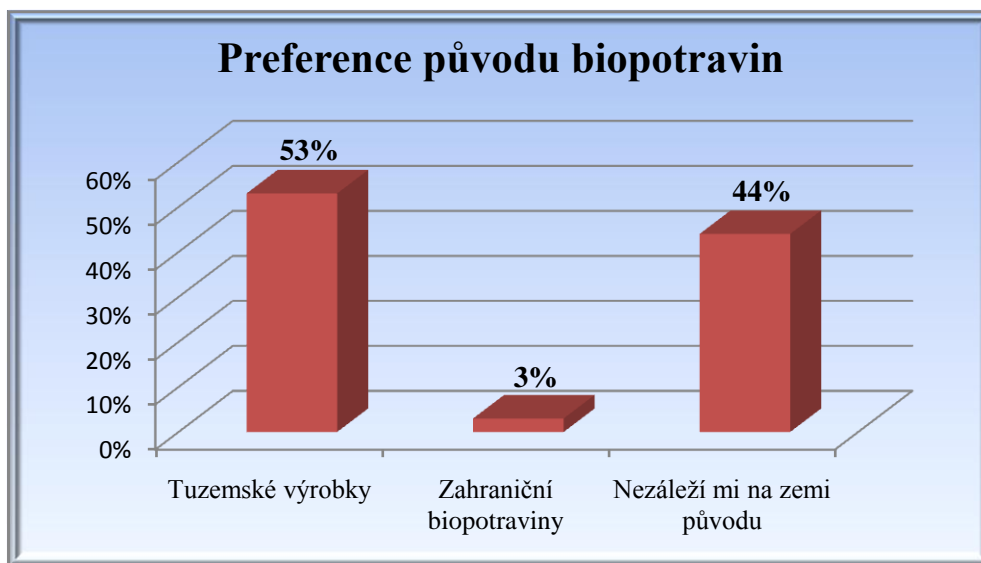
Graf č. 18 – Důvody preference pro zavedení biopotravin do školních jídel

Zdroj: vlastní

Z následujícího grafu č. 19 vyplývá, že více než polovina dotazovaných (53 %) preferuje tuzemské výrobky. Z čehož se dá usuzovat, že stále více lidí se zajímá o způsob zpracování a původ toho, co jedí. Dalšími důvody proč respondenti preferují tuzemské výrobky může být z důvodu zvyku, podpory českých zemědělců a srovnatelnosti s kvalitou se zahraničními výrobky. Velmi malé procento respondentů (3 %) uvedlo, že preferují zahraniční biopotraviny. Ostatní dotazovaní (44 %) nepovažují původ biopotravin za důležitý.

Graf č. 19 – Preference původu biopotravin

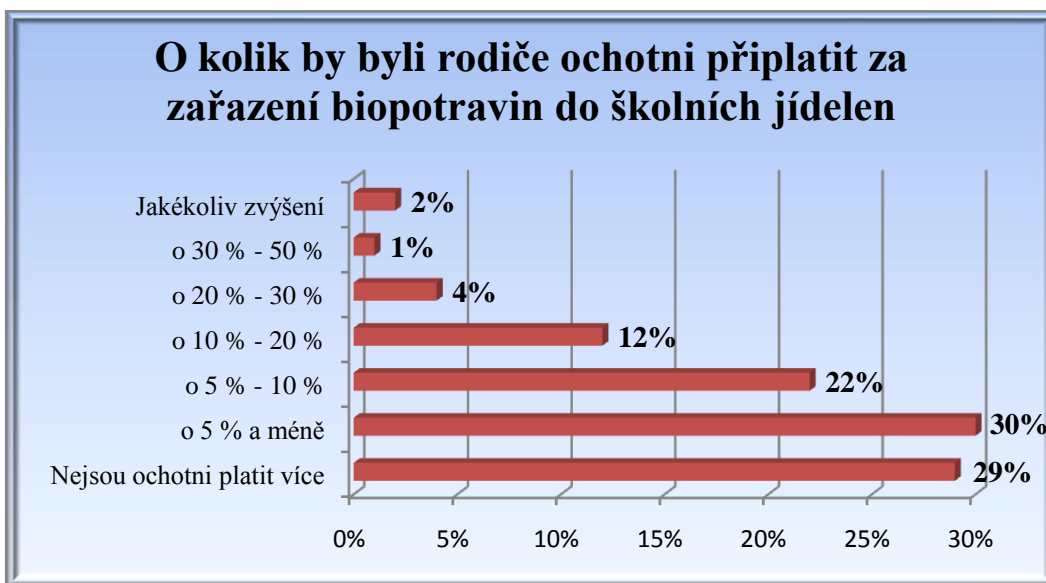

Zdroj: vlastní

Jelikož jsou bioprodukty dražší, muselo by dojít k zvýšení ceny obědů. Proto bylo důležité zjistit o kolik procent si respondenti myslí, že by byli jejich rodiče ochotni připlatit za stravu v biokvalitě. Z následující grafu je vidět, že 71 % dotazovaných si myslí, že by jejich rodiče byli ochotni připlatit za přípravu pokrmů pro své děti z biopotravin. Nejvíce by rodiče byli ochotni přistoupit k zdražení obědů, kvůli jejich zavedení ve školní jídelně o 5 % a méně. Což uvedlo 30 % dotazovaných. Skoro stejný počet (29 %) si myslí, že by rodiče nebyli ochotni přistoupit na zdražení jídla. Ochota přispět vyšší částkou na obědy vařené z biopotravin se přímo odráží od výše příjmu domácností, znalostí biopotravin a jejich konzumací. Z níže uvedených tabulek je vidět, že rodiny, které by byli ochotni připlatit za stravu vařenou v biokvalitě se pohybují v rozmezí výše příjmu od 20 000 Kč do 35 000 Kč měsíčně. Druhou skupinou, která by byla ochotna připlatit za poskytování jídel ve školní jídelně je rodina s příjmy od 35 000 Kč do 50 000 Kč měsíčně.

Z průzkumu provedeného společností Factum Invenio, s.r.o. vyplývá, že většina rodičů (60 %) je ochotna připlatit za obědy v biokvalitě. Naopak 36 % rodičů uvedlo, že nejsou ochotni platit více za obědy než doposud.

Graf č. 20 – O kolik by byli ochotni rodiče připlatit za zařazení biopotravin do školních jídeln

Zdroj: vlastní

Tabulka č. 10 – O kolik by byli ochotni rodiče připlatit za zařazení biopotravin do školních jídeln z hlediska příjmů

O kolik procent jste ochotni připlatit?/Příjem	do 20 000	20 000 - 35 000	35 000 - 50 000	50 000 - 80 000	nad 80 000	Nevím	Celkem
Jakékoliv zvýšení	0	1	1	0	0	1	3
Nejsou ochotni platit více	9	17	3	2	1	12	44
o 10 % - 20 %	1	6	5	1	0	5	18
o 20 % - 30 %	0	3	3	0	0	1	7
o 30 % - 50 %	0	0	0	1	0	0	1
o 5 % - 10 %	3	9	16	0	0	5	33
o 5% a méně	8	20	11	4	0	3	46
Celkový součet	21	56	39	8	1	27	152

Zdroj: vlastní

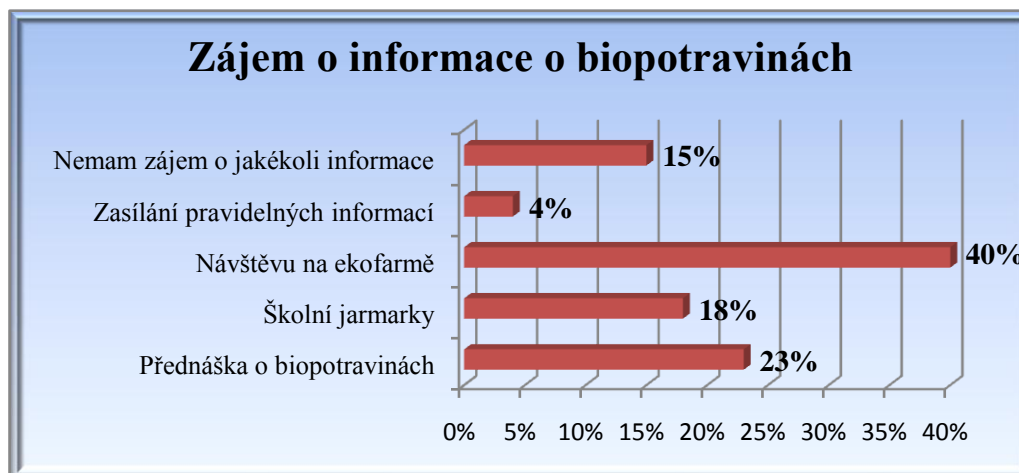
Tabulka č. 21 – O kolik by byli ochotni rodiče připlatit za zařazení biopotravin do školních jídeln z hlediska počtu obyvatel

O kolik procent jste ochotni připlatit?/ Bydliště	do 5 000	do 10 000	do 20 000	do 30 000	do 60 000	nad 60 000	Celkem
Jakékoliv zvýšení	0	0	0	2	1	0	3
Nejsou ochotni platit více	20	2	10	7	5	0	44
o 10 % - 20 %	9	1	4	1	2	1	18
o 20 % - 30 %	2	1	2	1	1	0	7
o 30 % - 50 %	0	0	0	0	1	0	1
o 5 % - 10 %	18	3	5	3	3	1	33
o 5% a méně	24	3	14	1	4	0	46
Celkový součet	73	10	35	15	17	2	152

Zdroj: vlastní

Závěr průzkumu se zaměřil na získání informací, zda by studenti měly zájem o návštěvu ekofaremu, přednášky o ekologickém zemědělství či zasílání pravidelných informací. Převážná většina respondentů (85 %) má zájem dozvědět se více informací jak o biopotravinách, tak o celém ekologickém zemědělství. Z toho 40 % dotazovaných by mělo zájem o návštěvu ekofaremu a 23 % o přednášky o biopotravinách. Zbýlých 15 % dotazovaných nemá zájem dozvědět se jakékoliv informace o biopotravinách – viz. graf č. 21.

Graf č. 21 – Zájem o informace o biopotravinách

Zdroj: vlastní

4.1.3 Zhodnocení hypotéz

Jak lze vidět níže, ne všechny stanovené hypotézy byly potvrzeny, původní domněnky byly ve třech případech potvrzeny a ve dvou vyvráceny.

- ▶ Biopotraviny nakupují spíše rodiny s příjmem vyšším než 20 000 Kč měsíčně než rodiny s nižším příjmem.
⇒ Hypotéza je potvrzena. Biopotraviny nakupují rodiny s vyšším příjmem než 20 000 Kč měsíčně více než rodiny s nižším příjmem. Převažuje skupina s příjmy od 35 000 Kč do 50 000 Kč měsíčně.
- ▶ Největší bariérou proč lidé biopotraviny nenakupují je jejich relativně vysoká cena.
⇒ Hypotéza je potvrzena. Hlavním faktorem proč lidé nenakupují biopotraviny je jejich vyšší cena.
- ▶ Většina studentů má zájem o zahrnutí biopotravin do školních jídel. Větší zájem mají dívky.
⇒ Hypotéza je zamítnuta. Většina respondentů (53 %) uvedlo, že nemají zájem o zavedení biopotravin do přípravy jídel ve školních jídelnách.
- ▶ Největším důvodem proč jsou respondenti pro zavedení biopotravin do škol je pozitivní vliv na stravovací návyky.
⇒ Hypotéza je zamítnuta. Největší důvod pro zavedení biopotravin do školních jídel je, že biopotraviny jsou zdravější než běžné potraviny.
- ▶ Respondenti se domnívají, že rodiče budou ochotni připlatit za stravu v biokvalitě poskytovanou ve školních jídelnách o 5 % až 10 %.
⇒ Hypotéza se potvrdila. Většina studentů se domnívá, že by jejich rodiče byli ochotni připlatit za stravu v biokvalitě.

4.2 Efekt zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení

Na základě všech doposud získaných informací, ať už z vlastního výzkumu či z výše zmíněných projektů na podporu zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení uskutečněných v České republice, byly stanoveny příležitosti a ohrožení, plynoucí ze zavádění biopotravin do škol. A jaká úskalí přináší toto zavádění. Z následujícího textu jde přehledně vyčíst na co by se společnost měla zaměřit, například na využití silných stránek k eliminaci slabých stránek, přeměnit slabé stránky k využití příležitostí či využití příležitostí prostřednictvím silných stránek.

Příležitosti plynoucí ze zavádění biopotravin do škol:

- ▶ Ochota rodičů platit více za obědy připravované v biokvalitě
- ▶ Velký zájem o zdravou výživu dětí
- ▶ Velký zájem dětí o návštěvy ekofarem a přednášek o biopotravinách
- ▶ Velký zájem podpořit české ekologické zemědělce a rozvoj venkova
- ▶ Zájem o vytvoření vzájemného vztahu mezi školou a ekozemědělcem
- ▶ Ochota ekofarmářů nabídnout školám lepší ceny biopotravin a vyšší kapacitu produktů

Hrozby plynoucí ze zavádění biopotravin do škol:

- ▶ Vysoká cena biopotravin
- ▶ Obava z něčeho nového
- ▶ Nedůvěra v BIO
- ▶ Bioskandály
- ▶ Klamavé označení biopotravin
- ▶ Preference běžných konvenčních potravin
- ▶ Nedostatečná politická podpora

Silné stránky v oblasti zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení:

- ▶ Velký zájem škol, rodičů a dětí o zahrnutí biopotravin do školních stravovacích zařízení
- ▶ Zvyšující se povědomí o biopotravinách a ekologickém zemědělství
- ▶ Dostupnost většiny sortimentu na trhu

Slabé stránky v oblasti zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení:

- ▶ Nedostatečná informovanost
- ▶ Nízké povědomí o kvalitě biopotravin
- ▶ Nedostatečné kontakty škol na dodavatele biopotravin
- ▶ Neexistence dodavatelského řetězce v oblasti zásobování do škol
- ▶ Malá dostupnost biopotravin mimo sezónu

4.3 Návrh na zlepšení situace

Následující část diplomové práce je zaměřena na nastínění konkrétních opatření, která by mohla vést k určitému zlepšení v zavádění biopotravin do školních a předškolních stravovacích zařízení.

▶ *Zlepšení důvěry obyvatel o kvalitě biopotravin*

Nedůvěra v biopotraviny je zásadní problém, který vznikl na základě prodeje produktů označených jako bio, na které však nebylo vydáno osvědčení o původu biopotravin. Mezi nejznámější případy takto klamavě označených produktů patří například biojogurty od firmy Danone. Do prodeje se dostaly jogurty s názvem „Bio bifidus aktiv“ a došlo tak k zaměnitelnosti s opravdovými potravinami pocházejícími ze systému ekologického zemědělství. Klamavé značení potravin velmi poškodilo důvěryhodnost lidí v biopotraviny, ti se bojí, že skutečně nenakupují produkt ekologického zemědělství. Základem pro zvýšení důvěry obyvatel v biopotraviny je zviditelnění loga „biozebrý“ a „eurolistu“ pro označení biopotravin, které je skutečnou zárukou, že se jedná opravdu o biopotraviny. Dále by firmy za klamání spotřebitele a zneužívání značky „BIO“ měly být trestány nejen vysokými pokutami, ale jednotlivé kauzy by měly být zveřejňovány. Vždyť jakákoliv firma je posuzována ze strany zákazníků i celé společnosti dle důvěryhodnosti a povědomí. Proto obava z poškození dobré jméno firmy by mohla vést k snížení podvodům a zneužívání značky „BIO“.

▶ *Zlepšení informovanosti o biopotravinách*

Informovanost je jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících spotřebitele při nákupu. Proto je informování široké veřejnosti o ekologickém zemědělství klíčovým aspektem pro další rozvoj trhu s biopotravinami. Pozornost by měla být zaměřena právě na mládež, neboť ta bude udávat kurz spotřeby biopotravin v příštích desetiletích. V současné době není společnost jako celek dostatečně informována o tom, co jsou biopotraviny, jaké jsou jejich výhody a jaký je rozdíl mezi konvenčním a ekologickým zemědělstvím. Proto by mělo dojít k zvýšení informovanosti vytvořením větších propagačních akcí například prostřednictvím ochutnávek zdarma, veletrhů, výstav, reklam na internetu, v televizi, v tisku

a dalších. Uspořádání vhodné cílené vzdělávací a osvětové kampaně o ekologickém zemědělství a biopotravinách, která by působila na širokou veřejnost (děti, rodiče, pedagogy, vedoucí jídelen a další), která by v důsledku vyvolala zájem o biopotraviny u lidí, kteří o tento způsob stravování dosud neuvažovali. Pro oslovení velkého množství lidí jsou například vhodné supermarkety a hypermarkety, kde by byl umístěn informační stánek. Zde by spotřebitel získal veškeré informace o biopotravinách, pozvánky na přednášky a možnost ochutnávek zdarma. Nesmí se zapomenout na zajištění kvalitního vzdělávání dětí, studentů, pedagogů a pracovníků školních jídelen v oblasti biopotravin. Biopotraviny by měly být součástí výuky ve škole a školy by měly pořádat exkurze na ekofarmy. Pro lepší vztah dětí s přírodou by školy mohly pěstovat ekologické produkty na školních pozemcích.

► *Zvýšení politické podpory*

Vláda České republiky by měla poskytovatelům školních a předškolních stravovacích zařízení legislativně nařídit, aby byl do jejich jídelníčku pravidelně zahrnut určitý podíl biopotraviny, alespoň ve výši 10 %. Toto nařízení by pomohlo zvýšit konkurenceschopnosti ekozemědělců s ohledem na životní prostředí a krajinytvorbu, zlepšit zdravý životní styl populace, sblížit školy a rodiče na jedné straně a ekozemědělce a výrobce na straně druhé. Dále by Vláda České republiky měla více finančně podpořit programy a projekty zaměřené na zavádění biopotravin do školních jídelen a více podpořit propagační kampaně. Více informovat širokou veřejnost o biopotravinách o jejich výhodách, prospěšnosti jak pro obyvatele, tak pro přírodu.

► *Lepší dodavatelské řetězce v oblasti zásobování biopotravin do škol*

Velkým potencionálem ke zlepšení lokální distribuce mezi producenty biopotravin a školním stravovacím zařízením představuje Potravinářská komora České republiky, která bude vytvářet a podporovat aktivity vedoucí k vzniku kontaktů mezi školami a ekologickými producenty a vytvoření tak lepší dodavatelské řetězce, který v současné době téměř neexistuje.

5 ZÁVĚR

Spotřeba biopotravin se v ČR neustále zvyšuje. V roce 2008 dosáhla spotřeba biopotravin 1,8 mld. Kč, což představuje meziroční nárůst o 40 %. Z celkové spotřeby potravin a nápojů zaujímají biopotraviny 0,75 %. Mezi hlavní komodity českých ekologických zemědělců patří obilí, zejména špalda a pohanka, byliny a koření, dobytek, mléko a brambory. Velký problém na českém trhu s biopotravinami představuje nedostatečný zpracovatelský průmysl. Trh je poměrně malý na to, aby zde působili velcí zpracovatelé a naopak drobní zpracovatelé nemají finanční prostředky na nezbytné investice a na přizpůsobování se přísným hygienickým normám. Proto bohužel dochází k tomu, že nemalá část této produkce končí jako produkce konvenční nebo je vyvážena a zpracována v zahraničí a poté se vrací zpět na český trh s vyšší cenou.

Systém školního stravování v ČR má dlouholetou tradici a je považován za vysoce kvalitní. Vhodné stravování má pro děti velký význam jak z hlediska správných stravovacích návyků, tak z hlediska prevence před obezitou a dalšími chorobami v dospělosti. Množství a poměr jednotlivých potravin podávaných ve školních jídelnách se řídí spotřebním košem. Jeho plnění je kontrolováno Českou školní inspekcí, Krajskou hygienickou stanicí a zřizovatelem.

Na základě vlastního průzkumu zaměřeného na zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení bylo zjištěno, že 53 % dotazovaných nemá o tuto možnost zájem. Největší bariérou, proč respondenti nejsou pro zavedení biopotravin, je jejich vysoká cena, nedostatečná průkaznost, že se jedná skutečně o biopotraviny a malá informovanost. Z hlediska škol, má větší zájem o biopotraviny studenti Obchodní akademie ve Vlašimi. Mezi hlavní důvody proč by dotazovaní byli pro zavedení biopotravin do škol patří, že jsou biopotraviny zdravější než konvenční potraviny (44 %) a jako druhý důvod uvedli podporu českých ekofarmářů (20 %). Což je velmi důležité, neboť bez podpory nemůže fungovat žádné odvětví. Na otázku, zda si myslí, jestli by rodiče byli ochotni připlatit za stravu připravovanou v biokvalitě odpovědělo 71 % dotazovaných, že ano. Z toho si 30 % myslí, že by rodiče byli ochotni přistoupit k zvýšení ceny obědů o 5 % a méně, další 22 % respondentů si myslí, že by byli ochotni připlatit o 5 % až 10 %. Ochota přistoupit k vyšší částce za obědy vařené z biopotravin se přímo odráží od výše příjmu domácností, znalostí biopotravin a jejich konzumací. Z výzkumu vyplývá, že rodiny, které

by byli ochotni připlatit, se pohybují v rozmezí výše příjmu od 20 000 Kč do 35 000 Kč měsíčně a druhou skupinou jsou rodiče s příjmy od 35 000 Kč do 50 000 Kč.

Možným návrhem na zlepšení situace v oblasti zavádění biopotravin do školních stravovacích zařízení je zlepšení důvěry obyvatel v kvalitu biopotravin. Klamavé značení potravin velmi poškodilo důvěryhodnost lidí v biopotraviny a proto je důležité zvýšit důvěru v biopotraviny např. větším zviditelněním národního loga „biozebrý“, které je skutečnou zárukou, že se jedná opravdu o biopotraviny. Dalším návrhem je zvýšení informovanosti o biopotravinách prostřednictvím ochutnávek biopotravin zdarma, účast na veletrzích, výstavách, uspořádání vhodné cílené vzdělávací a osvětové kampaně o ekologickém zemědělství, která by oslovila širokou veřejnost (děti, rodiče, pedagogy, vedoucí jídelen a další). V důsledku by tato zvýšená informovanost vyvolala zájem o biopotraviny u lidí, kteří o tomto způsobu stravování dosud neuvažovali. Jak vyplývá z výzkumu, většina respondentů se o biopotravinách dozvěděla z internetu, zde mohou získat nahodilé, neúplné či nepřesné informace. Proto by bylo vhodné zavést do výuky ve školách výklad o ekologickém zemědělství a ochraně životního prostředí. Dalším návrhem je zvýšení politické podpory při zavádění biopotravin do škol. Vláda ČR by měla legislativně nařídit poskytovatelům školních stravovacích zařízení, aby zahrnuly do jídelníčku určitý podíl biopotravin, alespoň ve výši 10 %. Dále by měla více podpořit programy, projekty a propagační kampaně zaměřené na zavádění biopotravin do škol. Velkým problémem při zavádění biopotravin do škol je distribuce, zde by mělo dojít k zlepšení dodavatelských řetězců v oblasti zásobování biopotravinami do škol. Velký potenciál představuje Potravinářská komora ČR, která bude vytvářet a podporovat aktivity vedoucí k vzniku kontaktů mezi školami a ekologickými producenty a dojde tak k vytváření lepších dodavatelských řetězců, které v současné době téměř neexistují.

Zavádění biopotravin do škol je velikou příležitostí, jejichž využití může mít pozitivní důsledky na zdraví české populace, ekonomický růst venkova a ekologizaci českého zemědělství, s tím související ochranu životního prostředí.

I přes výše uvedené překážky se trh s biopotravinami rozrůstá a dá se říci, že ekologické zemědělství má před sebou velkou budoucnost. Schopnost ekologického zemědělství snižovat negativní dopady na životní prostředí, nešetrné zacházení se zvířaty a především produkovat bezpečné a velmi kvalitní produkty, mu dává předpoklady stát se zemědělským hospodářským systémem budoucnosti.

6 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Akční plán České republiky pro rozvoj ekologického zemědělství do roku 2010, Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2004. ISBN 80-7984-344-6.

BIOINSTITU, o.p.s. ve spolupráci s autory. *Ročenka: ekologické zemědělství v České republice*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2009. ISBN 978-80-7084-927-9.

CHLUMSKÁ, L. a kolektiv. *Biopotraviny (nejen) pro vaše školy*. Praha: Country Life, s.r.o., 2010.

CHLUMSKÁ, L. a kolektiv. *Biopotraviny ve školních stravovacích zařízeních – analýza*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2009.

LOUDA, František. *Zásady ekologického chovu skotu*. Praha: Ústav zemědělských a potravinářských informací, 2003. ISBN 80-7084-206-7.

MOUDRÝ, Jan, PRUGAR, Jaroslav. *Kvalita, zpracování a odbyt bioproduktů*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – Zemědělská fakulta, 2001. ISBN 80-7040-526-0.

MOUDRÝ, Jan a kolektiv. *Kontrola, certifikace a poradenství bioprodukce*. 1. vydání. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích – ekonomická fakulta, Ediční středisko, 2007. ISBN 978-80-7394-027-0.

MOUDRÝ, Jan, PRUGAR, Jaroslav. *Biopotraviny – hodnocení kvality, zpracování a marketing*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR v ústavu zemědělských a potravinářských informací, 2002. ISBN 80-7271-111-3.

MOUDRÝ, Jan. *Bioprodukty*. 1. vydání. Praha: Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR, 1997. ISBN 80-7105-138-1.

MOUDRÝ, Jan. *Přechod na ekologický způsob hospodaření*. 1. vydání. Praha: Institut výchovy a vzdělávání MZe ČR, 1997. ISBN 80-7105-134-9.

NEUERBURG, W., PADEL, S. *Ekologické zemědělství v praxi*. Praha: Nadace pro organické zemědělství FOA, MZe ČR v AGROSPOJI, 1994.

Sbírka zákonů České republika. Vyhláška č. 107/2005 Sb., ze dne 25. února 2005 o školním stravování. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o., 2005. ISSN 1211-1244.

Sbírka zákonů Česká republika. Vyhláška č. 107/2008 Sb., ze dne 13. března 2008, kterou se mění vyhláška č. 107/2005 Sb., o školním stravování. Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o., 2008. ISSN 1211-1244.

Sbírka zákonů Česká republika. Zákon č. 49/2009 Sb., ze dne 28. ledna 2009, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra, p.o., 2009. ISSN 1211-1244.

TICHÁ, Kateřina, Marie. *Ekologické zemědělství v kostce*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2008. ISBN 978-80-7084-716-9.

URBAN, Jiří, ŠARAPATKA, Bořivoj a kolektiv. *Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi, I. díl*. 1. Vydání. Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2003. ISBN 80-7212-274-6.

URBAN, Jiří, ŠARAPATKA, Bořivoj a kolektiv. *Ekologické zemědělství: učebnice pro školy i praxi, II. Díl*. 1. Vydání. Šumperk: PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, 2005. ISBN 80-903583-0-6.

URBAN, Jiří, ŠARAPATKA, Bořivoj a kolektiv. *Ekologické zemědělství v praxi*. Šumperk: PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců, 2006. ISBN 80-87080-00-9.

VÁCLAVÍK, T., VALEŠKA, J., a kolektiv. *Biopotraviny (nejen) pro vaše děti*. Praha: Country Life, s.r.o. ve spolupráci s PRO-BIO LIGOU, 2010.

VÁCLAVÍK, Tomáš, GREEN MARKETING. *Biopotraviny a jejich prodej v maloobchodě*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006. ISBN 80-7084-483-3.

VÁCLAVÍK, Tomáš, GREEN MARKETING. *Český trh s biopotravinami 2009. Navíc: Slovenský trh s biopotravinami*. Praha: České a slovenské odborné nakladatelství, 2009.

VÁCLAVÍK, Tomáš, GREEN MARKETING. *Jak spolupracovat s maloobchodními prodejny při prodeji bioproduktů*. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2006. ISBN 80-7084-484-1.

Vyhláška č. 16/2006 Sb., ze dne 6. ledna 2006, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ekologickém zemědělství.

Vyhláška č. 137/2004 Sb., o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných

Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 53/2001 Sb., kterou se zákon provádí nařízení Rady EHS č.2092/91 „O ekologickém zemědělství a odpovídajícím způsobu označování zemědělských výrobků a potravin.

ŽIVĚLOVÁ, Iva, JÁNSKÝ, Jaroslav. *Vybrané poznatky o ekologickém zemědělství v ČR i v zahraničí*. 1. vydání. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2002. Sborník publikací. ISBN 80-7157-630-1.

Internetové zdroje:

AGRONAVIGÁTOR. *Počet škol, které budou vařit z biopotravin, stoupne*. [on-line]. Aktualizováno 2010-04-01. Portál agronavigator.cz [cit. 2011-02-17]. Dostupné z www: <<http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ch=99&typ=1&val=99774&ids=3819>>.

AGRONAVIGÁTOR. *V zahraničí je BIO v módě*. Portál agronavigator.cz [on-line]. Aktualizováno 2009-02-18. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ch=99&typ=1&val=88276&ids=3228>>.

AGRONAVIGÁTOR. *Zdravá školní strava pomohla britským dětem zhubnout*. Portál agronavigator.cz [on-line]. Aktualizováno 2011-02-15. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.agronavigator.cz/ekozem/default.asp?ids=3228&ch=99&typ=1&val=108153>>.

BENEŠOVÁ, P. *Bio do školní jídelny* [on-line]. Aktualizováno 2008-06-18. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/ministerstvo/ministr/hospodarske-noviny-bio-do-skolni-jidelny>>.

BIO-INFO. *Jak používat nové evropské logo pro biopotraviny* [on-line]. [cit. 2010-09-13]. Dostupné z www: <<http://www.bio-info.cz/zpravy/jak-pouzivat-nove-evropske-logo-pro-biopotraviny>>.

BIO-INFO. *Projekty řešili zavádění biopotravin do škol*. [on-line]. Aktualizováno 2010-06-21. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.bio-info.cz/zpravy/projekty-resili-zavadeni-biopotravin-do-skol>>.

BIOINSTITUT, o.p.s., MZe ČR. *ÚKZÚZ vstupuje do systému kontrol ekologického zemědělství*. Portál pro-bio.cz [on-line]. [cit. 2010-09-14]. Dostupné z www: <<http://www.pro-bio.cz/cms/clanek/29375/ukzuz-vstupuje-do-systemu-kontrol-ekologickeho-zemedelstvi>>.

COUNTRY LIFE. *Zpráva ze semináře Bioškoly – místa odbytu vašich produktů*. Portál countrylife.cz [on-line]. [cit. 2010-02-14]. Dostupné z www: <http://www.countrylife.cz/bioskoly/uploads/253-Zpr%C3%A1va_semin%C3%A1%C5%99_Bio%C5%A1koly-m%C3%ADsta_odbytu_porukt%C5%AF_Praha_10-2-10.pdf>.

DARMOVZALOVÁ, I. a kolektiv. Ústav zemědělské ekonomiky a informací. *Statistická šetření ekologického zemědělství provedená v roce 2009*. Aktualizováno 2010-06-16. [online]. [cit. 2010-12-14]. Dostupné z www: <[http://eagri.cz/public/web/file/56451/Zprava_EZ_2009_aktualizovano_16._6._2010_UZE I.ppd](http://eagri.cz/public/web/file/56451/Zprava_EZ_2009_aktualizovano_16._6._2010_UZE_I.ppd)>.

Ekologické zemědělství. Šetrné k přírodě, prospěšné pro vás. Evropská komise. *Politika Evropské unie. Logo*. [online]. [cit. 2010-12-14]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/logo_cs>.

EVROPSKÁ KOMISE. *Legislativa* [on-line]. [cit. 2010-09-14]. Dostupné z www: <http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/legislation_cs>.

KEZ. *Značení ekologické produkce*. Portál kez.cz [on-line]. [cit. 2010-09-14]. Dostupné z www: <<http://www.kez.cz/loga-eu-a-cr>>.

KOUBOVÁ, Dana. *Ekologické zemědělství nadále celosvětově roste* [on-line]. Aktualizováno 2009-02-28. [cit. 2010-08-18]. Dostupné z www: <<http://www.agronavigator.cz/default.asp?ids=417&ch=1&typ=1&val=88724>>.

KOUBOVÁ, Dana. *Ekologické zemědělství v Evropě* [on-line]. Aktualizováno 2009-06-24. [cit. 2010-08-18]. Dostupné z www: <<http://www.agronavigator.cz/default.asp?ids=417&ch=1&typ=1&val=92406>>.

KVASNIČKOVÁ, Alexandra. *Ekologické zemědělství bude kontrolovat i Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský* [on-line]. Aktualizováno 2010-01-12. [cit. 2010-08-25]. Dostupné z www: <<http://www.agronavigator.cz/default.asp?ids=164&ch=13&typ=1&val=97368>>.

LEIBL, Martin. *Zavádění biopotravin do škol a předškolních zařízení*. [on-line]. Aktualizováno 2010-07-13. Portál eagri.cz [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/akcni-plan/zavadeni-biopotravin-do-skol-a.html>>.

MACH ONDŘEJ, Martin. *Zelený list z hvězd – Evropané si zvolili nové logo pro biopotraviny* [on-line]. Aktualizováno 2010-02-08. [cit. 2010-09-13]. Dostupné z www: <http://www.cizp.cz/2511_Zeleny-list-z-hvezd-Evropane-si-zvolili-nove-logo-pro-biopotraviny>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). *Legislativa*. [on-line]. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/urednik>>.

Nařízení Komise (ES) č. 1235/2008 ze dne 8. prosince 2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007, pokud jde o opatření pro dovoz ekologických produktů ze třetích zemí. Aktualizováno 2008-12-12. [cit. 2010-09-13]. Dostupné z www: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:250:0001:0084:CS:PDF>>.

Nařízení Komise (ES) č. 889/2008 ze dne 5. září 2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označení ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu. Aktualizováno 2008-09-18. [cit. 2010-09-13]. Dostupné z www: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:250:0001:0084:CS:PDF>>.

Nařízení rady (ES) č. 834/2007 ze dne 28. června 2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91. Aktualizováno 2007-07-20. [cit. 2010-09-13]. Dostupné z www: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:CS:PDF>>.

OLIVERIUSOVÁ, L. *Školní jídelna – denní porce zdraví*. [on-line]. [cit. 2011-02-11]. Dostupné z www: <<http://oliveriusova-vyziva.cz/rozhovor.php>>.

POPELÁŘOVÁ, M. *Školní projekty BIO zahájené v roce 2009*. [on-line]. Portál nadacepartnerstvi.cz [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.nadacepartnerstvi.cz/skola/projekty-biopotraviny-do-skol-2009>>.

PRO-BIO LIGA. *Závěrečná zpráva projektu „BIO DO ŠKOLEK“*. [on-line]. Portál biopotravinydoskol.cz [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <<http://www.biopotravinydoskol.cz/page.php?selected=1252>>.

TLÁSKAL, P. *Současné trendy v lidské výživě*. [on-line]. Aktualizováno 2010-02-11. Portál vyzivaspol.cz [cit. 2011-02-21]. Dostupné z www: <<http://www.vyzivaspol.cz/rubrika-aktuality/soucasne-trendy-v-lidske-vyziwe.html>>.

VÁCLAVÍK, Tomáš. *Český trh s biopotravinami roste* [on-line]. Aktualizováno 2009-10-02. [cit. 2010-10-03]. Dostupné z www: <http://www.agroweb.cz/Cesky-trh-s-biopotravinami-roste__s412x34682.html>.

VÁCLAVÍK, Tomáš. *Biopotraviny do škol. Pilotní projekt*. [on-line]. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z www: <http://www.biodoskol.cz/docs/Bio_do_skol_Zaverecna_zprava.pdf>.

VONDRÁŠKOVÁ, Šárka. *Ekologické zemědělství v EU roste* [on-line]. Aktualizováno 2010-03-10. [cit. 2010-08-18]. Dostupné z www: <<http://www.agronavigator.cz/default.asp?ids=93&ch=1&typ=1&val=99154>>.

7 SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 – Počet farem hospodařících v EZ v ČR v letech 1990 – 2009	21
Graf č. 2 – Celková plocha v EZ (ha) v ČR v letech 1990 – 2009.....	21
Graf č. 3 – Struktura půdního fondu v EZ v ČR v roce 2009	23
Graf č. 4 – Velikostní struktura ekofarem v roce 2009	24
Graf č. 5 – Počet ekofarem v krajích ČR v roce 2009	24
Graf č. 6 – Zdroje informací o biopotravinách.....	56
Graf č. 7 – Dostatek informací o biopotravinách	57
Graf č. 8 – Zájem dozvědět se více informací.....	58
Graf č. 9 – Důvod proč respondenti nenakupují biopotraviny	60
Graf č. 10 – Četnost nákupu biopotravin	61
Graf č. 11 – Místo nákupu biopotravin	62
Graf č. 12 – Měly by být biopotraviny dostupnější.....	63
Graf č. 13 – Spokojenost s kvalitou stravy ve školních jídelnách.....	64
Graf č. 14 – Kde se stravujete	65
Graf č. 15 – Jsou biopotraviny součástí jídelníčku ve školní jídelně	66
Graf č. 16 – Postoj k vaření z biopotravin ve školních jídelnách - rodiče	67
Graf č. 17 – Co by se muselo změnit, aby měli respondenti zájem o biopotraviny	68
Graf č. 18 – Důvody preference pro zavedení biopotravin do školních jídelen.....	69
Graf č. 19 – Preference původu biopotravin	70
Graf č. 20 – O kolik by byli ochotni rodiče připlatit za zařazení biopotravin do školních jídelen ..	71
Graf č. 21 – Zájem o informace o biopotravinách	72

8 SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Pět produktů s nejnižším a nejvyšším cenovým rozdílem.....	42
Tabulka č. 2 – Přehled dotazovaných dle pohlaví a školy	54
Tabulka č. 3 – Zájem dozvědět se více informací o biopotravinách.....	58
Tabulka č. 4 – Nákup biopotravin dle příjmu	59
Tabulka č. 5 – Nákup biopotravin dle počtu obyvatel	59
Tabulka č. 6 – Dostupnost biopotravin	63
Tabulka č. 7 – Spokojenost s kvalitou stravování ve školní jídelně	64
Tabulka č. 8 – Zájem o používání bioproduktů při přípravě pokrmů ve školní jídelně dle pohlaví	67
Tabulka č. 9 – Zájem o používání bioproduktů při přípravě pokrmů ve školní jídelně dle škol	67
Tabulka č. 10 – O kolik by byli ochotni rodiče přijíati za zařazení biopotravin do školních jídelen z hlediska příjmů.....	71
Tabulka č. 11 – O kolik by byli ochotni rodiče přijíati za zařazení biopotravin do školních jídelen z hlediska počtu obyvatel.....	72

9 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 - Národní značka biopotravin v ČR.....	31
Obrázek č. 2 – Logo EU pro ekologické zemědělství	31

10 PŘÍLOHY

10.1 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Vývoj výměry celkové plochy a počtu farem v EZ v ČR (1990 – 2009).....	88
Příloha č. 2 - Vývoj struktury půdního fondu v EZ (1999 – 2009) .	89
Příloha č. 3 – Velikostní struktura ekofarem v roce 2008 a 2009	89
Příloha č. 4 – Počet ekofarem a výměra ekologických ploch v krajích ČR v roce 2009.....	90
Příloha č. 5 – Celková výše dotace v letech 2004 – 2009	90
Příloha č. 6 – Cenový rozdíl podle komodit	91
Příloha č. 7 – Výživové normy pro školní stravování	91
Příloha č. 8 - Dotazník	92

Příloha č. 1 – Vývoj výměry celkové plochy a počtu farem v EZ v ČR (1990 – 2009), (Bioinstitut, 2009)

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková plocha v EZ (ha)	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna celkové plochy v EZ (%)
1990	3	480	-	-	-
1991	132	17 507	0,41	-	-
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,4	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19	49,6
2001	654	218 114	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,5	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1 318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1 946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2 689	398 407	9,38	38,2	16,6

Příloha č. 2 - Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství (1999 – 2009), (Bioinstitut, 2009)

Rok	Orná půda	Trvalé travní porosty	Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	Ostatní plochy	Celková plocha
1999	13 776	96 044	359	576	110 756
2000	15 295	149 705	462	237	165 699
2001	19 164	195 633	963	2 354	218 114
2002	19 536	211 924	928	2 778	235 136
2003	19 637	231 683	928	2 747	254 995
2004	19 694	235 379	1 170	7 056	263 299
2005	20 766	209 956	820	23 440	254 982
2006	23 479	232 190	1 196	24 671	281 536
2007	29 505	257 899	1 870	23 616	312 890
2008	35 178	281 596	3 105	21 753	341 632
2009	44 906	329 232	4 331	19 937	398 406

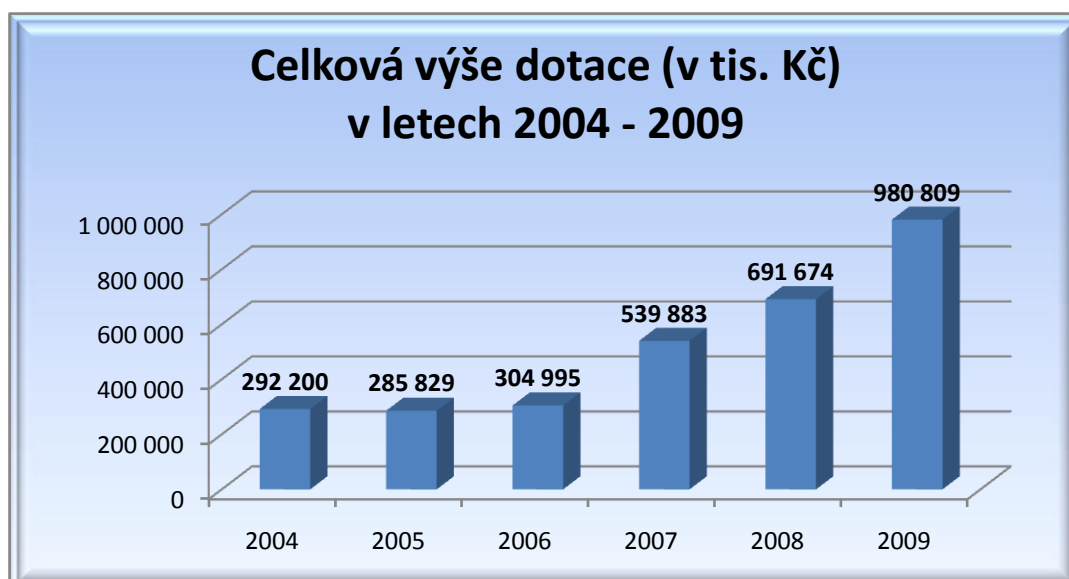
Příloha č. 3 – Velikostní struktura ekofarem v roce 2008 a 2009, (Bioinstitut, 2009)

Velikostní skupiny farem dle výměry (ha)	2008		2009		Meziroční změna 2008/2009	
	Počet	Plocha (ha)	Počet	Plocha (ha)	Počet (%)	Plocha (%)
0 až < 5	259,0	503,4	391,0	814,2	51,0	61,7
5 až < 10	164,0	1206,0	257,0	1872,1	56,7	55,2
10 až < 50	541,0	14126,8	917,0	23505,3	69,5	66,4
50 až < 100	254,0	18444,4	367,0	26150,4	44,5	41,8
100 až < 500	403,0	94761,3	516,0	117805,7	28,0	24,3
500 až < 1000	137,0	100062,7	165,0	118258,5	10,4	18,2
1000 až < 2000	65,0	88595,5	69,0	93576,0	6,2	5,6
2000 a více	11,0	24068,2	7,0	16425,0	-36,4	-31,8
Celkem	1834,0	341768,3	2689,0	398407,4	46,6	16,6

Příloha č. 4 – Počet ekofarem a výměra ekologických ploch v krajích ČR v roce 2009 (Bioinstitut, 2009)

Kraj	Počet ekofarem	Výměra celkové plochy v EZ	
		(ha)	(%)
Jihočeský	346	59 775,29	15,00
Karlovarský	176	57 656,95	14,47
Moravskoslezský	254	46 801,71	11,75
Ústecký	174	42 148,49	10,58
Plzeňský	257	36 327,36	9,12
Zlínský	280	34 231,73	8,59
Olomoucký	194	30 972,77	7,77
Liberecký	173	27 329,44	6,86
Královéhradecký	141	17 653,26	4,43
Vysočina	224	13 706,44	3,44
Jihomoravský	196	12 333,54	3,10
Středočeský	169	11 132,66	2,79
Pardubický	94	8 137,11	2,04
Hl. m. Praha	11	200,72	0,05
Celkem	2 689	398 408,46	100,00

Příloha č. 5 – Celková výše dotace v letech 2004 – 2009 (MZe, 2009)

Příloha č. 6 – Cenový rozdíl podle komodit (PRO-BIO LIGA, 2010)

Komodita	Ø navýšení cen bio o
Zelenina	140,37%
Ovoce	130,86%
Mléčné výrobky	44,11%
Maso a masné výrobky	100,76%
Mouky	116,55%
Oleje	182,41%
Sladkosti	164,01%
Alkoholické nápoje	102,76%

Příloha č. 7 – Výživové normy pro školní stravování (Sbírka zákonů č. 107, 2005)

Průměrná měsíční spotřeba vybraných druhů potravin na strážníka a den v gramech, uvedeno hodnotách „jak nakoupeno“.

Celodenní stravování

Věková skupina strážníků	Druh a množství vybraných potravin v g na strážníka a den									
	Maso	Ryby	Mléko tekuté	Mléčné výrobky	Tuky celkem	Cukr celkem	Zelenina	Ovoce	Brambory	Luštěniny
3 - 6 r.	114	20	450	60	25	40	190	180	150	15
7 - 10 r.	149	30	250	70	35	55	215	170	300	30
11 - 14 r.	159	30	300	85	36	65	215	210	350	30
15 - 18 r.	163	20	300	85	35	50	250	240	300	20

Spotřeba hlavních a doplňkových jídel

Věková skupina strážníků	Druh a množství vybraných potravin v g na strážníka a den									
	Maso	Ryby	Mléko tekuté	Mléčné výrobky	Tuky celkem	Cukr celkem	Zelenina	Ovoce	Brambory	Luštěniny
3 - 6 r. přesnídávka, oběd, svačina	55	10	300	31	17	20	110	110	90	10
7 - 10 r. oběd	64	10	55	19	12	13	85	65	140	10
11 - 14 r. oběd	70	10	70	17	15	16	90	80	60	10
15 - 18 r. oběd	75	10	100	9	17	16	100	90	170	10

Modrá – dolní hranice, Červená – horní hranice, Černá – tolerance +/- 25 %

Příloha č. 8 - Dotazník

Dobrý den,

jsem studentkou pátého ročníku České zemědělské univerzity v Praze. Studuji obor Podnikání a administrativa na Provozně ekonomické fakultě. Pro vypracování mé diplomové práce na téma „Trh s biopotravinami“ provádím kvantitativní empirický výzkum, s cílem zajistit potřebné podklady pro zpracování práce. Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění následujícího dotazníku, který bude sloužit pouze jako zdroj informací pro mou potřebu. Dotazník je anonymní. Vybrané odpovědi zaškrtněte, případně doplňte.

1. Které z těchto tvrzení, podle Vás, nejlépe vystihuje pojem biopotraviny?

- Potraviny pro dietní stravování
- Potraviny vypěstované postupy ekologického zemědělství, tedy bez použití umělých hnojiv, škodlivých chemických postřiků a geneticky modifikovaných organismů
- Potraviny určené k výživě a konzumaci v nezměněném či upraveném stavu
- Vegetariánská či makrobiotická potravina

2. Odkud jste se o biopotravinách dozvěděli? (možno více odpovědí)

- Od přátel
- Ze školy
- Přímou v prodejně
- Z internetu
- Z tisku
- Jiné

3. Myslíte si, že Vy osobně, máte dostatek informací o biopotravinách?

- Rozhodně ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Rozhodně ne

4. Měli byste zájem dozvědět se více informací o biopotravinách?

- Ano
- Ne

5. Která grafická loga se používá k označení biopotravin?

(možnost více odpovědí)

☐		☐		☐	
☐		☐		☐	
☐		☐		☐	Nevím

6. Nakupuje někdo z Vaší rodiny biopotraviny?

- Ano, nakupuje – pokračujte prosím otázkou č. 8
- Ne, nenakupuje

7. Pokud biopotraviny nenakupujete, uveďte z jakého důvodu.

(možnost více odpovědí) – pokračujte prosím otázkou č. 11

- Nedůvěra ke značce BIO
- Neznalost BIO
- Vysoká cena
- Nevím, kde se biopotraviny prodávají
- Preferuji běžné potraviny
- Jiné.....

8. Jak často členové Vaší rodiny nakupují biopotraviny?

- Denně
- Několikrát do týdne
- Několikrát do měsíce
- Výjimečně

9. Kde bioprodukty Vaše rodina nakupuje? (možno více odpovědí)

- V supermarketech a hypermarketech
- V prodejnách zdravé výživy
- Přímou od zemědělce
- Přes internet
- Jiné

10. Měly by být podle Vás biopotraviny dostupnější?

- Ano
- Ne
- Jsem spokojen/a s jejich dostupností

11. Jak jste spokojeni s kvalitou (chutností) stravy poskytované ve školní jídelně?

- Velmi spokojen/a
- Spokojen/a
- Nespokojen/a
- Velmi nespokojen/a
- Nenavštěvuji školní jídelnu – pokračujte prosím otázkou č. 13

12. S čím jste ve stravování ve školní jídelně nespokojeni? (vypište a poté pokračujte otázkou č. 14)

.....

.....

.....

13. Pokud nenavštěvujete školní jídelnu, kde se stravujete?

- Chodím se najíst domů
- Mam jídlo z domova
- V restauraci
- Ve školním bufetu
- Jiné

14. Jsou biopotraviny součástí jídelníčku ve Vašem školním zařízení?

- Ano, jsou – pokračujte prosím otázkou č. 20
- Ne, nejsou
- Nevím

15. Pokud nejsou biopotraviny zahrnuty do jídelníčku Vaší školní jídelny, měli byste zájem o používání biopotravin při přípravě jídel a proč?

- Ano – pokračujte prosím otázkou č. 17
- Ne

Proč:

.....

.....

.....

16. Pokud nemáte zájem o zařazení bioproduktů do školní jídelny, co by se muselo změnit, abyste o ně měl/a zájem? (možnost více odpovědí)

- Více informací o biopotravinách
- Nižší cena
- Ohled na životní prostředí
- Péče o zdraví
- Průkaznost biopotravin, že se jedná skutečně o biopotravinu
- Jiné

17. Z jakého důvodu byste byli pro zavedení biopotravin do školních jídelen?

(možné více odpovědí)

- Biopotraviny jsou zdravější než běžné potraviny
- Pozitivní vliv na stravovací návyky
- Rozšíření sortimentu nabízených jídel
- Podpora českých ekofarem
- Zvýšení prestiže školy
- Jiné

18. Jaké bioprodukty byste ve vaší školní jídelně preferovali?

- Tuzemské výrobky
- Zahraniční biopotraviny
- Nezáleží mi na zemi původu

19. Jelikož jsou bioprodukty dražší, muselo by dojít k zvýšení ceny obědů. O kolik procent si myslíte, že by byli rodiče ochotni připlatit za stravu v biokvalitě?

- Nejsou ochotni platit více
- O 5% a méně
- O 5 % - 10%
- O 10% - 20%
- O 20% - 30%
- O 30% - 50%
- Jakékoliv zvýšení

20. Měli byste zájem o (možnost zaškrtnout více možností):

- Přednáška o biopotravinách
- Školní jarmarky
- Návštěvu na ekofarmě
- Zasílání pravidelných informací
- Nemám zájem dozvědět se více informací o biopotravinách a ekologickém zemědělství

21. Pohlaví

- Žena
- Muž

22. Věk

23. Bydliště

- Do 5 000 obyvatel
- Do 10 000 obyvatel
- Do 20 000 obyvatel
- Do 30 000 obyvatel
- Do 60 000 obyvatel
- Nad 60 000 obyvatel

24. Příjem domácnosti (souhrn za všechny členy)

- Do 20 000
- 20 001 – 35 000
- 35 001 – 50 000
- 50 001 – 80 000
- Nad 80 001
- Nevím

25. Název a umístění školy, kterou navštěvujete

.....

Děkuji Vám, za vyplnění dotazníku a přeji hezký den.

Blažková Jana